T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GAZİANTEP İLİNDE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Hüner ÖRNEK

ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY
OCAK-2018

T.C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GAZİANTEP İLİNDE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Hüner ÖRNEK

ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY

OCAK-2018

T.C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GAZİANTEP İLİNDE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Hüner ÖRNEK

ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. Dr. Sabri GÜL danışmanlığında hazırlanan bu tez **22/01/2018** tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **OYBİRLİĞİ** ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Sabri GÜL
Başkan

Prof. Dr. Mahmut KESKİN
Üye

Prof. Dr. Nazan KOLUMAN
Üye

Kod No:

Prof. Dr. Erdal SERTKAYA
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

22.01.2018

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını ve tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza

Hüner ÖRNEK

ÖZET

GAZİANTEP İLİNDE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Bu yüksek lisans çalışması, Gaziantep ili genelindeki koyun ve keçi yetiştiricilerinin mevcut durumunu, yapısal özelliklerini ve işletmelerde yaşanan sorunları belirlemek ve çözüm önerileri üretmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya, 92 koyun üreticisi, 91 keçi üreticisi toplam 183 kişi katılmıştır. Üreticilere üretimdeki mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla toplam 62 sorudan oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar SPSS paket programıyla değerlendirilmiş olup frekans tabloları oluşturulmuştur.

Çalışma sonuçlarına göre koyun yetiştiricilerinin % 61'nin, keçi üreticilerinin % 77'sinin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Koyun üreticilerinin ırk seçiminde İvesiyi, keçi yetiştiricilerinin ise Kilis keçisini tercih ettiklerini, ırk seçiminde ise verimin yüksek oluşu etkili olmaktadır. Çiftçiler barınak olarak briketten yapılmış olan evlerinin altını ağıl olarak kullandıklarını beyan etmişlerdir. Koyun ve keçi yetiştiricileri yarı ekstansif sistemini tercih ettiklerini bildirirken bu değer koyun üreticilerinde % 82.3, keçi üreticilerinde ise % 64.8 olarak belirlenmiştir. Koyunlarda pazarlanabilir süt verimi 155.26 ± 15.04 litre, keçilerde ise 288.62 ± 19.78 olarak hesaplanmıştır. Her iki türde de elde edilen sütler genellikle peynir olarak işlenmektedir. Yine her iki türde de en çok yavru atma ve mastitis problemi yaşandığı belirlenmiştir. İşletmelerdeki barınak yapısı, yemlemenin yetersiz oluşu, hastalıklar hayvan başına verim sayısını olumsuz etkilemektedir. Yetiştiricilerin pazar yetersizliği, yem pahalılığı, devletten yeteri kadar destek alamamak gibi sorunlar işletmelerin sürdürebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

2018, 91 sayfa

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, koyun, keçi, yapısal özellikler, sorunlar ve çözüm önerileri

ABSTRACT

STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF SMALL RUMINANT BREEDING IN GAZIANTEP

This study was carried out in the province of Gaziantep to determine the current state, structural characteristics and issues of sheep and goat breeders. Sixty-two questions addressed to 183 people consisting of 92 sheep breeders and 91 goat breeders in order to determine the current situation. The answers were evaluated using SPSS packet program and frequency tables were created.

According to the results, it was determined that 61 % of the sheep breeders and 77 % of the goat breeders were graduated from primary school. Sheep breeders preferred Awassi breed and goat breeders preferred Kilis goat. Farmers declared that they used a part of own residence that made of briquette as a shelter. Sheep and goat breeders reported that they preferred semi-extensive system, which was 82.3% for sheep producers and 64.8% for goat producers. The marketable milk yield was calculated as average 155.26 ± 15.04 litters for sheep, while it was calculated as average 288.62 ± 19.78 litters for goats. Milks obtained from goat and sheep are generally processed as cheese. Also, it was determined that most common problems monitored in both species were abort on and mastitis diseases.

2018, 91 page

Key words: Gaziantep, sheep, goat, structure, problems and solutions

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinde araştırılması ve yazımı sırasında sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübesi ile çalışmayı yönlendiren ve her türlü yardımı esirgemeyen, altı yıldır hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Sabri GÜL'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bilgisini ve manevi desteğini bir an olsun esirgemeyen eşim Orhan ÖRNEK'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımda bana destek olan Gaziantep Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği personeline ve birliğe bağlı yetiştiricilere teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
TEŞEKKÜR III
İÇİNDEKİLER IV
ÇİZELGELER DİZİNİ VI
ŞEKİLLER DİZİNİ VII
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ VIII
1. GİRİŞ 1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 4
3. MATERYAL ve YÖNTEM 19
3.1. Materyal 19
3.2. Metot 20
3.2.1. İstatistiksel yöntem 20
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA 21
4.1. Yetiştiricilerin Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı 21
4.1.1. Keçi İşletmelerinde Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı 21
4.1.2. Koyun İşletmelerinde Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı 22
4.2. Geçim Kaynağı ve Arazi Durumu 24
4.2.1. Keçi İşletmelerinde Geçim Kaynağı ve Arazi Varlığı 24
4.2.2. Koyun İşletmelerinde Geçim Kaynağı ve Arazi Varlığı 26
4.3. Uygun Tür- Irk Seçimi ve Yetiştirme Süresi 28
4.4. Barınak Yapısı 31
4.4.1. Keçi İşletmelerinde Barınak Yapısı 32
4.4.2. Koyun İşletmelerinde Barınak Yapısı 33
4.5. Besleme Şekli 36
4.5.1. Keçi İşletmelerinde Besleme Şekli 36
4.5.2. Koyun İşletmelerinde Besleme Şekli 37
4.6. Kesif ve Kaba Yemin İşletmelerde Kullanımı 38
4.6.1. Keçi İşletmelerinde Kesif Yem Kullanımı 38
4.6.2. Koyun işletmelerinde Kesif Yem Kullanımı 39
4.6.3. Keçi İşletmelerinde Kaba Yem Kullanımı 42
4.6.4. Koyun İşletmelerinde Kaba Yem Kullanımı 42
4.6.5. Kaba Yem Üretimi 44
4.6.6. Keçi İşletmelerinde Kaba Yem Üretimi 44
4.6.7. Koyun İşletmelerinde Kaba Yem Üretimi 45
4.7. İşletmelerin Meralardan Yararlanma Durumu 46
4.7.1. Keçi İşletmelerinde Meralardan Yararlanma Durumu 46
4.7.2. Koyun İşletmelerinde Meralardan Yararlanma Durumu 47
4.8. Kayıt Tutma 49
4.8.1. Keçilerde Kayıt Tutma 49
4.8.2. Koyunlarda Kayıt Tutma 50
4.9. Koç/Teke Katımı 51
4.9.1. Teke Katımı 52
4.9.2. Koç Katımı 53
4.10. Keçi/Koyunlarda Gebelik ve Sağım 56
4.10.1. Keçilerde Gebelik ve Sağım 57

4.10.2. Koyunlarda Gebelik ve Sağım 57
4.11. Koyun ve Keçilerde Süt Üretimi ve İşleme 57
4.12. Oğlakların/Kuzuların Bakım ve Beslemesi 61
4.12.1. Oğlakların Bakım Beslemesi 61
4.12.2. Kuzuların Bakım Beslemesi 62
4.13. Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri 62
4.13.1. Keçi İşletmelerinin Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri 62
4.13.2. Koyunculuk İşletmelerinin Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri 64
4.14. Keçi ve Koyun İşletmelerinde Besi ve Karşılaşılan Sorunlar 66
4.14.1. Keçi İşletmelerinde Besi Şekli ve Karşılaşılan Sorunlar 66
4.14.2. Koyun İşletmelerinde Besi Şekli 68
4.15. Koyun ve Keçilerde Göç 73
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 75
KAYNAKLAR 78
ÖZGEÇMİŞ 81
EK-1 82

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Keçi işletmelerindeki aile fert sayısı 22
Çizelge 4.2. Koyun işletmelerindeki aile fert sayısı 23
Çizelge 4.3. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin eğitim seviyesi 23
Çizelge 4.4. Koyun ve keçi yetiştiricilerine ait aile fert sayısı 24
Çizelge 4.5. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin geçim kaynağı 27
Çizelge 4.6. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin arazi durumu 28
Çizelge 4.7. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin üretim amacı 30
Çizelge 4.8. Keçi işletmelerinin barınak tipi 32
Çizelge 4.9. Koyun işletmelerinin barınak yapısı 33
Çizelge 4.10. Koyun ve keçi işletmelerinin barınak yapısı 35
Çizelge 4.11. Koyun ve keçi işletmelerinin yapı malzemesi 35
Çizelge 4.12. Keçi işletmelerindeki besleme şekli 37
Çizelge 4.13. Koyunların besleme şekli 37
Çizelge 4.14. Keçi yetiştiricilerinin rasyonda kullanılan yem hammaddeleri 39
Çizelge 4.15. Rasyonda kullanılan yem hammaddeleri 40
Çizelge 4.16. Koyun ve keçi işletmelerinde kesif yemin kullanımı 41
Çizelge 4.17. Keçilerin beslemesinde kullanılan kaba yem çeşitleri 42
Çizelge 4.18. Koyunların beslemesinde kullanılan kaba yem çeşitleri 43
Çizelge 4.19. Koyun keçilerde kullanılan kaba yem çeşidi 43
Çizelge 4.20. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin ürettikleri kaba yem çeşitleri 46
Çizelge 4.21. Koyun ve keçilerde meraların mülkiyeti 48
Çizelge 4.22. Koyun ve keçi yetiştiricilerinde kayıt tutma 51
Çizelge 4.23. Koyun ve keçilerde ek yemleme 55
Çizelge 4.24. Koç ve Teke katım zamanı 56
Çizelge 4.25. Keçi ve koyunlara ait pazarlanabilir süt verimleri 57
Çizelge 4.26. Koyun ve keçi sütünün değerlendirilmesi 60
Çizelge 4.27. Keçi işletmelerinde karşılaşılan sağlık problemleri 63
Çizelge 4.28. Keçi işletmelerinde sağlık koruma uygulamaları 63
Çizelge 4.29. Koyun işletmelerinde karşılaşılan sağlık problemleri 64
Çizelge 4.30. Koyun işletmelerinde uygulanan aşılar 65
Çizelge 4.31. Koyun ve keçilerde sağlık problemleri ve koruma uygulamaları (%) 65
Çizelge 4.32. Keçi işletmelerinde tercih edilen besi şekli 67
Çizelge 4.33. Doğum sezonu damızlık fazlası hayvanların satış yerleri 68
Çizelge 4.34. Koyun işletmelerinde tercih edilen besi şekli 69
Çizelge 4.35. Doğum sezonu damızlık fazlası hayvanların satış yerleri 70
Çizelge 4.36. Koyun ve keçilerde besi durumu (%) 71
Çizelge 4.37. Koyun ve keçilerde besi şekli 71
Çizelge 4.38. Koyun ve keçilerin besi sonu pazarlama şekli 72
Çizelge 4.39. Koyun ve keçilerde doğum sezonu damızlık dışı satışı 73

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Gaziantep ilinin Türkiye haritasındaki yeri 20
Şekil 4.1. Keçi yetiştiricilerinin eğitim durumu 21
Şekil 4.2. Koyun yetiştiricilerinin eğitim durumu 22
Şekil 4.3. Keçi yetiştiricilerinin geçim kaynakları 25
Şekil 4.4. Keçi yetiştiricilerinin arazi varlığı 25
Şekil 4.5. Koyun yetiştiricilerinin geçim kaynağı 26
Şekil 4.6. Koyun yetiştiricilerinin arazi varlığı 27
Şekil 4.7. Tür ve ırk seçimi (%) 29
Şekil 4.8. Keçi yetiştiricilerinin üretim amacı (yetiştirici sayısı) 30
Şekil 4.9. Koyun yetiştiricilerinin üretim amacı (yetiştirici sayısı) 30
Şekil 4.10. Keçi işletmelerinin yapı malzemesi 33
Şekil 4.11. Koyun işletmelerinin yapı malzemesi (kişi sayısı) 34
Şekil 4.12. Koyun ve keçilerin besleme şekli (%) 38
Şekil 4.13. Keçi işletmelerinde kesif yemin kullanımı (%) 39
Şekil 4.14. Koyun işletmelerinde kesif yemin kullanımı (%) 40
Şekil 4.15. Keçi yetiştiricilerinin kaba yem üretimi (üretici sayısı) 45
Şekil 4.16. Koyun yetiştiricilerinin kaba yem üretimi (üretici sayısı) 45
Şekil 4.17. Keçi işletmelerinde meraların mülkiyeti (kişi sayısı) 47
Şekil 4.18. Koyun İşletmelerinde meraların mülkiyeti 48
Şekil 4.19. Keçilerde kayıt tutma oranı (%) 50
Şekil 4.20. Koyunlarda kayıt tutma oranı (%) 50
Şekil 4.21. Teke katım döneminde ek yemleme yapma oranı (%) ve süresi 52
Şekil 4.22. Teke katımı zaman (%) 53
Şekil 4.23. Koç katım döneminde ek yemleme oranı ve süresi 54
Şekil 4.24. Koç katım zamanı 54
Şekil 4.25. Keçi sütünün değerlendirilmesi (Kişi sayısı) 59
Şekil 4.26. Koyun sütünün değerlendirilmesi (%) 59
Şekil 4.27. Oğlaklarda besleme 61
Şekil 4.28. Keçi işletmelerinde besi durumu 66
Şekil 4.29. Keçilerin besi sonu pazarlanması 67
Şekil 4.30. Koyun işletmelerinde besi durumu 69
Şekil 4.31. Koyunların besi sonu pazarlanması (kişi sayısı) 70

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

SİMGELER

da:	Dekar
dk:	Dakika
Kg:	Kilogram
l:	Litre
TL:	Türk lirası

KISALTMALAR

TUİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
f:	Frekans
min:	Minimum (En az)
max:	Maksimum (En fazla)
s.h:	Standart Hata

1. GİRİŞ

Küçükbaş hayvanlar, diğer türlere göre küçük yapılı ve kontrolünün kolay olması, dağlık yerlerde kurduğu denge ile ulaşılamayan meraların değerlendirilmesi ve daha az maliyetle yetiştirilebilmesi gibi özelliklerinden dolayı genellikle tercih edilmektedir. Küçükbaş hayvanların diğer türlere göre tercih edilmemesinin sebepleri hızlı döl verimi olduğu için bakımı zordur ve dağ yamaçlarında otladıkları için ekstrsaiş gücü gerektirir. İlk evcilleştirilen türlerden olan koyun ve keçi, yüzyıllardır et, süt, deri, yapağı ve kıl üretimi için yetiştirilmekte bunlardan elde edilen ürünler ise yöresel mamullere işlenerek daha çok iç piyasada tüketilmektedir. Avrupa ülkelerinde özellikle koyun ve keçi sütleri, ekonomik değeri yüksek süt ürünlerine dönüştürülmekte ve uluslararası pazarlarda rahatlıkla alıcı bulabilmektedir. Bunun yanı sıra, keçi sütünün anne sütüne içerik bakımından çok yakın bir besin olması nedeniyle de ayrıca önem taşımaktadır. Fakat ülkemizde halen küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt ve süt ürünleri hak ettikleri ekonomik seviyeye ulaşamamıştır.

Türkiye'de bitki örtüsünün zenginliği, çayır ve meraların küçükbaş hayvanların otlaması için daha elverişli olması, kırsal bölgelerde yaşayan ailelerin geleneksel tüketim alışkanlıkları gibi faktörler, keçi ve koyun yetiştiriciliği için daha elverişli bir ortam oluşturmaktadır. Coğrafi konum ve uygun bitki örtüsü ile Güneydoğu Anadolu bölgesi, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Koyun yetiştiriciliği yapan bölgelere göz atıldığında, işletmelerin % 22,4'ünün bu bölgede yoğunlaştığı bildirilmiştir (Kaymakçı, 2002).

Türkiye'de toplam 41.329.232 baş küçükbaş hayvan varlığı mevcut olup, bunların, 30.983.933 başı koyun, 10.345.299 başı keçiden oluşmaktadır (TÜİK, 2017). Var olan küçükbaş hayvanların hemen hemen dörtte biri ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde varlığını sürdürmektedir. Ülkemizde gelir getiren hayvanlar içerisinde küçükbaşın payı % 76,99 iken bu oran GAP Bölgesinde % 89,45'dir. Yine Türkiye'de hayvansal üretim değerinin % 21.46'sı küçükbaş hayvanlardan elde edilirken, GAP Bölgesi'nde bu değer % 49.83'tür (Dellal ve ark. 2002).

Gaziantep, Kilis, Batman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman, Mardin ve Siirt illerini kapsayan Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 3.2 milyon hektar bitkisel üretim alanına sahiptir. Bu topraklar en az kimyasallar maddelerin kullanıldığı alanlar olup % 78.8'i

tarla tarımı, %13.2'si meyve bahçesi, % 5.9'u nadas ve % 2.1'i ise sebze alanı olarak değerlendirilmektedir (Çetinkaya ve ark. 2012).

Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanan Gaziantep, Suriye'ye komşu sınır ilimizdir. Bu ilimizde, genellikle Antep fıstığı, buğday, zeytin, üzüm ve pamuk yetiştiriciliği yapılmaktadır (Anonim, 2017). Gelişmiş sanayisiyle adını duyuran Gaziantep'te, göç oranının yüksek olmasından dolayı nüfusu kalabalıklaşmış, bu durum ise beraberinde hayvansal gıda ihtiyacını artırmıştır. Genellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin önemli bir merkezi durumunda bulunan Gaziantep ilinde meralar, çoğunlukla yetiştiricilerin şahsi malı olmayıp, hazine veya köy ortak malı şeklinde kullanılmaktadır. Kullanılan bu meralar küçükbaş hayvan sayısı ile oranlandığında ihtiyacın çok altında olduğu da görülmektedir. Bu durum ise yetiştiricilerin hayvancılığa bakış açısını değiştirebilmektedir. Bu ilimizde, koyun yetiştiriciliğinde genellikle kuzu üretimi ön plana çıkmakta olup yetiştiriciler, analardan sütü sağmayıp kuruya çıkana kadar kuzuları emiştirmektedir. Ana sütüne ilaveten iyi şartlarda beslenen kuzular yüksek canlı ağırlıkta iyi fiyatlara alıcı bulmaktadır. Yetiştiriciler içerisinde koyun sütünden yoğurt, peynir, kaymak yapan üreticilerde yer almaktadır. Keçi yetiştiricileri ise oğlakları yaklaşık olarak 3 aylık yaşta sütten kesmekte ve elde ettikleri sütü yöresel peynire dönüştürmektedirler. Bunun yanında yoğurt ya da çiğ süt olarak da satış yapılabilmektedirler (Kaymakçı, 2002).

İlde, özellikle küçükbaş hayvan yetiştirmede genellikle yarı açık veya kapalı ağıl içerisinde ilkel yöntemlerin kullanıldığı, teknolojik alet ve ekipmanların kullanılmadığı ekstansif yetiştiricilik sistemi hâkimdir. Ayrıca, barınakların korumasız ve yetersiz oluşu, düzenli bir sağlık koruma programının olmayışı da önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bölgede iklimin kışın çok soğuk, yazın nemli ve sıcak geçen oluşu olumsuz barınak koşullarında üretim kayıpları ciddi boyutlara ulaşabilmektedir. Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan işletmeleri, genellikle küçük ve orta büyüklükte aile işletmeleri şeklinde tesis edilmiştir. İşletmelerin şehir merkezinden uzak olması, üretilen sütün çiğ olarak pazarlanması da ciddi problemler oluşturmaktadır (Bars ve Akbay, 2016).

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği Gaziantep ilinde sosyal açından da önem arz etmektedir. Özellikle, köyden kente göçün engellenmesi, kırsalda işsizliğin ortadan kaldırılması ve ekonomik krizden çıkışa katkısı yadsınamaz derecededir. Ülkemizin sahip olduğu yüksek genetik potansiyele sahip ırklar göz önünde bulundurulduğunda

verimin yetersiz düzeylerde olduğunu görülmektedir. Irkların gerçek genetik kapasitesini tam anlamıyla gösterememesinin altında yatan çevresel, bölgesel ve beşeri nedenler bulunmaktadır. Her alanda olduğu gibi hayvancılıkta da istatistiki veriler sorunların belirlenip çözümlenmesinde ve şartların iyileştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Anonim, 2012).

Gerek hayvancılığın geliştirilmesi gerekse verimi düşük hayvanların genetik özelliklerinin iyileştirilmesi amacıyla T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve politikalar Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen ve Halk Elinde Ülkesel Küçükbaş Hayvan Islahı Projesi'nin alt projeleri olan "Kilis Keçisinin Halk Elinde Islahı I ve II" ve İvesi Koyununun Halk Elinde Islahı I ve II" isimli projeler Gaziantep ilinde 2011 yılından beri başarılı bir şekilde devam etmektedir. Projenin temel amaçları arasında, bölgede damızlıkçı koç/teke istasyonlarının tesis edilmesi, uygun seleksiyon yöntemleriyle hayvanların halk elinde ıslah edilmesi, bu süreçte yetiştiricilerin eğitilerek damızlık seçiminde dikkat etmesi gereken noktaların öğretilmesi ve yerli ırklarımızın et, süt, kıl ve yapağı gibi verimlerini yükseltmek yer almaktadır.

Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği hakkında hali hazırda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra ilde uzun yıllardan beri üretim ve pazarlamada farklı sorunların yaşandığı ülkesel ıslah projesi kapsamında sıkça dile getirilmektedir Yetiştiriciliğin temel şartlarından biri de mevcut durumun tespiti, uygun şekilde analizi ve çözüm önerilerinin üretilmesidir.

Bu anket çalışmasında, Gaziantep ili Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı üyelerin genel yetiştirme sistemleri, alt yapı profili, üretim ve sonrasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri araştırılmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Dellal (2000), Antalya iline bağlı Merkez, Korkuteli, Elmalı, Kaş, Manavgat, Gündoğmuş ve Gazipaşa ilçelerinde Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde yetiştirilen hayvanların sağım ve üreme özelliklerini, yetiştiricilikte yaşanan sorunları incelemiştir. Araştırmacı yürütmüş olduğu çalışmada ilkine damızlık yaşını erkekler için 1.7 ± 0.14 yıl, dişiler için 2.0 ± 0.16 yıl, damızlıkta kullanma süresini ise erkekler için 5.1 ± 0.38 yıl, dişi keçiler için 6.38 ± 0.41 yıl olarak tespit etmiştir. Ortalama sütten kesim yaşını 2.5 ± 0.25 ay, sağım süresini ise 3.8 ± 0.51 ay olarak belirtmiştir.

Dellal ve ark. (2002) GAP Bölgesinde yapmış oldukları çalışmada, GAP bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin büyük oranda (% 98.9) köyde yerleşik tarzda yapıldığını belirlemişlerdir. Yaylacılık şeklindeki üretim tarzı düşük düzeyde (% 15.1) olup, esas olarak Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman illerinde yapıldığını belirtmişlerdir. Yetiştiricilikle uğraşma süresinin ortalama 43.9 yıl, barınakların büyük oranda (% 88.4) şahıs malı olduğunu ve çoğunluğunun eve bitişik veya evin altında inşa edildiğini saptamışlardır. Köydeki su kaynaklarının % 83.3 oranında çeşme suyu olduğunu ve meralar esas olarak köy orta malı olduğunu ve köy merkezine yakın olduğunu bildirmişlerdir. Mera ve yaylada otlatma dışındaki yem kaynaklarının sırasıyla tane yem (% 100), saman (% 100), anız (% 80.5), fabrika yemi (% 100) ve silaj (% 0.4), çobanların çoğunlukla aile içerisinden temin edildiğini tespit etmişlerdir. Koyun ve keçilerde aşım dönemi başlangıcı ve bitişi genel olarak sırasıyla Haziran-Temmuz; Ağustos-Eylül ve Ağustos-Ekim; Ekim-Kasım ayları olduğu, doğumlar sırasıyla Kasım-Şubat ve Ocak-Mart aylarında başlayıp sütten kesim yaşı kuzu ve oğlaklar için ortalama 3.2 ve 3.3 ay olduğunu saptamışlardır. İlkine damızlıkta kullanma yaşı ve damızlıkta kalma süresi dişi koyun ve keçiler için sırasıyla 18.3 ay, 6.6 yıl ve 17.9 ay, 6.6 yıl koç ve tekeler için ise sırasıyla 19.0 ay, 3.6 yıl ve 18.8 ay, 3.6 yıl olduğunu saptamışlardır. İşletmelerin % 88.8'inde ağıllarda dezenfeksiyon yapılmadığı ve işletmelerin tamamının sürülerinde koruyucu aşı yaptırmadıklarını tespit etmişlerdir.

Koyuncu ve ark. (2005), Güney Marmara Bölgesinde keçi yetiştiriciliğinin yapısı ve üretim potansiyelini belirlemek amacıyla Bursa, Balıkesir, Bilecik ve Çanakkale illerinde toplam 92 adet işletmede yaptıkları çalışmada, keçi yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin ortalama hane halkı sayısını, Bursa 5.4 ± 0.45, kişi; Balıkesir

3.3 ± 0.36; Bilecik 6.0 ± 0.45 ve Çanakkale ilinde 6.3 ± 0.63 kişi olarak saptamışlardır. İşletme genişliğini Bursa 30.0 ± 3.44, Balıkesir 41.5 ± 11.91, Bilecik 50.5 ± 11.50 ve Çanakkale ilinde 60.0 ± 35.16 da olarak bildirmişlerdir. Keçi varlığını ise aynı il sıralamasına göre; 145.6 ± 29.6 baş, 115.8 ± 27.7 baş, 219.9 ± 14.8 baş ve 184.0 ± 24.3 baş olarak tespit etmişlerdir.

Paksoy ve ark. (2006), Kahramanmaraş ilinde koyun yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal durumlarının belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, yaptıkları çalışmada, yörenin çoğunluğunda besicilik ve süt koyunculuğunun hâkim olduğunu ve işletmelerin tamamında kapasitelerinin üzerinde yetiştiricilik yapıldığını tespit etmişlerdir. İncelenen barınakların % 100'ünün yörenin iklim koşullarına ve planlama kriterlerine uygun olarak yapılmadığını belirtmişlerdir. İncelemeye alınan koyunculuk işletmelerinde barındırılan ortalama hayvan sayısını 123 baş olarak belirtmişlerdir. Araştırma alanında incelenen koyunculuk işletmelerinin % 12'sinin iki katlı işletmeler olduğunu, bu işletmelerin üstü konut altı ise barınak şeklinde yapıldığını saptamışlardır. Tek katlı koyunculuk işletmeleri incelenen işletmelerin % 88'ini oluşturduğunu, barınakların tümünde kagir inşaat kullanıldığını tespit etmişlerdir. Çatı örtü malzemesi olarak, % 23'ünde kiremit, % 30'unda oluklu çinko, % 10'unda toprak ve % 30'unda ise betonarme çatı kullanıldığını ve ağıllarda, duvar malzemesi olarak, % 40'ında briket, % 43'ünde taş, % 10'unda tuğla, % 7'sinde ahşap kullanıldığını belirtmişlerdir.

Günlü ve ark. (2006), yaptıkları çalışmada, Erzurum ilinin sosyo-ekonomik yapısını, yapılan hayvansal üretimin il ekonomisindeki yer ve önemini incelemişlerdir. İl genelinde küçükbaş hayvan varlığında son yıllarda önemli azalmalar olduğunu ve ildeki kırsal istihdamın toplam istihdamın % 62.3'ünü oluşturduğunu ve işletmelerdeki ortalama küçükbaş hayvan sayısını 20- 49 baş olarak tespit etmişlerdir.

Bostancı (2006), Kırıkkale iline bağlı koyunculuk işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada yetiştiricilerin ırk olarak çoğunlukla Akkaraman koyununu tercih ettiğini tespit etmiştir. Hayvanların köy orta malı olan meralarda otlatıldığı ve meraların genellikle köy çevresinde bulunduğunu belirtmiştir. Yörenin eğitim seviyesi incelediğinde okur-yazar olmayan kadın ve erkeklerin oranları sırasıyla; Delice ilçesinde % 6.78 ve % 2.54, Keskin ilçesinde % 3.36 ve % 0.67 ve Balışeyh ilçesinde % 5.84 ve % 1.3 olarak tespit etmiştir. İlçeler genelinde kadınların % 5.23'ü erkeklerin ise % 1.43'ü okuma yazma bilmediğini belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı koyunculuk

işletmelerinde yalnızca ilköğretim düzeyinde eğitim almış kadın ve erkek bireylerin oranları sırasıyla Delice ilçesinde % 44.07 ve % 36.44, Keskin ilçesinde % 44.97 ve % 41.61, Balışeyh ilçesinde de % 38.31 ve % 46.1 olarak belirtmiştir. İlçeler geneline kadınların % 42.28'i, erkeklerin ise % 41.81'i ilköğretim mezunu olduğu sonucuna varmıştır. Yürütülen çalışmada araştırmacı, işletmelerde koyun yetiştiriciliği ile uğraşma süresinin Delice, Keskin ve Balışeyh ilçelerinde sırasıyla 26.4 ± 3.16 yıl, 24.4 ± 2.69 yıl ve 25.5 ± 2.38 yıl olduğunu tespit etmiş ve ilçeler genelinde bu sürenin 25.4 ± 1.58 yıl olarak belirtmiştir. Bu ilçelerde ortalama koyun sayısı 139.9 ± 94.00 baş, keçi sayısı ise 15.5 ± 2.86 baş olarak saptanmıştır. Delice, Keskin ve Balışeyh ilçelerinde koyunculuğa yer veren tarım işletmelerinin tamamı meraların köyün orta malı merası olduğunu alanlarının sırasıyla 1413.3 ± 269.30 da, 3590.0 ± 978.77 da ve 6520.7 ± 1645.51 da, ilçeler ortalamasının ise 3811.2 ± 666.78 dekar olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı barınak olarak inek ahırlarının koyunlar içinde barınak olarak kullanıldığını gözlemlemiştir. Yörede bulunan koyun ağıllarının; % 66.67'sinin Delice ilçesinde , % 76.67'sinin Keskin ilçesinde % 86.67'sinin ise Balışeyh ilçesinde olup ilçeler genelinde % 76.67 oranında olduğunu bildirmiştir. Koyunlar için ahır kullanan işletmelerin oranları Delice ilçesinde % 23.33, Keskin % 23.33 ve Balışeyh % 13.33 olarak tespit etmiştir. Koç katım zamanı başlangıcının Haziran-Ekim ayları arasında değiştiğini, Haziran ayında koç katımına başlayan işletmelerin yalnızca Delice ilçesinde (% 17.24), Ağustos ayında koç katımına başlayan işletmelerin ise Keskin (% 3.33) ve Balışeyh (% 3.33) ilçelerinde görüldüğü ve tüm işletmelerde koç katım zamanı başlangıcı olarak Eylül (% 40.45) ve Ekim (% 51.69) aylarının tercih edildiği sonucuna varmıştır.

Paksoy (2007), Kahramanmaraş ili keçicilik işletmelerinde yaptığı çalışmada işletmelerdeki aktif sermaye içinde çiftlik sermayesinin oranını % 48.99 işletme sermayesinin oranını % 51.01 olduğunu ve hayvansal üretim değerinin % 83.53'ü keçi yetiştiriciliğinden sağlandığını tespit etmiştir. İncelenen işletmelerde üretim değerinin % 44,86'sının süt üretimden elde edildiği ve gayrisafi üretim değerinin % 14.71'ini bitkisel üretimden, % 85,29'unun ise hayvansal üretimden oluştuğunu belirtmiştir. Gayrisafi üretim değeri içinde en büyük payı keçi yetiştiriciliğinin (%71.24) aldığını saptamıştır. Araştırmacı keçicilik işletmelerinde elde edilen toplam aile gelirinin % 92'si tarımsal gelir, % 8.0'i tarım dışı gelir olduğunu ve keçi yetiştiriciliğinden elde edilen ürünler içerisinde en büyük payı sütün aldığını ifade etmiştir. İşletmelerde elde

edilen sütün pazarlama oranın % 65,28 olduğunu ve keçilerden elde edilen sütün % 32.43'ü peynir, % 16.07'si içme sütü % 12.97'si yoğurt, %3.81'i tereyağı olarak pazarlandığı sonucuna varmıştır.

Atlıoğlu (2007)'nun, Adana'nın Tufanbeyli ilçesinde yürüttüğü çalışmada koyunların % 97.3'ünün, koçların ise % 100'ünün beyaz vücut rengine sahip olduğunu belirtmiştir. Koyun ve koçların tamamının boynuzsuz olduğunu, koyunlarda canlı ağırlık ve cidago yüksekliğini sırayla 69.0 ± 0.4 kg, 73.4 ± 0.2 cm, koçlarda ise aynı ölçüleri 89.2 ± 3.3 kg ve 85.0 ± 1.2 cm olarak tespit etmiştir. Araştırmacı yapılan çalışma sonucunda vücut ölçüleri bakımından köyler ve yaş grupları arasındaki farklar koyunlarda önemli, koçlarda önemsiz bulmuştur. Döl verimi kriterlerinden kısırlık oranı ve ikizlik oranını sırayla % 7.2 ve % 9.1 olarak tespit etmiştir. Koyunlarda günlük ortalama süt verimi, laktasyon süresi, laktasyon süt verimi ve sağılan süt verimini sırayla 888.3 ± 26.6 g, 166.9 ± 1.5 gün, 151.2 ± 5.3 kg ve 72.1 ± 3.1 kg olarak saptamış olup yaş grupları arasında gözlenen farkların çok önemli olduğunu belirtmiştir. Süt verim özelliklerinde en yüksek değerlerin 5 yaşlı koyun grubunda olduğunu ve süt verimi bakımından geniş bir varyasyona (47-360 kg) sahip olduğunu tespit etmiştir. Kuzuların doğum ağırlığını 4.3 ± 0.1 kg, sütten kesim ağırlığını (90 günlük) 22.0 ± 0.2 kg ve 0-90 gün arası günlük ortalama canlı ağırlık artışlarını ise 199.7 ± 2.3 g olarak bildirmiştir. Çalışmada, özellikler üzerinde cinsiyetin ve doğum tipinin etkisinin çok önemli olduğunu saptamıştır. Süt verim özellikleri bakımından oldukça yüksek bir varyasyon gözlemiş, ancak büyüme özellikleri bakımından aynı genişlikte bir varyasyon tespit etmiştir.

Özkan (2008), Şanlıurfa ilinin Viranşehir ilçesinde koyunculuk işletmelerinin mevcut durumunu belirlemek amacıyla 4 köyden toplam 174 baş koyun ve 10 baş koç olmak üzere toplamda 184 baş Akkaraman koyununu denemeye almıştır. İşletmede bulunan koyunların süt verimi özelliklerinin belirlenmesi amacıyla üç sürüden 85 baş koyun kullanmıştır. Deneme sonucunda koyunların % 95'ten fazlası, koçların % 100'ü beyaz vücut rengine sahip olduğunu gözlemlemiştir. Koyun ve koçların tamamı boynuzsuz, koyunlarda canlı ağırlık 45-55 kg, koçlarda ise 75-90 kg arasında olup canlı ağırlıkları köyün mera durumu ve yaşa göre değişim gösterdiğini belirtmiştir. Döl verim özellikleri baz alındığında denemeye alınan sürülerde doğum oranının % 100 olduğu tespit etmiştir. Koyunlarda günlük ortalama süt verimi, laktasyon süresi, sağılan süt

verimi sırasıyla 577 gram, 120 gün, 99.30 kg olarak saptamıştır. Süt verim özelliklerinde en yüksek değerleri 3 ve daha yukarı yaştaki koyunların sergilediğini belirtmiştir. Süt verimi bakımından sürüler arasında geniş bir varyasyon (51.3-99.30 kg) bulmuştur. Kuzuların doğum ağırlığı ortalama 3.32 kg, 90 günlük sütten kesim ağırlığı 26.5 kg ve 0-90 gün arası günlük ortalama canlı ağırlık artışı 294.4 gram olduğu ve özellikler üzerinde cinsiyetin ve doğum tipi etkisinin önemli olduğunu saptamıştır.

Bilgituran ve Ayhan (2009), Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiriciler Birliği'ne kayıtlı toplam 194 adet koyunculuk işletmesinde yaptıkları çalışmada, koyun yetiştiricilerinin ortalama yaşını 46.74 olarak bulmuşlardır. Koyunculuk yapan yetiştiricilerin % 90.2'sinin ilkokul, % 7.7'sinin lise, % 0.5'inin yüksekokul, % 1.5'inin okuryazar olmadığını, işletme sahiplerinin ortalama arazi varlığını 39.17 da olduğunu belirtmişlerdir. İlde yetiştirilen koyun ırklarını Merinos (% 45.6), Sakız (% 30.8), Sakız melezleri (% 15.2), İvesi melezleri (% 6.7), Merinos melezleri (% 1.1), Kıvırcık (% 0.4) ve Mor Karaman (% 0.2) olarak saptamışlardır. İşletmelerde gebelik oranını % 91.57, kısırlık oranını % 7.72, ikizlik oranını % 27.36, kuzu ölüm oranını % 7.57 olarak tespit etmişlerdir. Koyunlarda ortalama günlük süt verimini ise 0.448 l/baş olarak bildirmişlerdir.

Şişman ve ark. (2009), Bolu ilinin küçükbaş hayvan barınaklarının mevcut durumlarının belirlenmesi, sorunların saptanarak geliştirme imkânlarının ve sorunların çözümlenmesini amaçladıkları çalışma kapsamında 18 köyde 42 barınağı incelemişlerdir. İncelenen barınakların % 66,6'sının kapalı, % 33,4'ünün açık tipte olduğunu, büyük çoğunluğunda yapısal sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre yöredeki ağıllarının planlanması yapılırken hiçbir teknik bilginin ve danışmanlık hizmetinin alınmadığı ortaya çıkmıştır. Barınakların geçmişten gelen bilgi ve alışkanlıklara göre inşa edildiğini bildirmişlerdir.

Gül ve ark. (2009), yaptıkları anket çalışmasında, Adana ilinin Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli ilçelerindeki küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmeleri araştırmışlardır. Çalışmada, 89 yetiştiriciye 40 soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre, 89 üreticinin 28 tanesi koyun yetiştirirken, 61 tanesi ise keçi yetiştiriciliği yaptığı, koyunlarda sürü büyüklüğünü en çok 76-100 baş, keçilerde ise 25-50 baş arasında olduğunu tespit etmişlerdir. Keçi yetiştiricileriyle yapılan ankete göre yetiştiricilerin tamamının Kıl keçisi yetiştirmekte, koyun yetiştiricilerinin ise genellikle Akkaraman ve

İvesi ırkının tercih ettiğini bildirmişlerdir. Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin % 73'ü yem bitkisi üretirken, % 27'si ise köy meralarından yararlandığını belirtmişlerdir. Küçükbaş hayvanlara aşım dönemi gelmeden önce yetiştiricilerin % 94.4'ü ek yemleme yapmadığını belirtilmişlerdir. Yetiştiricilerin anket sorularına verdiği cevaplardan sağlanan bilgilere göre % 57.3'ü sağılan hayvan başına 750 gramdan fazla, % 37.1'i 250-300 g arasında % 5.6'sı ise 500-750 g arasında günlük süt aldığını ve sağımların tamamen elle yapıldığını tespit etmişlerdir. Yetiştiricilerin ürettiği sütün, genellikle çökelek ve peynir olarak değerlendirilip satıldığı, üreticilerin % 97.8'inin herhangi bir birlik veya kooperatife üye olmadığı sonucuna varmışlardır.

Sönmez ve ark. (2009), Türkiye genelinde yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre ivesi ırkı koyunların çiftleşme mevsiminin 104.7 gün sürdüğünü, 6-7 ay sağıldığını ve kırsal koşullarda 100-150 kg, ıslah edilmiş sürülerde ise 250-300 kg kadar süt verebildiğini saptamışlardır.

Ocaklı (2011), Edirne ilinde yapmış olduğu çalışmada tarımsal işletmelerin çoğunun bitkisel ve hayvansal üretimi beraber yaptığını, işletmelerin % 55,2'sinin bitkisel ve hayvansal üretim, % 37,2'sinin sadece bitkisel üretim, % 1,5'inin ise yalnızca hayvansal üretim yaptığını tespit etmiştir. Yörede çayır-mera kaynaklı üretilen kuru ot miktarını yaklaşık 35.451 ton, yem bitkileri kaynaklı kuru ot miktarını ise 110.940 ton olarak bildirmiştir.

Şireli ve Tekel (2013), Güneydoğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü ile birlikte Diyarbakır ilinde bulunan koyunculuk işletmelerinde yürütmüş olduğu çalışmada rastgele 3 gruba dağıtılan 26 baş İvesi erkek kuzusuna süt emme döneminde 3 farklı büyütme sistemi uygulanmış; birinci sistemde kuzular sadece ana sütü ile ikinci sistemde ana sütüne ek olarak karma yem ve kuru yonca otu ile üçüncü sistemde ise kuzular analarının sabah ve akşam elle sağımının ardından memede kalan süte ek olarak karma yem ve kuru yonca otu ile beslenmişlerdir. Tüm kuzular 2.5 aylık yaşta sütten kesildikten sonra ticari kuzu besi yemi ve mercimek samanı ile 60 günlük besiye alınmış ve süt emme döneminde farklı büyütme sistemleri kuzuların sütten kesim ve besi sonu canlı ağırlıklarını etkilemediği sonucuna varmışlardır.

Turan ve ark. (2015), tarafından Siirt ilinde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre hayvancılılık işletmelerinin ihtiyacı olan kaba yemin sadece % 13'ünün tarla tarımı içerisinde yetiştirilen yem bitkilerinden karşılandığı ve yem bitkilerine ayrılan üreticinin

sahip olduğu toplam alanın % 7.7'si olduğunu tespit etmişlerdir. Yetiştiricilerin, kaba yemin eksikliğini anız artıkları, kesif yemlerle ve besleme değeri düşük sap ve saman kullanarak tamamlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yörede üretilen temel yem bitkilerinin fiğ, korunga, yonca ve mısır, en fazla ekilen yem bitkisinin 41.422 dekar alan ile fiğ olduğunu ve bunu 25.744 da ile korunga, 11.125 da ile yonca ve 919 da ile silajlık mısırın takip ettiğini bildirmişlerdir. Pervari ilçesinin, il genelinde yapılan 79.210 dekarlık yem bitkileri tarımının yaklaşık % 74'ünü oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca fiğ üretiminin de 29.420 da alan ile en fazla Pervari ilçesinde yapıldığı sonucuna varmışlardır.

Hozman ve Akçay (2016), Sivas ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı toplam 1034 işletmede yaptıkları çalışmada, mülk arazinin 112.60 ± 29.89 da, kira ile işlenen arazinin 295.67 ± 22.87 da, ortak işlenen arazinin 91.49 ± 9.68 da, sulanan arazinin 43.16 ± 15.93 da ve işlenmeyen arazinin 30.78 ± 3.46 da olarak tespit etmişlerdir. İşletmelerde yetiştiriciliği yapılan yem bitkileri ve ekim alanları, 31.22 ± 4.37 da yonca, 72.62 ± 5.68 da buğday, 29.77 ± 7.93 da arpa, 15.00 ± 2.89 da arpa-fiğ, 19.50 ± 6.50 da korunga, 22.89 ± 6.07 da fiğ, 25.33 ± 3.98 da yulaf, 9.75 ± 5.12 da fiğ-yulaf, 7.08 ± 0.44 da çayırotu ve 37.32 ± 12.06 da silajlık mısır olarak belirlemişlerdir. Yetiştiricilerin % 80'inin hayvanlarının merada otlandığını, % 19'unun kısmen meradan yararlandığını ve % 1'inin ise meradan hiç yararlanmadıklarını bildirmişlerdir. Üreticilerin ilk olarak tercih ettikleri kaba yemin % 62.40'ının buğday samanı, % 24.10'unun yonca kuru otu olduğunu ve % 78.20'sinin kaba yemi kendilerinin hazırladığını saptamışlardır. İşletmelerin % 23.3'ünün elle, % 60.9'unun seyyar süt sağım makinesi ile % 15.8'inin ise otomatik sağım ünitesi ile sağım yaptığını ve 74 işletmede (% 55.6) günlük sağım sayısının iki sağım, 59 işletmede (% 44.4) günlük üç sağım şeklinde yapıldığını tespit etmişlerdir. İşletmelerin % 0,75'inin ortalama günlük süt verimlerinin 5 litreden az, % 8.3'ünün 5-10 litre arası, % 51.1'inin 10-15 litre, % 39.1'inin 15- 20 litre ve % 0.75'inin ise 25 litre olduğunu tespit etmişlerdir.

Araç ve Daşkıran (2010), Diyarbakır'ın Merkez, Çınar, Çüngüş, Ergani ve Eğil ilçelerinde bulunan 125 adet hayvancılık işletmesinde yürüttükleri anket çalışması sonucuna göre işletme başına düşen ortalama hayvan sayısını keçi, çepiç, teke, oğlak, koyun, koç ve kuzu sayılarını sırasıyla; 38.02 baş, 10.88 baş, 2.17 baş, 30.54 baş, 38.71 baş, 2.76 baş ve 27.11 baş olarak saptamışlardır. Bölgede keçi yetiştiriciliği yapan

işletmelerdeki sürülerin laktasyon döneminin 2.5-5.5 ay, sütten kesim yaşının ise, 1.5-3.5 ay arasında değiştiğini tespit etmişlerdir. Meraya dayalı yetiştiricilik yapan işletmelerde sürülerin ortalama 107.92 gün yaylada otlatıldığını bildirmişlerdir. Araştırma materyalini oluşturan işletmelerin hayvan barınakları incelendiğinde; ağılların % 64'nun taş, % 36'sının ise briketten yapılmış olduğunu belirtmişlerdir.

Behrem (2011), Kilis İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan 142 yetiştirici ile yapmış olduğu anket çalışmasında, yetiştiricilerin % 54.2'sinin ilkokul, % 20.4'ünün ortaokul, % 12'sinin ise lise mezunu olduklarını bildirmiştir. Ankete katılan üreticilerin % 45.1'i hayvansal üretim ve bitkisel üretimi bir arada yaparken, % 53.5'i sadece hayvancılıktan geçimlerini sağladıklarını beyan etmişlerdir. Kilis bölgesindeki keçi yetiştiricilerin ortalama aile fert sayısı 5.90 olduğu hesaplanmıştır. İşletmelerde hayvanlar, genellikle yazları açık, kışları kapalı ağıllarda barındırmakta, çiftçilerin % 59.9'u keçilere kesif yem verirken, % 39.4'ü kesif yem vermediklerini bildirmiştir. Bu üreticilerin % 18.8'i yemi kendisinin hazırladığını, % 81.2'sinin ise kesif yemi fabrikadan aldığını tespit emiştir. Kilis ilinde yetiştiricilerin % 95.1'i aşım zamanından önce tekelerini ayırmakta, % 4.9'u ise yıl boyunca tekeleri sürü içerisinde tuttuğunu söylemiştir. Sürülerde teke katımının Ağustos ve Eylül aylarında yapıldığını ve oğlaklarda 90 günlük yaşta (% 72.3) sütten kesim yapıldığını belirtmiştir. Keçilerde laktasyon süresini ortalama 239.8 ± 3.24 gün, süt verimini ise 390.6 ± 27.12 kg olarak bildirmiştir. Sürülerde sağım genellikle elle yapılmakta ve üretilen sütü büyük oranda çiğ olarak satıldığını tespit etmiştir. Ayrıca keçi yetiştiricilerinin % 54.2'si yeterli mera kompozisyonu olmadığı Haziran ayı başından itibaren Çukurova Bölgesi'ne göç ettiğini bildirmiştir (Behrem, 2011).

Acar ve Ayhan (2012), Isparta ilinde Isparta İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği, keçicilik işletmelerinin teknik ve yapısal özelliklerinin belirlenmesi amacıyla toplamda 165 adet birliğe kayıtlı olan keçicilik işletmesi sahipleriyle anket çalışması yapmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda yetiştiricilerin ortalama yaşının 44.45; keçicilik yapanların % 75.76'sının ilkokul, % 14.55'nin ortaokul, % 7.27'sinin lise mezunu olduğunu; işletme sahiplerinin % 73.33'ünün arazisinin olmadığını ve % 23.64'ünün otlatma için arazi kiraladıklarını saptamışlardır. İşletmelerin % 98.78'inde kıl keçisi, % 1.22'sinde Saanen melezi yetiştirildiği, işletmelerde ortalama hayvan varlığını 154.46 baş anaç keçi olarak belirlemişlerdir.

Keçi işletmelerinin % 64.24'ünün doğum sonrası ek yemleme, % 24.85'inin de teke katımı öncesi ek yemleme yaptıklarını göstermişlerdir. Keçilerde ortalama günlük süt verimini 0.246 l/baş, döl verimini % 89 olarak belirtmişlerdir. İşletmelerdeki ağılların % 76.97'sinin yarı açık, % 20'sinin kapalı ağıl şeklinde olduğunu tespit etmişlerdir. Isparta ilinde yetiştiricilerin en önemli sorunlarının teknik, yetiştirme, besleme, sağlık koruma, barınma ve otlatma olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sarıyel (2013), yaptığı çalışmada Konya ilinde özel bir işletmede entansif koşullarda yetiştirilen Saanen keçilerde adaptasyon ve bazı verim özellikleri üzerine kimi çevre faktörlerinin etkilerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Sütten kesimde yaşama gücü canlı doğan oğlaklara göre 2011 yılı için % 87.74, 2012 yılı için % 98.54 olarak bulmuştur. Veteriner hizmetlerinin pahalı olduğunu ve yeteri kadar koruyucu ve önleyici tedbirler alınmadığını tespit etmiştir.

Karakuş ve Akkol (2013), Van ilinde küçükbaş hayvancılık işletmelerinin genel durumlarını, işletmelerdeki verim düşüklüğüne sebep olan sorunları belirlemek ve çözüm önerileri üretmek amacıyla 9 ilçede 433 adet işletme sahipleri ile anket çalışması yürütmüşlerdir. Yapılan anket sonuçlarına göre, işletmelerde hayvan varlığını ortalama 95.51 baş anaç koyun, 13.33 baş anaç keçi, 5.04 baş koç ve 1.18 baş teke olarak saptamışlardır. Döl verim özelliklerinden koçaltı koyun başına doğan kuzu sayısını 0.79, teke altı keçi başına doğan oğlak sayısını 1.04, kuzu ölüm oranını % 9.50, oğlak ölüm oranı ise % 14.43 olarak hesaplamışlardır. En yaygın görülen sağlık problemleri, dış parazitler (% 65.36) ve solunum yolu hastalıkları (% 52.19) olarak tespit etmişlerdir. Yetiştiricilerin yapısal ve teknik sorunlarının yanı sıra yetiştirme, besleme ve sağlık koruma konularında bilgi eksikliklerinin olduğunu, yörede var olan potansiyelin üretime yeteri kadar yansıtılmadığına değinmişlerdir.

Üstüner ve Oğan (20013), Tarafından yapılan çalışmada Orta Anadolu Bölgesindeki İvesi koyunlarında süt verimini, verimliliği, kuzu büyümesini, sağ kalım oranını ve çevresel faktörlerin bu parametreler üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çiftleşme için belirlenen koyun sayısı temel alınarak doğurganlık; ısı oranı, gebelik oranı, doğum oranı, tek doğum oranı, eşleştirme oranı, düşük hızı, kuzu oranı ve doğum başına kuzu sayısı, sırasıyla % 100,% 93.8,% 90.5,% 79.7,% 20.3,% 1.4, % 108.8 ve % 1.20 olarak saptanmıştır. 60 ve 120 günlük kuzuların hayatta kalma oranlarını ise sırasıyla % 88.3 ve % 84.5 olarak tespit etmişlerdir. İvesi koyunlarının

ortalama laktasyon sütü verimi ve laktasyon süresi sırasıyla 196.5 ± 5.60 kg ve 184.3 ± 2.11 gün olarak bildirilmiştir. Genel ölüm ve kesim oranı % 8 araştırma süresi boyunca % 2 olarak saptanmıştır. Laktasyon süt veriminin, üretim yılı (P <0.01) ve koyun yaşından (P <0.01) etkilendiğini, ancak laktasyon süresinin aynı çevresel faktörlerden etkilenmediğini tespit etmişlerdir (P> 0.05). Bu çalışmanın sonuçları, Orta Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilen İvesi koyunun, İvesi koyunu orijinal yarışına benzer şekilde laktasyon süt verimi, doğurganlık parametreleri ve sağ kalım oranları bakımından benzer olduğunu saptamışlardır. Buna ek olarak, 2 yıllık araştırma döneminde görülen salgın sağlık sorunları olmadığını, İvesi koyunlarının bu bölgede yetiştirilmek üzere uyarlandığını bildirmişlerdir.

Bingöl İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal durumu ve geliştirme olanaklarının saptanması, sorunların belirlenip, çözülmesi amacıyla ili temsil eden, 7 ilçe ve 66 köyde, 119 işletme sahipleri ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre, katılımcıların % 47.6'sının 50 yaş ve üzeri; % 95.5'inin erkek ve % 65.5'i ilkokul mezunu, üretimin küçük ve orta ölçekli işletmelerde yapıldığı ve geleneksel bir yapıda olduğu belirlenmiştir. İlde belirlenen küçükbaş hayvan varlığının Morkaraman (% 50.8), Akkaraman (% 16.9) ve Kıl Keçisi (% 32.2) ırklarından oluştuğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda araştırıcılar, yetiştiricilerin et ve süt fiyatları ile kar oranı düşüklüğünden, yem fiyatlarının yüksek olmasından kaynaklanan problemler yaşandığını belirlemiş, çözüm önerisi olarak ilk sırada pazar fiyatlarının ve pazarlama imkânlarının artırılmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Yürütülen çalışmada, damızlık seçimi, kırkım, aşım, yetiştiricilik ve besleme gibi konularda bilimsel yöntemlere yakın uygulamaların olmasına rağmen özellikle kendi sürüsünde damızlık temini ve ıslah konularında yetiştiricilerin gerek uygulamalı eğitimlere, gerekse ekonomik desteklere ihtiyaç duyduklarını saptamışlardır (Anonim, 2013).

Kızıloğlu ve Karakaya (2014), tarafından Bingöl İli merkez ve ilçelerinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal durumunun belirlenmesi, problemlerin saptanması çözüm önerilerinin sunulması amacıyla yapılan anket çalışmasında, işletme sahiplerinin % 49.7'sinin ilkokul, % 13.4'ünün lise, % 5.0'inin yüksekokul, % 9.3'ünün okuryazar olmadığını belirlemişlerdir. İlde bulunan hayvan barınaklarının % 86.6'sının kapalı ağıl şeklinde olduğunu tespit etmişlerdir. Bölgedeki

koyun yetiştiricilerinin yapısal, teknik, yetiştirme, barınma ve ürün pazarlama açısından sorunları bulunduğunu, işletmelerin küçük ve orta ölçekli yapıldığını ve işletmelerin geleneksel bir yapıda inşa edildiğini işletmelerdeki barınakların çoğunun modernizasyon ve hayvan sağlığı açısından yeterli olmadığını saptamışlardır. Yürütülen araştırmanın sonucunda küçükbaş hayvanlarda et verimi veya süt verimi gibi tek ya da kombine verimli ırkların yetiştirilmesi için yerli ırkların ıslah edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Islahı yapılan hayvanlarda başarının sürekliliğini sağlamak amacıyla nitelikli damızlık üreten işletmelerin kurulması ve bu işletmelerden temin edilen hayvanların üreticilere ulaştırılması sağlanması gerektiğini bildirmişlerdir.

Şahin ve Yılmaz (2014), Iğdır ilinde toplamda 152 adet küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmenin yapısal durumunu anket yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Yapılan anket sonuçlarına göre işletme sahiplerinin % 69.08'inin ilkokul mezunu olup ortalama aile fert sayısının 5.76 kişi olduğunu, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin büyük oranda yaylacılık şeklinde yapıldığını belirtmişlerdir. Küçükbaş hayvancılık yapan işlemelerin ortalama ömrünün 26.61 yıl olduğunu ve barınak olarak ağıl yerine (% 98.03) büyükbaş hayvanlar için inşa edilen ahırların (99.55 m^2) kullanıldığı belirlemişlerdir. İncelenen işletmelerde ortalama küçükbaş hayvan varlığını 166.68 baş olarak tespit etmişlerdir. Araştırmacılar kullanılan meraların köyün ortak malı olduğunu, meraların yetersiz olduğu dönemlerde yetiştiricilerin başka illerde mera ve yaylaları kullanarak hayvanlarını otlattıklarını, bu amaçla mera ve yaylaları kiraladıklarını belirtmişlerdir. Yetiştiriciler, yem çeşitlerinin kesif yem, tahıl kırmaları ve samanları, çayır, yonca ve korunga kuru otları ve mısır silajı olduğunu, çoban ihtiyacının genellikle aile dışı iş gücünden sağladıklarını söylemişler ve üreticilerin sadece % 32'si koyunlarına yem verdiklerini bildirmişlerdir. Ortalama çoban masrafı, aile dışı çoban işgücünden yararlanan işletmelerde yıllık 455.6 TL olarak hesaplamışlardır. Bununla birlikte anket yapılan küçükbaş işletmelerinin yalnız % 1.32'sinin yetiştirici birliklerine üye olduğunu tespit etmişlerdir. Koyunculuk işletmelerinde sürü yönetimi konusunda bilgisayar kullanan ve daha önce bu konuda eğitim alanların her ikisinde de % 6 gibi bir orana sahip olduğunu saptamıştır.

Elmaz ve ark (2014), Burdur ilinin merkez ilçelerine bağlı köy ve beldelerdeki küçükbaş işletmelerinin mevcut durumunu belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Yürütülen çalışma sonuçlarının verilerine göre işletme başına düşen

anaç koyun sayısı ve anaç keçi sayısı sırasıyla 93.3 ve 117.9 baş olarak saptamışlardır. Koyun ve keçi işletmelerinde çalışan yetiştiricilerin sırasıyla % 85.9 ve % 77.2 oranıyla ilkokul mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Koyun işletmelerinin % 84.4'ünün yarı açık ağıl tipinde olduğunu saptamışlardır. Koyun işletmelerinde kuzuların süt emme süresinin 4-6 ay arasında; keçi işletmelerinde ise oğlakların süt emme süresinin 4-7 ay arasında değiştiğini ve araştırma kapsamında incelenen koyun ve keçi işletmelerinde ortalama günlük süt verimi sırasıyla 0.5 ± 0.09 lt/gün/koyun ve 0.5 ± 0.3 lt/gün/ keçi olduğunu belirtmişlerdir.

Şahin (2014), Tarafından Karaman ilinde 50 adet koyunculuk işletmesinde yürütülen çalışmada işletmelerin koyunculuğa başlama nedenleri arasında baba mesleği % 64'lük, ek gelir elde etmenin % 20'lik, işe yeni başlamanın % 10'luk, diğer nedenlerin % 6 gibi bir orana sahip olduğunu belirtmiştir. Barınakların % 88'inin açık % 12'isinin kapalı ve barınak yapısının % 38'inin taş, % 28'inin kerpiç , % 12'sinin briket, % 12'sinin ve % 10'unun betonarme olduğunu tespit etmiştir. Yetiştiricilerin % 26'ısının damızlık hayvan temininde sıkıntı çektiğini % 74'ünün damızlık hayvan sorunu yaşamadığını ve işletmelerin % 51'inin damızlık hayvan materyalini kendi işletmelerinden temin ettiğini , % 49'unun dışarıdan temin ettiğini saptamıştır. İşletme sahiplerinin koç katım yöntemi olarak, işletmelerin % 54'ünün serbest, % 36'sının grup ve % 10'unun elde aşım yöntemini uyguladıklarını bildirmiştir. İncelenen işletmelerde sütten kesim yaşının en yüksek olduğu oranın % 32 ile 6 ay, en düşük olduğu oranın ise % 8 ile 2 ay olarak tespit etmiştir.

Özdemir ve ark. (2014), tarafından küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin sorunları, yapısal durumu ve geliştirme olanaklarını belirlemek amacıyla Bingöl ilinde toplam 119 işletme sahibi ile yapılan anket çalışmasında üreticilerin, aşım döneminde % 95.68 oranında "serbest koç/teke katımı" ve % 3.4 oranında "elde koç/teke katımı" yöntemini kullandıklarını ve damızlık ihtiyaçlarını kendi işletmelerinden (% 96.6) temin ettiklerini bildirmişlerdir. İşletme sahiplerinin % 56.8'nin koç/teke katım döneminde, erkek hayvanlara, % 1.8inin ise dişi hayvanlara ek yemleme yaptıklarını belirlemişlerdir. Katılımcılar kendilerine yöneltilen "koç/teke katımında en çok dikkat ettiğiniz üç faktörü belirtiniz?" sorusuna sırasıyla; aynı ırkı aynı ırkla çiftleştirmeye, hayvanların vücut yapısı ile düşük verimli ve hasta hayvanları sürüden ayırmaya önem verdiklerini ve ayrıca hayvanların damızlıkta kalma süresi ve damızlıkta ilk kullanma yaşına dikkat

ettikleri cevabını verdiğini belirtmişlerdir. "Koç/teke katımı döneminde karşılaştığınız en önemli sorun nedir?" sorusunu ise yetiştiriciler, damızlık koç/teke bulunamaması ve döl tutmama sorunu şeklinde yanıtladığını belirtmişlerdir

Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde koyunculuk işletmelerinin, yapısal özellikleri, işletmelerin temel sorunlarının ortaya konulması amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Toplam 96 koyunculuk işletmesinde gerçekleştirilen araştırma sonunda, koyun yetiştiren işletme sahiplerinin büyük bir kısmının (% 68.8) ilkokul mezunu, koyunculuk yapma süresinin ortalama 25.7 yıl, çoban olarak önemli oranda (% 63.5) aile işgücünün kullanıldığını, koyun ırkı olarak işletmelerin % 99'unda Akkaraman, % 1'inde Merinos melezi koyun yetiştirildiği, işletme başına ortalama koyun sayısının 314.5 baş olduğunu tespit etmişlerdir. İşletme sahiplerinin % 86.4'ünün koyunculuğu atadan öğrendiklerini, % 82.3'ünün tek geçim kaynağı olduğunu, % 10.4'ünün de bu işi sevdiği için yaptığını tespit etmişlerdir. Niğde ilinde koyunculuk işletmelerinin önemli bir kısmının (% 40.6) yayla koyunculuğu, diğerlerinin yerleşik ve yayla (% 19.8), yerleşik (% 38.6) ve sadece göçer koyunculuk (% 1.0) yaptıklarını belirlemişlerdir. Araştırmada işletmelerin % 97.9'unun Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliğine üye olduğunu saptanmışlardır. Yetiştiriciler öncelikli sorun olarak, yem fiyatlarındaki pahalılık ile meraların yetersiz ve kalitesiz olmasını bildirirken, koyunculuğun kârlı olabilmesi için pazar fiyatlarının artması, mera ıslahı, yem bitkileri ekiliş alanının artırılması ve sürünün genetik ıslahının yapılması gerektiğini bildirmişlerdir. Niğde ili koyunculuk işletmelerde elde edilen kuzuların % 58.3'ünün sütten kesim sonrasında tüccara, % 15.6'sının işletmede besiye, % 15.6'sının damızlık olarak ayrıldığı ve % 10.5'inin ise tüccara satıldığı saptanmıştır, koyun yetiştiricilerinin önemli bir kısmı sütü peynir olarak değerlendirdiğini bildirmişlerdir.

Tüfekçi ve Olfaz (2015), tarafından Kastamonu ilinde küçükbaş hayvan işletmelerinde yapılan anket çalışması sonuçlarına göre işletme sahiplerinin yaş ortalaması 49.3 olup yetiştiricilerin % 68.75'inin ilkokul; % 8.75'inin ortaokul mezunu; % 22.6'sının ise okur-yazar olmadığı belirtilmiştir. İşletme sahiplerinin % 31.25'inin kişisel arazi + devlet arazisinde, % 68.75'inin kişisel arazi + kiraladığı arazilerde yetiştiricilik yaptıklarını ve işletmelerde % 70 Kıl Keçisi; % 30 Tiftik Keçisi; % 55 Merinos ve % 42.5 Karaman; % 16.25 Türkmen Varyetesi; % 7.5 Sakız ve % 6.25 oranında Kıvırcık ırkı bulunduğunu bildirmişlerdir. İşletmelerde ortalama sürü

büyüklüğünün keçilerde 77.3 baş ve koyunlarda 71.7 baş, yetiştiricilerin % 60'ının hayvanlarını 8-10 ay merada bulundurmakta ve sadece % 30'unun ek bir yemleme yaptığını belirtilmişlerdir. İncelenen işletmelerin tamamında koruyucu aşı uygulandığını dezenfeksiyonun sadece % 73.7 oranında yapılmadığını saptamışlardır. Yetiştiricilerin çoğunluğunun küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini tercih etme sebebinin geçime katkı ve alışkanlık olduğunu belirtmişlerdir.

Köseman ve Şeker (2015), tarafından Malatya ilinde yapılan çalışmada hayvancılığın mevcut durumu, sorunları ve ihtiyaçları gibi konular araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına, göre çayır-mera alanları bakımından Malatya ilinin Türkiye ortalamasının üzerinde olmasına rağmen meraların zayıf olduğunu saptamışlardır. Küçükbaş hayvanlardan sağılan koyun sayısı 2013 yılında 134.308 baş; keçi sayısının 29.022 baş olduğunu saptamışlardır. Bu hayvanlardan üretilen süt miktarlarını koyunlarda 10.473 ton ve keçilerde 2.699 ton olarak tespit etmişlerdir.

Gül ve ark. (2016), yaptıkları çalışmada, mera koşullarının ve ek yemlemenin Kilis keçilerinde bazı üreme özellikleri ve süt verimine etkisini araştırmışlardır. Bu çalışma için 180 Kilis keçi kullanmışlardır. Çalışmadaki keçileri kontrol ve muamele grubu olarak ikiye ayırmışlardır. Kontrol grubu meraya bırakılmış muamele grubu ise 750 gr/gün kesif yem ve buna ek olarak merada beslemişlerdir. Kilis keçilerinde kontrol grubunun süt verimini 293.7 litre, laktasyon süresini ise 212.5 gün; ek yemleme yapılan grupta ise aynı değerleri sırasıyla 408.3 litre ve 256.5 gün olarak tespit etmişlerdir. Pazarlanabilir süt miktarını önceki yıla oranla kontrol grubunda 215.565.28 lt ve muamele grubunda ise 304.166.48 lt olarak tespit etmişlerdir ($p < 0.05$). Çalışmada ek yemlemenin Kilis keçilerinde üreme ve süt verim performansını arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Aydın (2017),'ın Muğla ilinde 50 adet küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletme sahipleriyle yürütmüş olduğu çalışmasında yetiştiricilerin en çok tercih ettiği ırkın koyunlarda Merinos ve Sakız melezleri, keçilerde ise Kıl keçisi olduğunu bildirmiştir. Araştırmacı koyun ve keçi yetiştiricilerinin işletmelerinin meraya ilaveten ek yemleme yaptığını belirtip, yetiştiricilerin ürün pazarlama, meraların yetersizliği, hayvan sağlığı ve damızlık materyalinin temini gibi konularda sorunlar yaşadığını saptamıştır. İşletmelerde verilen kaba yemlerin saman, silaj, yonca kuru otu, kuru ot ve samanın sırasıyla; % 17, % 26, % 27, % 30 oranında verildiğini tespit etmiştir.

Yöredeki keçi yetiştiricilerinin % 28'inin kaba yemi kendi işletmelerinde ürettiğini, % 42'sinin kaba yem üreticisinden satın aldığını, % 28'inin kendi üretimine ek olarak kaba yem üreticisinden satın aldığını ve % 2'sinin hayvanlarına kaba yem vermediğini belirtmiş olup koyun işletmelerinin % 32'sinin koç katımı öncesi ek yemleme yapmadığını, % 68'inin de katım öncesi ek yemleme yaptığını bildirmiştir. Bölgede koçları sürüden ayıran işletmelerin oranını % 42, tüm yıl boyunca sürü içerisinde bulunduran işletmelerin ise % 58 oranında olduğunu tespit etmiştir. Koç katım dönemi öncesinde koçları koyunlardan 45 gün ve üzeri sürede ayıran işletmelerin oranını ise % 34 olarak saptamış ve bölgede kızgınlık toplulaştırma amaçlı koç ve koyun ayırma işleminin % 34 oranında uygulandığını belirtmiştir. İşletme sahiplerine hayvansal üretim yapma amaçları sorulduğunda amaçlarının sadece süt üretimi olduğunu belirten işletmelerin oranını % 10, et ve süt üretimini birlikte yapan işletmelerin oranını % 88, damızlık hayvan üretimi yapan işletmelerin oranını ise % 2 olduğunu belirtmiştir. Koyunculuk işletmelerinin % 4'ünün meraya dayalı, % 94'ünün mera ve elden beslemeye, % 2'sinin ise entansif olarak besleme yaptıklarını ve mera imkânına sahip işletmelerde mera mülkiyetinin % 24'ünün kendi malı, % 32'sinin köy ortak malı, % 36'sının orman ve tarla kenarları olduğunu, % 8'inin ise mera imkânına sahip olmadığını saptamıştır. Koyunların sağım süresinin işletmelerin % 10'unda 1-45 gün arası, % 28'inin 46-90 gün arası, % 4'ünün 91-120 gün arası olduğunu, işletmelerin % 58'in de sağım yapmadığını belirtip kuruya çıkış zamanı olarak; % 60'ının % 2'sinin Nisan ayında, % 4'ünün Mayıs, % 18'inin Haziran, % 6'sında Temmuz, % 12'sinin Ağustos ayında kuruya çıkarıldığını tespit etmiştir. Sağımın işletmelerin % 2'sinde makine, % 40'ında elle yapıldığı, 58'inde ise sağım yapılmadığını tespit etmiştir. İl genelindeki işletmelerin ortalama günlük süt verimi 0.3 ile 0.5 kg/gün arasında olanların oranının % 34, 0.6 ile 0.8 kg/gün arasında olanların % 4,1 kg/gün ve üzeri olanların ise % 2 olduğunu belirtmiştir. Bölgede üretilen koyun sütünün % 16 oranında çiğ süt olarak satıldığı, % 26 oranında peynir yapıldığı sonucuna varmıştır.

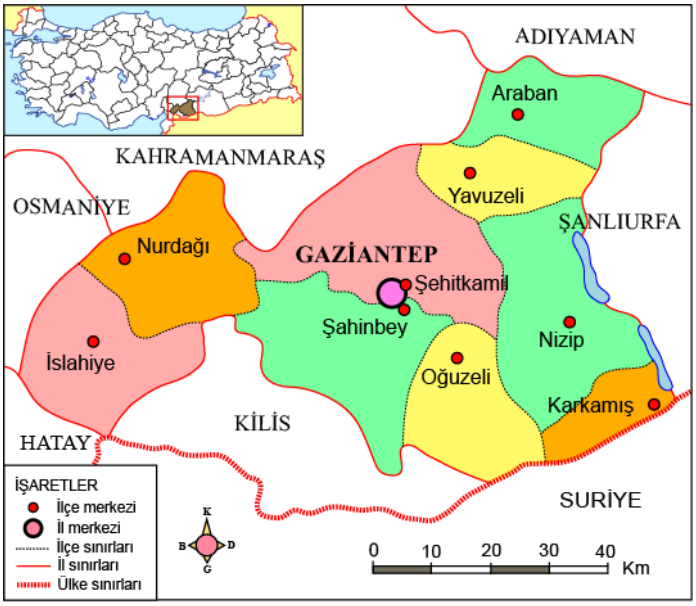
3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın materyalini, Gaziantep İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliğine üye olan 92'si koyun, 91'i keçi yetiştiricisi olmak üzere toplam 183 kişi oluşturmuştur.

Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanan Gaziantep, Suriye'ye komşu sınır ilimiz olup Nurdağı, Karkamış, Yavuzeli, Oğuzeli, Araban, İslahiye, Nizip ilçeleri ile çevrilidir. Güneydoğu Torosların uzantıları olan Sof dağlarının bulunduğu ilde ayrıca Dülükbaba, Sam, Ganibaba ve Sarıkaya Dağları da yer almaktadır. İslahiye, Barak, Araban, Yavuzeli ve Oğuzeli ilin önemli ovalarını, Fırat Nehri, Nizip Çayı, Afrin Çayı, Merziman Çayı ve Alleben Deresi ise ilin önemli akarsularını oluşturmaktadır. Yarısından fazlası ziraata elverişli olan il toprakları zeytin, fıstık, meyve ve sebze bahçeleri üzüm bağları pamuk ve buğday tarlaları ile kaplıdır. İlin dağlık kesimlerinde kısmen çam, köknar, sedir ormanları, step ve yarı step bitki örtüsü bulunur (Anonim 2017).

Gaziantep, Anadolu ile Mezopotamya arasındaki konumu itibariyle başta ipek yolu olmak üzere, tarih boyunca ticaret yolları üzerinde yer almış bu özelliğinden dolayı da ilde kara ve hava ulaşımı iyi gelişmiş, ulaşım olanakları ve liman kentlerine yakınlığı sebebiyle ekonomik açıdan Türkiye'nin en zengin kentlerinden biridir. En önemli geçim kaynakları tarım, el sanatları ve ticarettir. İl, Akdeniz ikliminden karasal iklimine geçiş alanı üzerindedir. Akdeniz ile aralarında bulunan Amanos Dağları nedeniyle, iç kesimlerde iklim karasal bir nitelik kazanır. Zeytin ağaçlarının daha çok ilin güneyinde oluşu da Akdeniz ikliminin belli bir kesimde etkili olduğunun göstergesidir. Bölgeye özgü bir bitki türü olan Antepfıstığı ise daha çok Nizip, Oğuzeli, Yavuzeli ve Araban'da görülmektedir. İlde yer alan toplam orman ve fundalık sahası 92.419 ha olup, il yüzölçümünün yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır. İlin % 52'sini dağlar oluştururken, % 27'si ise ovalarla kaplıdır. İlde 91.119 ha ormanlık saha mevcut olup, bunların 22.515 hektarı verimli orman türündendir. Ormanlarda Kızılçam, Meşe, Yabani Mersin, Zakkum ve çalımsı bitkiler görülmektedir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Gaziantep ilinin Türkiye haritasındaki yeri

3.2. Metot

Bu çalışma, Gaziantep Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı yetiştiricilerin üretimdeki mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla örneği EK-1'de verilen toplam 62 sorudan oluşan anket yoluyla yürütülmüştür. Anket çalışması, Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerle yüz yüze yapılmıştır. Çiftçilere genel olarak, eğitim durumu, geçim kaynağı, ağıl yapısı, bakım ve besleme, üretim şekli, pazarlama ve sağlık koruma gibi temel sorular yöneltilmiştir. Uygulanan anket ekte sunulmuştur.

3.2.1. İstatistiksel yöntem

Yetiştiriciler ile yapılan anket sorularından elde edilen cevaplar, SPSS paket programı ile değerlendirilmiştir (SPSS, 2012). Elde edilen verilere göre tür bazında ve karşılaştırmalı olarak frekans tabloları hazırlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

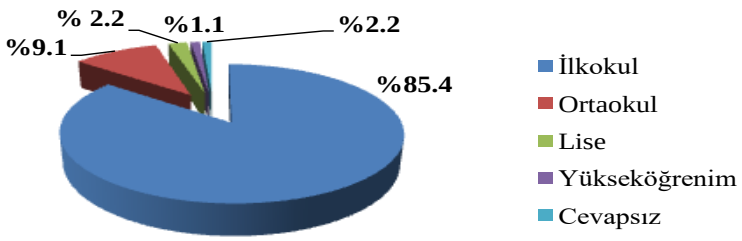
4.1. Yetiştiricilerin Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı

Hayvancılık, ülkemizdeki kırsal kesimin ekonomik, sosyolojik ve refah düzeyini etkileyen önemli bir geçim kaynaklarından biridir. Ülkemizde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ekstansif sisteme dayanmakta, genel olarak halen atadan kalma yöntemlerle devam ettirilmektedir. Sahip olduğumuz ırklar göz önüne alındığında küçükbaş hayvanlardan elde edilen ürünlerin ülke ekonomisindeki payı istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu payın arttırılması eğitimli teknik personel ve bilimsel yöntemlerin uygulandığı işletmelerin kurulmasına bağlıdır.

Eğitim her alanda olduğu gibi hayvancılık sektöründe de, üretim, pazarlama ve sağlık koruma gibi konularda etkili olan önemli bir faktördür. İşletmede donanımlı ve eğitimli personelin bulundurulması işletme kârını arttırmakla birlikte kırsal kesimde bulunan genç işsizler için önemli bir istihdam kaynağıdır.

4.1.1. Keçi İşletmelerinde Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı

Gaziantep ilinde yürütmüş olduğumuz çalışmada, ankete katılan 91 keçi yetiştiricisinden 77'sinin ilkokul, 10'unun ortaokul, 2'sinin lise, 1'inin ise yükseköğrenim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu soruya 1 yetiştirici ise cevap vermemiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Keçi yetiştiricilerinin eğitim durumu

Ülkemizde hayvan yetiştiricilerinin büyük bir çoğunluğu aile işletmelerinden oluşmakta, ihtiyaç duyulan işgücü ise genellikle aile fertlerinden sağlanmaktadır.

Çizelge 4.1'de keçi yetiştiricileri içerisinde bu iş ile uğraşan ait aile fert sayıları verilmiştir.

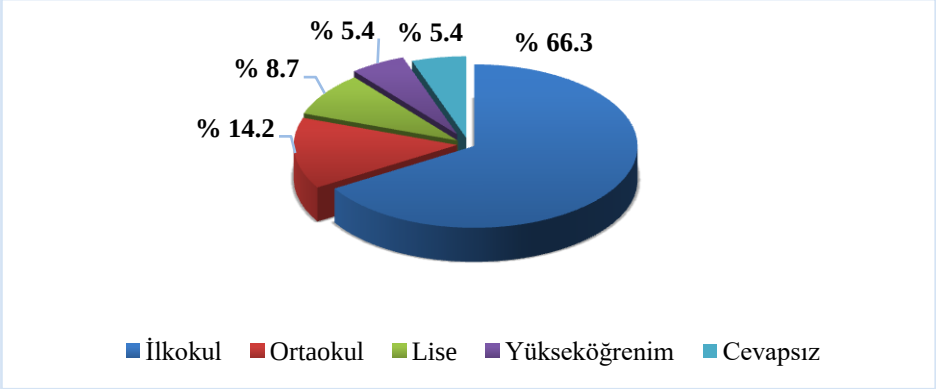
Çizelge 4.1. Keçi işletmelerindeki aile fert sayısı

Aile Fert Sayısı	**f**	**%**
2-4	10	10.9
5-7	59	64.1
8-10	19	20.6
11 ve üzeri	3	4.4
Toplam	**91**	**100.0**

Çizelge 4.1 incelendiğinde ankete katılan yetiştiricilerin büyük bir çoğunluğunda ailedeki birey sayısının, 5-7 (59 kişi) arasında olduğu gözlemlenmiştir. Bunu 8-10 birey ile 19 aile takip etmekte, 2-4 arasında ise 10 aile bulunmaktadır.

4.1.2. Koyun İşletmelerinde Eğitim Düzeyi ve Aile Fert Sayısı

Anket sorularını yönelttiğimiz 92 koyun yetiştiricisinden 61'i ilkokul, 13'ü ortaokul, 8'i lise, 5'i ise yükseköğretim mezunu olduğu tespit edilmiş olup 5 yetiştirici bu soruya cevap vermek istememiştir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Koyun yetiştiricilerinin eğitim durumu

Koyun yetiştiriciliği yapan işletmelere ait aile fert sayıları Çizelge 4.2'de verilmiştir. Bu çizelgeye göre, 53 aile 5-7 kişiden oluşurken bunu 2-4 arası fert oluşturmaktadır.

Çizelge 4.2. Koyun işletmelerindeki aile fert sayısı

Aile Fert Sayısı	f	%
1-4	18	19.6
5-7	53	57.6
8-10	11	12.0
11 ve üzeri	6	6.5
Cevapsız	4	4.3
Toplam	**92**	**100.0**

Çalışmada en kalabalık birey sayısını 8-10 arası kişi ile 11 aile oluştururken 4 aile bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin eğitim durumları ait karşılaştırmalı olarak Çizelge 4.3' te verilmiştir.

Çizelge 4.3. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin eğitim seviyesi

Eğitim durumu	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
İlkokul	61	66.3	77	85.4
Ortaokul	13	14.2	9	9.1
Lise	8	8.7	2	2.2
Yükseköğrenim	5	5.4	1	1.1
Cevapsız	5	5.4	2	2.2
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.3'te keçi yetiştiricilerinin eğitim seviyelerinin koyun yetiştiricilerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre ilköğretim mezunu keçi yetiştiricilerinde % 85.4 iken koyun yetiştiricilerinde % 66.3'tür. Yükseköğrenim mezunu üreticilerin ise keçi yetiştiricilerinde % 1.1 iken koyun yetiştiricilerinde % 5.4 olduğu tespit edilmiştir.

Acar ve Ark. (2012) Isparta ilinde yapmış oldukları çalışmada keçi yetiştiricilerinin eğitim seviyelerini ilkokul % 75.76 ortaokul % 14.55 ve lise % 7.27 olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında Elmaz ve Ark. (2014) yaptığı çalışmada ilkokul

eğitim seviyesini %77.2 olarak bildirmiştir. Yapmış olduğumuz çalışma araştırmacıların bildirişleri ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın yapıldığı Gaziantep ili 2016 yılı itibariyle 1.975.244 kişilik nüfusa sahiptir. Merkez ilçelerde nüfus yoğunluğu, köy ve kırsal yerlere oranla göre daha fazladır. Ancak kırsalda yaşayan ailelerdeki fert sayısının merkeze göre daha kalabalık olduğu saptanmıştır (Anonim, 2017). Bunun nedenleri arasında iş gücünün aile bireyleri tarafından sağlandığı söylenebilir. Keçi ve koyun yetiştiricilerinin aile fert sayıları çoğunlukla 5-7 arasında olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.4). Bu sayı koyun üreticilerinde 53 aile iken keçi üreticilerinde 59 aile olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. Koyun ve keçi yetiştiricilerine ait aile fert sayısı

Aile fert sayısı	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
2-4	18	19.6	10	10.9
5-7	53	57.6	59	64.1
8-10	11	12.0	19	20.6
11 ve üzeri	6	6.5	3	3.3
Cevapsız	4	4.3	1	1.1
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Her iki tür yetiştirici aileleri içerisinde 11 ve üzeri birey sahip yetiştirici sayısı sırasıyla yine koyun ve keçi yetiştiricilerinde sırasıyla 6 ve 3 olarak belirlenmiştir.

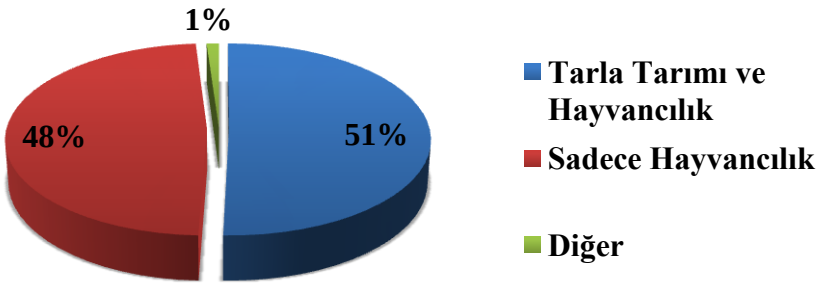
Şahin ve Yılmaz (2014), yılında yapmış oldukları çalışmada küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin ortalama aile fert sayısını 5.76 olarak tespit etmiştir. Ayrıca Behrem (2011), Kilis ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında Kilis Keçisi yetiştiriciliği yapan yetiştiricilerin aile fert sayısını 5.90 olarak saptamıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada keçi ve koyun yetiştiricilerinin ortalama aile fert sayısı sırasıyla 6.39 ve 5.88 olup araştırmacıların bildirişleriyle yakınlık göstermektedir.

4.2. Geçim Kaynağı ve Arazi Durumu

4.2.1. Keçi İşletmelerinde Geçim Kaynağı ve Arazi Varlığı

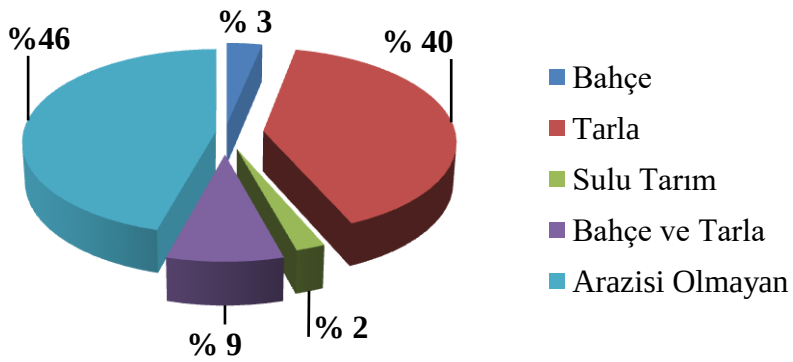
Ülkemizde kırsal kesimde yaşayan halkın birçoğunun temel geçim kaynağını tarım oluşturmaktadır. Yapılan anket çalışmasında, bazı yetiştiricilerin sadece

hayvancılıkla uğraştığı, bazılarının ise hayvan yetiştiriciliği ile birlikte bitkisel üretim yaptığı da saptanmıştır.

Şekil 4.3. Keçi yetiştiricilerinin geçim kaynakları

Şekil 4.3.'te görüleceği üzere keçi yetiştiricileri hayvancılığın yanı sıra sadece tarla tarımı yapanların % 50.5, sadece hayvancılık ile uğraşanların oranı % 48.4, diğer tarımsal faaliyet (az sayıda meyve ağaçları) ile geçimini sağlayanların oranı ise % 1.1 olarak hesaplanmıştır.

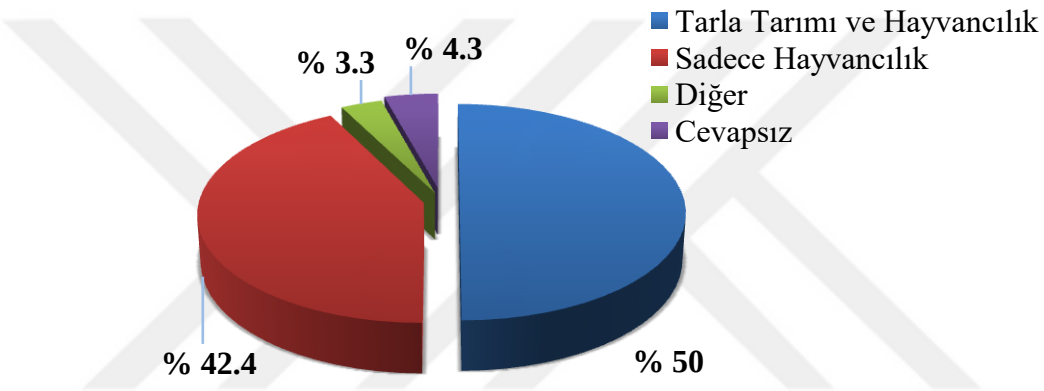

Şekil 4.4. Keçi yetiştiricilerinin arazi varlığı

Yapmış olduğumuz araştırma sonuçlarına göre keçi yetiştiricilerin % 40'ının tarla, % 2'sinin sulu tarım arazisi, % 9'unun bahçe ve tarla, % 3'ünün sadece bahçe sahibi olduğu % 46'sının ise arazisinin olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 4.4).

4.2.2. Koyun İşletmelerinde Geçim Kaynağı ve Arazi Varlığı

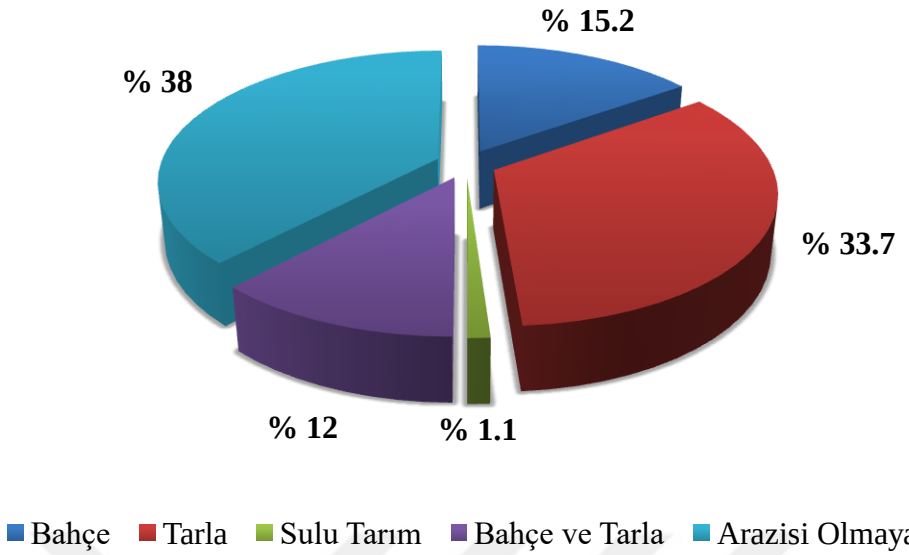
Koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin asıl geçim kaynakları Şekil 4.5'te verilmiştir.

Şekil 4.5. Koyun yetiştiricilerinin geçim kaynağı

Şekil 4.5'te görüleceği üzere koyun yetiştiricilerinin % 50'si tarla tarımı ve hayvancılık, % 42.4'ü sadece hayvancılık, % 3.3'ü ise diğer tarımsal faaliyetler ile geçimlerini sağladıklarını belirtirken, koyun yetiştiricilerinin % 4.3'ü bu soruyu yanıtlamamıştır.

Koyun yetiştiricileri arasında tarla sahibi olanların oranı % 33.7, sulu tarım arazisine sahip olanların oranı % 1.1, bahçe sahibi olanların oranı % 15.2, bahçe ve tarla sahibi olanların oranı % 12 ve arazi sahibi olmayanların ise % 38'dir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Koyun yetiştiricilerinin arazi varlığı

Koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin geçim kaynakları karşılaştırıldığında, her iki türde 46'şar üreticinin bitkisel üretim ve hayvancılık yaptıkları gözlemlenmektedir. Sadece hayvancılıktan geçimin sağlayan üretici sayısı arasında fazla bir fark olmadığı görülmekle birlikte 39 koyun yetiştiricisi sadece hayvancılıktan gelirini sağlarken bu sayı koyun yetiştiricilerinde 44 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin geçim kaynağı

Geçim Kaynağı	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Bitkisel Üretim ve Hayvancılık	46	50.0	46	50.0
Sadece Hayvancılık	39	42.4	44	47.8
Diğer	3	3.3	1	1.1
Cevapsız	4	4.3	1	1.1
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde yapmış oldukları çalışmada geçim kaynağı olarak koyunculuğun % 82.3 gibi yüksek bir orana sahip olduğunu belirtmişlerdir. Behrem (2011), yürütmüş olduğu çalışmada geçim kaynağı olarak hayvansal ve bitkisel üretimin % 45.1 sadece hayvansal üretimin ise % 53.5 oranında olduğunu tespit etmiş

olup yaptığımız çalışma Ceyhan ve ark. (2015)'in çalışmasından düşük çıkarken, Behrem (2011)'in çalışması ile benzerlik içerisindedir.

Arazi durumu bakımından koyun ve keçi üreticilerini karşılaştırdığımızda, tarla sahibi olan üretici sayısı keçicilik yapan işletmelerde 37 iken koyunculuk yapan işletmelerde bu sayı 31 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin arazi durumu

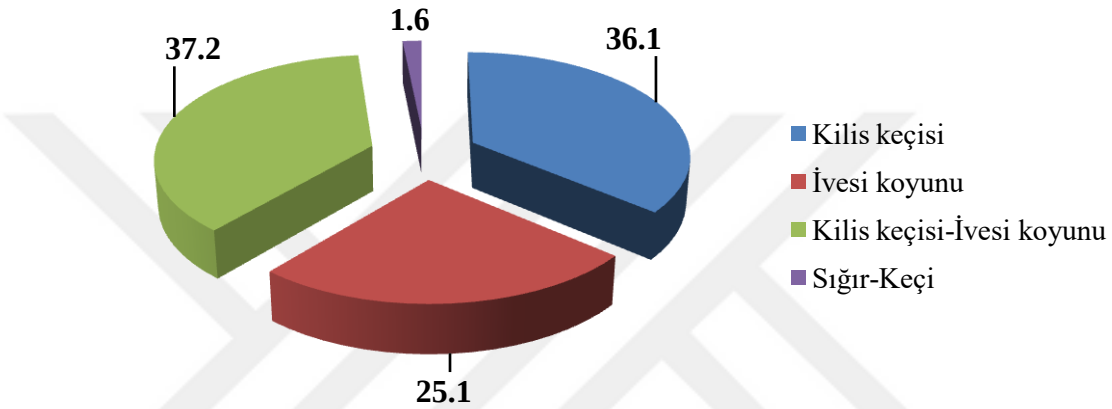
Arazi Durumu	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Bahçe	14	15.2	3	3.3
Tarla	31	33.7	36	39.6
Sulu Tarım	1	1.1	2	2.2
Bahçe -Tarla	11	12.0	8	8.8
Arazisi Olmayan	35	38.0	42	46.2
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Yine Çizelge 4.6'ya göz attığımızda arazi sahibi olmayan çiftçi sayısı keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerde 42 (% 46.2), koyun yetiştiren işletmelerde ise 35 (% 38) olarak tespit edilmiştir. Bahçe ve tarla sahibi olanlar beraber incelendiğinde koyun yetiştiricilerinin keçi yetiştiricilerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Acar ve ark. (2012), Isparta ilinde yapmış oldukları çalışmada işletme sahiplerinin % 73.33'unun arazisinin olmadığı ve % 23.64'unun otlatma için arazi kiraladıklarını saptamışlardır. Hozman ve Akçay (2016), Sivas ilindeki çalışmalarında işletmelere ilişkin arazi varlıklarını, mülk arazi 112.60 ± 29.89 da, kira ile işlenen arazi 295.67 ± 22.87 da, ortak işlenen arazi 91.49 ± 9.68 da, sulanan arazi 43.16 ± 15.93 da ve işlenmeyen arazi 30.78 ± 3.46 da olarak belirtmişlerdir. Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde 275.783 ha tarım arazisi, 264.035 ha çayır mera arazisi, 62.161 ha orman arazisi, 177.543 ha tarım dışı araziye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Yapmış oldukları çalışmada bizim çalışmamız ile benzer sonuçlar elde etmişlerdir ancak Hozman ve Akçay (2016)'ın, yapmış oldukları çalışmanın bizim çalışmamızla farklı olduğu gözlemlenmiştir.

4.3. Uygun Tür- Irk Seçimi ve Yetiştirme Süresi

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde verim elde etmenin ve buna bağlı olarak ekonomik gelir sağlamanın en önemli faktörlerinden birisi bölgeye uygun tür ve ırk seçimidir. Ülkemizde, yerli ırk bakımından verim kapasitesi düşük olan ırkların olmasına rağmen yüksek verim kapasitesine sahip ırklar da mevcuttur. Araştırmanın yapıldığı Gaziantep ilinde, koyun ve keçi yetiştiricilerine hangi ırkları yetiştirdikleri sorulduğunda, elde edilen cevaplar Şekil 4.7'de verilmiştir.

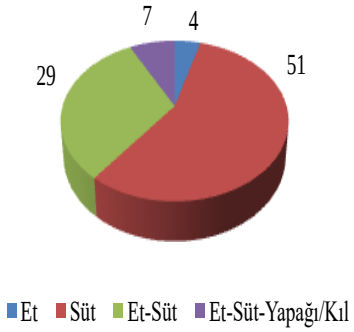

Şekil 4.7. Tür ve ırk seçimi (%)

Araştırma verilerine göre işletme sahiplerinin % 36.1'i Kilis keçisi % 25.1'i İvesi koyunu % 37.2'si ise Kilis keçisi ve İvesi koyununu tercih ettiklerini bildirmiştir. Yetiştiricilerin % 1.6'sı ise sığır ve keçi yetiştirmektedir. Keçi yetiştiricileri ortalama 15.5 yıl, koyun yetiştiricileri ise ortalama 17.3 yıldan beri bu işler ile uğraştıklarını söylemişlerdir.

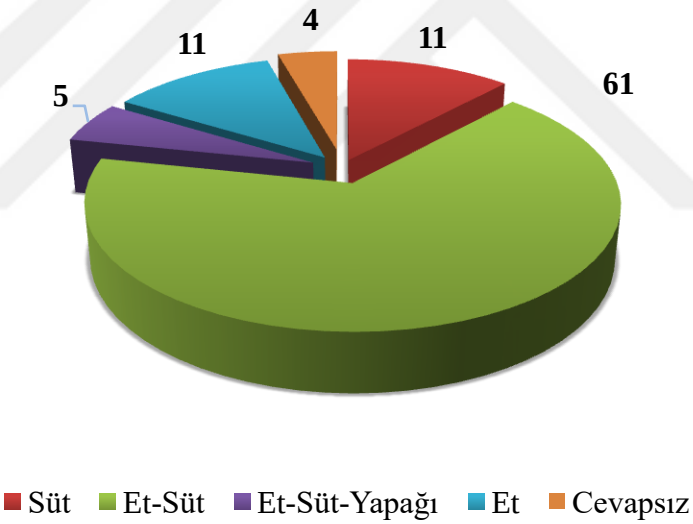
Kızıloğlu ve Karakaya (2014), Bingöl ilinde ankete katılan işletmelerdeki yetiştirilen koyun ve keçi ırkları sırasıyla Morkaraman (% 58.1), Akkaraman (% 26.7) ve Kıl keçisi (% 15.2) ırklarının yetiştirildiği saptanmıştır.

Üreticilerin tür ve ırk seçiminde tercih sebepleri Şekil 4.8'de verilmiştir. Bu cevaplara göre keçi yetiştiricilerinden 51'nin süt, 4'ünün et, 29'unun et ve süt, 7'sinin ise et-süt-kıl amacıyla üretim yaptıkları görülmektedir.

Şekil 4.8. Keçi yetiştiricilerinin üretim amacı (yetiştirici sayısı)

Koyun üreticilerinden 61'i et ve süt, 11'i et, 11'i süt, 5'i ise et-süt-yapağı üretim amacı ile bu ırkı tercih ettiklerini bildirmişlerdir.

Şekil 4.9. Koyun yetiştiricilerinin üretim amacı (yetiştirici sayısı)

Anketimize katılan küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin üretimdeki amaçlarına vermiş oldukları cevapların tür bazında kıyaslamaları Çizelge 4.32'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin üretim amacı

Üretim Amacı	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Et	11	12.1	4	4.4
Süt	11	12.1	51	56.0
Et-Süt	61	65.2	29	31.9
Et-Süt-Yapağı/Kıl	5	5.5	7	7.7
Cevapsız	4	5.1	--	--
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.7'de yetiştiricilerin üretim amacı incelendiğinde keçi yetiştiricilerinin(4 kişi) koyun yetiştiricilerine (11 kişi) göre daha az et üretimini amaçladığı tespit edilmiştir. Ancak süt üretim amacına baktığımız zaman keçi yetiştiricilerinin (51 kişi) oranının koyuna (11 kişi) göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Et ve sütün üretim amacı beraber incelendiğinde ise koyun yetiştiricilerinin keçiye göre üstünlük sağladığı görülmektedir.

Paksoy (2007), Kahramanmaraş ili keçicilik işletmelerinde yaptığı çalışmada gayrisafi üretim değeri içinde en büyük payı keçi yetiştiriciliğinin (% 71.24) aldığını saptamıştır. Aydın (2017), Muğla ilinde 50 adet küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletme sahipleriyle yürütmüş olduğu çalışmasında İşletme sahiplerinin hayvansal üretim amaçlarının oranını % 10, et ve süt üretimini birlikte yapan işletmelerin oranını % 88, damızlık hayvan üretimi yapan işletmelerin oranını ise % 2 olduğunu tespit etmiştir. Dellal ve ark. (2002), küçükbaş hayvanlardan elde edilen sütün % 52.51'inin peynir, % 27.39'unun yoğurt, % 10.23'ünün içme sütü ve % 9.87'sinin ise tereyağı olarak değerlendirilmekte olduğunu bildirmişlerdir. Gül (2009), Küçükbaş hayvanlardan elde edilen değişik verimlerin yetiştirici için önem sırası süt, et, yapağı/kıl ve gübre olarak belirtilmiştir. Elde etmiş olduğumuz bulgular araştırmacıların bildirişleri ile hemen hemen uyum içerisindedir. Farklılıklar bölgesel yetiştiricilik farkından kaynaklandığı söylenebilir.

4.4. Barınak Yapısı

Hayvansal üretimin verimli ve sürdürülebilir olmasının en önemli hususlarından biri de hayvanların uygun barınma koşullarına sahip olmasıdır. Olumsuz barınak

yapılarından kaynaklanan ısınma, havalandırma, hijyen ve yetersiz alan problemleri verim düşüklüğünün yanında ana ve yavru ölümlerine neden olabilmektedir.

4.4.1. Keçi İşletmelerinde Barınak Yapısı

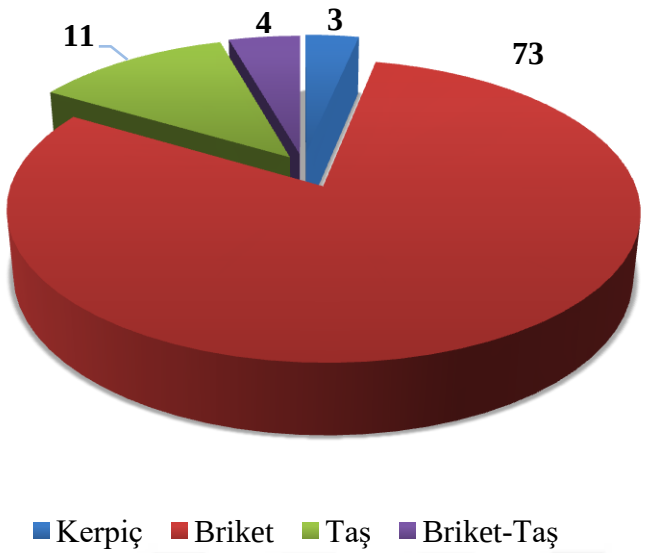
Bu çalışmada tespit edilen ve keçi yetiştiricilerinin kullanmış oldukları ağıl tipleri Çizelge 4.8'de verilmiştir.

Çizelge 4.8. Keçi işletmelerinin barınak tipi

Barınak Tipi	**f**	**%**
Kapalı ağıl	69	75.8
Yarı açık ağıl	14	15.4
Yazın açık kışın kapalı ağıl	7	7.7
Diğer	1	1.1
Toplam	**91**	**100.0**

Çizelge 4.8'i incelediğimizde yetiştiricilerin % 75.8'i kapalı ağılı tercih ettikleri görülürken, % 15.4 oranında yarı açık ağıl, % 7.7 oranında yazın açık kışın kapalı ağıl ve % 1.1 oranında ise diğer (ağaç çit, çadır, mağara tipi doğal kaya kovukları) barınak tipini tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Yetiştiriciler işletme konumu olarak daha çok ev altını (% 57.1) tercih ettiklerini ve bunun yanı sıra işletmelerini müstakil (% 39.6) olarak konumlandırdıklarını belirtmişlerdir. Bölgede genel olarak işletme yapı malzemesinin % 80.2 oranında briket, % 12.1 taş, % 4.4 briket-taş ve % 3.3 oranında ise kerpiç olduğu tespit edilmiştir

İşletmelerin inşasında kullanılan yapı malzemelerine dair elde edilen bilgiler Şekil 4.10'da verilmiştir. Şekil 4.10' da görüldüğü gibi 73 (% 80.2) yetiştirici işletme yapı malzemesi olarak briket, 11 (% 12.1) yetiştirici taş, 4 (% 4.4) yetiştirici briket-taş ve 3 (% 3.3) yetiştirici ise kerpiç kullanmaktadır.

Şekil 4.10. Keçi işletmelerinin yapı malzemesi

Ağıl tabanında ise % 65.9 (60 kişi) toprak, % 5.5 (5 kişi) oranında ise tahta kullanıldığı bildirilmiştir.

4.4.2. Koyun İşletmelerinde Barınak Yapısı

Diğer yetiştiricilik dallarında olduğu gibi koyun yetiştiriciliğinde üretimin artırılmasının temel esaslarından biri de çevresel şartların iyileştirilmesidir. Bunun içinde bakım beslemenin yanı sıra fiziki şartlarında iyileştirilmesi gerekmektedir. Anket çalışmamızı yürüttüğümüz Gaziantep ilinde koyun yetiştiricilerinin kullanmış oldukları barınak tipleri Çizelge 4.9'da verilmiştir.

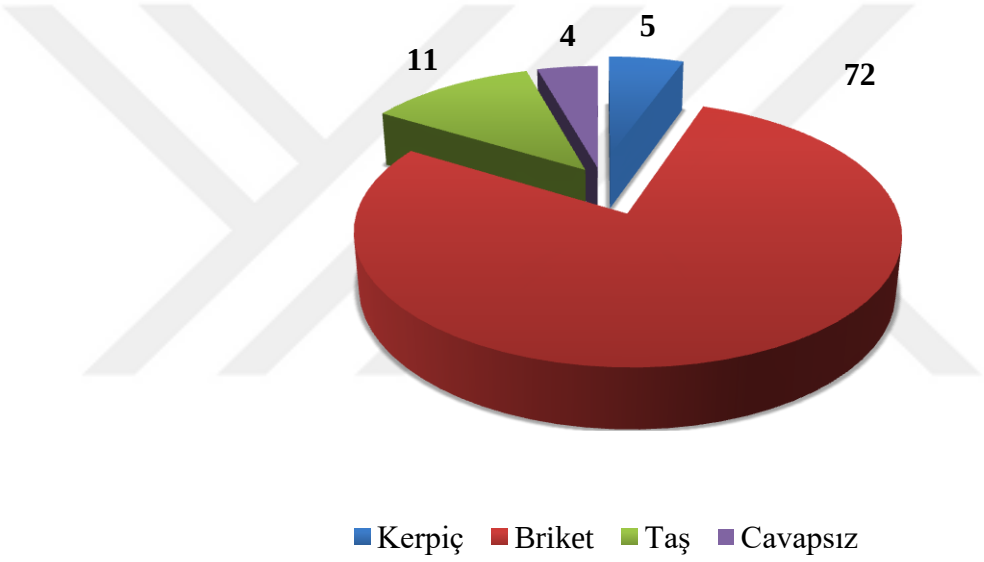
Çizelge 4.9. Koyun işletmelerinin barınak yapısı

Barınak Tipi	**f**	**%**
Kapalı ağıl	51	55.4
Yarı açık ağıl	27	30.4
Yazın açık kışın kapalı	9	9.8
Diğer(ağaç-çit-çadır)	1	1.1
Cevapsız	3	3.3
Toplam	**92**	**100.0**

Çizelge 4.9'a göz attığımızda yetiştiricilerin % 55.4 oranında kapalı ağılı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra üreticilerin % 30.4'si yarı açık ağıl tipini, % 9.8'1 yazın açık kışın kapalı ağıl tipi ve % 1.1'i ise diğer (ağaç çit, çadır, mağara tipi doğal kaya kovukları) barınak tiplerini tercih ettiklerini söylemişlerdir.

Koyun yetiştiricilerinin işletme ağıl yapı malzemesi olarak % 79.1 oranında briket, % 11.1 oranında taş ve % 5.5 oranında kerpiç kullandığı tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin % 4.3'ü ise bu soruya cevap vermemiştir.

Koyunculukla uğraşan üreticilerin ağıllarını yapmak için kullandıkları yapı malzemeleri Şekil 4.11'de verilmiştir.

Şekil 4.11. Koyun işletmelerinin yapı malzemesi (kişi sayısı)

Şekil 4.11'de görüldüğü üzere yetiştiricilerin yapı malzemesi olarak 72'si (% 79.1) briket, 11'i (% 12.1) taş ve 5'i (% 5.5) ise kerpiç kullandığını belirtmiştir. Ağıl tabanında ise daha çok toprak (% 53.8), en az ise (% 14.3) taşı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tür bazında barınak tiplerinin karşılaştırmalı gösterimi Çizelge 4.10.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.10. Koyun ve keçi işletmelerinin barınak yapısı

Barınak Tipi	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Kapalı ağıl	51	56.0	69	75.8
Yarı açık ağıl	28	29.7	14	15.4
Yazın açık kışın kapalı	9	9.9	7	7.7
Diğer	1	1.1	1	1.1
Cevapsız	3	3.3	-	-
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.10 incelendiğinde koyun ve keçi işletmelerinin her ikisinde en fazla kapalı ağılı tercih ettikleri görülmektedir. Yarı açık ağıl tipini seçen üretici sayısı koyun işletmelerinde 28 iken (% 29.7) keçi işletmelerinde bu sayı 14 (15.4) olarak belirlenmiştir. Tercih edilen ağıl tipleri bölgenin iklim koşullarına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Behrem (2011), Kilis ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında yetiştiricilerin genellikle yazları açık kışları kapalı ağıl kullandıklarını (% 95.8), % 2.8'inin kapalı tip ağılı, % 1.4'ünün ise yarı açık ağıl tipini tercih ettiklerini tespit etmiştir. Kızıloğlu ve Karakaya (2014)'nın Bingöl ilindeki çalışmalarında ilde bulunan hayvan barınaklarının % 86.6'sının kapalı ağıl şeklinde olduğunu tespit bildirmişlerdir. Elmaz ve ark. (2014), Burdur ilinde yapmış oldukları çalışmada koyun işletmelerinin % 84.4'ünün yarı açık ağıl tipinde olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmalar mevcut çalışmada oransal olarak farklı çıkmasının nedeni bölgeler arasındaki iklim farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.11'de koyun ve keçi yetiştiricilerinin kullanmış oldukları yapı malzemeleri karşılaştırılmıştır.

Çizelge 4.11. Koyun ve keçi işletmelerinin yapı malzemesi

Yapı Malzemesi	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Kerpiç	5	5.5	3	3.3
Briket	72	79.1	73	80.2
Taş	11	11.1	11	12.1
Briket ve Taş	-	-	4	4.4
Cevapsız	4	4.3	-	-
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.11'e göre koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerde yapı malzemesi olarak genellikle briket (koyun 72 - keçi 73 kişi) kullanıldığı dikkatleri çekmektedir. Briketten sonra en çok kullanılan barınak malzemesi taş(keçi-koyun11 kişi) ve bunu kerpiç (koyun 5-keçi 3kişi) izlemektedir. Taş kullanan keçi ve koyun yetiştiricilerin oranı yaklaşık olarak aynı olup briket ve taşı beraber kullanan yetiştiriciler sadece keçi yetiştiricileridir.

Paksoy ve ark. (2006), Kahramanmaraş ilinde yaptıkları çalışmada ağıllarda, duvar malzemesi olarak, % 40'ında briket, % 43'ünde taş, % 10'unda tuğla, % 7'sinde ahşap kullanıldığını belirtmişlerdir. Araç ve Daşkıran (2010), Diyarbakır'ın Merkez, Çınar, Çüngüş, Ergani ve Eğil ilçelerinde bulunan 125 adet hayvancılık işletmesinde yürütmüş oldukları anket çalışması sonucuna göre işletmelerin hayvan barınakları incelendiğinde, ağılların % 64'nun taş, % 36'sının ise briketten yapılmış olduğunu belirtmişlerdir. Elde etmiş olduğumuz sonuçlar araştırmacıların sonuçlarıyla farklılık içerisindedir. Bu farklılıkların nedeni bölgenin iklim koşullarından kaynaklandığı söylenebilir.

4.5. Besleme Şekli

Ülkemizde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği genel olarak ekstansif şartlarda yapılmaktadır. Yüksek, engebeli ve çalılık arazilerde bulunan besin kaynaklarını kolaylıkla değerlendirebilmesi nedeniyle de keçi yetiştiriciliği, ağız yapısının uygun olması ve kısa boylu otları rahat değerlendirdiği için ova kesimlerde koyun yetiştiriciliği tercih edilmektedir.

4.5.1. Keçi İşletmelerinde Besleme Şekli

Gaziantep Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiriciler Birliği'ne üye ve anketimize katılan keçi yetiştiricilerinin % 64.8'i hayvanlarına mera ve elden, % 31.9'unun sadece meraya dayalı besleme ve % 3.3'ü ise sürekli ağılda besleme yaptıklarını bildirmişlerdir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Keçi işletmelerindeki besleme şekli

Besleme Şekli	f	%
Meraya dayalı	29	31.9
Mera ve elden besleme	59	64.8
Sürekli ağılda besleme	3	3.3
Toplam	**91**	**100.0**

4.5.2. Koyun İşletmelerinde Besleme Şekli

Koyun yetiştiricileri, kendi imkânlarına göre beslemede farklı seçenekleri kullanmaktadırlar. Çiftçilerin tercih etmiş oldukları besleme şekilleri Çizelge 4.13'te verilmiştir.

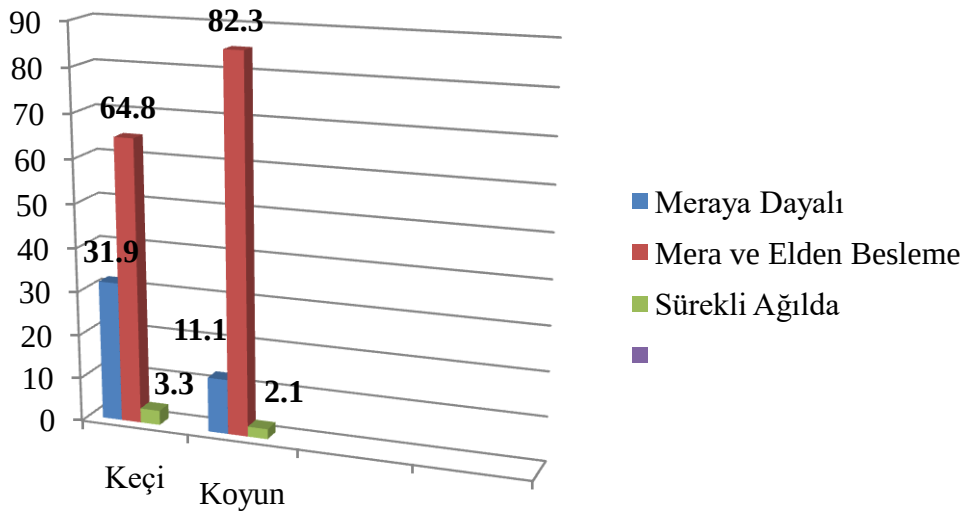
Çizelge 4.13. Koyunların besleme şekli

Besleme şekli	f	%
Meraya bağlı besleme	11	11.1
Mera ve elden besleme	75	82.3
Sürekli ağılda besleme	2	2.1
Cevapsız	4	4.5
Toplam	**92**	**100.0**

Koyun yetiştiricilerinin % 82.3'ü hayvanlarını mera ve elden, % 11.1'i sadece merada, % 2.1'i ise sürekli ağılda beslediklerini belirtmişlerdir.

Her iki türde de işletme sahipleri hayvanlarını genellikle mera ve elden besleme yaptıklarını ifade ederken, en az tercih edilen besleme şeklinin sürekli ağılda besleme olduğu tespit edilmiştir.

Türlere göre hayvanlarını besleme şekilleri Şekil 4.12'de verilmiştir. Bu şekilden de görüleceği üzere koyun üreticilerinin keçi yetiştiricilerine nazaran daha fazla mera ve elden beslemeyi yaptıkları belirlenmiştir. Ancak meraya dayalı beslenme şekli incelendiğinde keçi yetiştiricilerinin koyunculuk yapanlara göre daha fazla meradan yararlandıkları görülmektedir. Sürekli ağılda besleme en az tercih edilen besleme şekli olup bu yöntemi keçi işletmeleri koyuna göre daha çok uygulamaktadır.

Şekil 4.12. Koyun ve keçilerin besleme şekli (%)

Aydın (2017),'ın Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında Koyunculuk işletmelerinin % 4'ünün meraya dayalı, % 94'ünün mera ve elden beslemeye dayalı, % 2'sinin ise entansif olarak besleme yaptıklarını tespit etmiştir. Bu oran bizim sonuçlarımızla benzer olup çalışmamızı desteklemektedir.

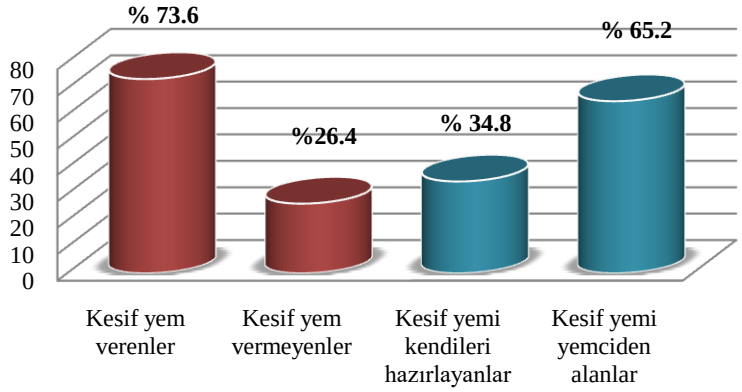
4.6. Kesif ve Kaba Yemin İşletmelerde Kullanımı

4.6.1. Keçi İşletmelerinde Kesif Yem Kullanımı

Yapmış olduğumuz çalışmada, keçi yetiştiricilerin % 73.6'sı hayvanlarına kesif yem verdiklerini, % 26.4'ünün ise kesif yem vermediklerini belirtmişlerdir. Kesif yem verenler içerisinde üreticilerin % 65.2'si kesif yemi yemciden aldıklarını belirtirken % 34.8'i ise rasyonu kendilerinin hazırladıklarını bildirmişlerdir (Şekil 4.13).

Keçi yetiştiricilerinden rasyonu kendisi hazırlayanlara hangi yem hammaddelerini kullandıkları sorulduğunda almış olduğumuz yanıtlar Çizelge 4.14'te verilmiştir.

Çizelge 4.14.'de görüleceği üzere yetiştiricilerin % 30.4'ü (7 kişi) rasyonda arpa-buğday, % 26.1'i (6 kişi) arpa-buğday-kepek kullandıklarını bildirmişlerdir.

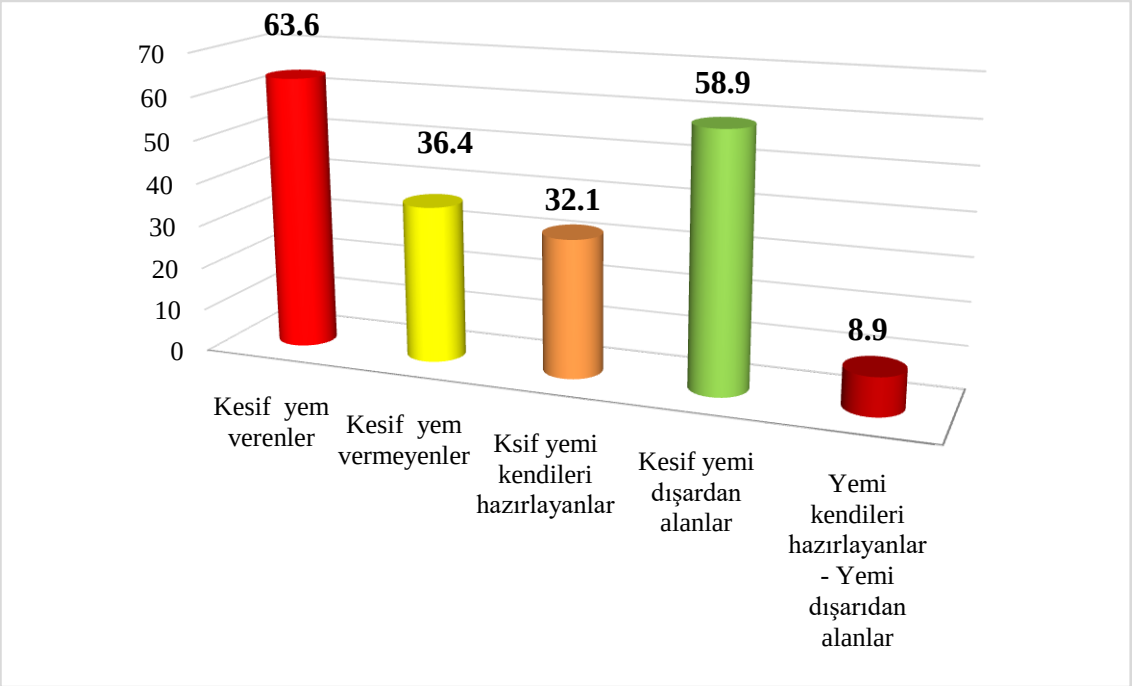
Şekil 4.13. Keçi işletmelerinde kesif yemin kullanımı (%)

Çizelge 4.14. Keçi yetiştiricilerinin rasyonda kullanılan yem hammaddeleri

Yem hammaddesi	**f**	**%**
Arpa	3	13.0
Arpa-Buğday	7	30.4
Arpa-Kepek	1	4.3
Arpa-Buğday-Kepek	6	26.1
Arpa-Buğday-Mısır	1	4.3
Buğday-Küspe-Kepek	1	4.3
Arpa-Buğday-Küspe-Kepek	4	17.4
Toplam	**23**	**100.0**

4.6.2. Koyun işletmelerinde Kesif Yem Kullanımı

Koyun yetiştiricilerinin % 63.6'sı hayvanlara kesif yem verdiklerini, % 36.4'ü ise kesif yem vermediklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Koyun işletmelerinde kesif yemin kullanımı (%)

Kesif yem verenler içerisinde üreticilerin % 58.9 'i kesif yemi yemciden aldıklarını % 32.1'i ise rasyonunu kendilerinin hazırladıklarını bildirmişlerdir. Yetiştiricilerin 8.9'u ise rasyonu bazen kendilerinin hazırladığını bazen de dışarıdan hazır yem satın aldıklarını bildirmişlerdir.

Çizelge 4.15'te koyun yetiştiricilerinin rasyonda kullandıkları yem hammaddeleri verilmiştir.

Çizelge 4.15. Rasyonda kullanılan yem hammaddeleri

Yem hammaddesi	**f**	**%**
Arpa	3	12
Buğday	1	4
Çeltik	1	4
Arpa-Çeltik	1	4
Arpa-Buğday	13	52
Arpa-Buğday-Kepek	3	12
Arpa-Buğday-Küspe-Kepek	2	8
Arpa-Buğday-Küspe-Diğer	1	4
Toplam	**25**	**100.0**

Çizelge 4.15'te görüleceği üzere koyunlara en fazla arpa, buğday, küspe ve kepekten oluşan bir rasyon (yem karması) verildiği tespit edilmiştir. En fazla arpa-buğday (% 52) karması tercih edilirken % 12'şerlik oranla sadece arpa ve arpa-buğday-kepek karışımının kullanıldığı belirlenmiştir. Üreticiler içerisinde hayvanlarına arpa-çeltik (1 yetiştirici) ve sadece çeltik veren de (1 yetiştirici) olduğu görülmüştür.

Koyun ve keçi işletmelerinde karşılaştırmalı kesif kullanımı Çizelge 4.16'da verilmiştir.

Çizelge 4.16. Koyun ve keçi işletmelerinde kesif yemin kullanımı

	Koyun işletmeleri		**Keçi işletmeleri**	
Yem kaynağı	f	%	f	%
Kesif yem veren	56	63.6	67	73.6
Kesif yem vermeyen	32	36.4	24	26.4
Toplam	**92**	**100**	**91**	**100**
Rasyonu kendi hazırlayan	18	32.1	23	34.8
Yemi yemciden alan	33	58.9	44	65.2
Yemi yemciden alan ve kendi hazırlayan	5	8.9	-	-
Toplam	**56**	**100.0**	**67**	**100.0**

Çizelge 4.16 incelendiğinde kesif yem veren keçi üreticisi sayısı (67 kişi) koyun üreticisine (56 kişi) göre daha fazladır. Karma yemi kendi hazırlayan yetiştiriciler arasından yine keçi yetiştiricilerinin (23 kişi) koyun yetiştiricilerinden (18 kişi) daha fazla olduğu görülmektedir. Hayvanlara verilen kesif yemi hem yemciden alan hem de kendisi hazırlayan sadece koyun yetiştiricileridir.

Behrem (2011), Kilis ilindeki yetiştiricilerle yapmış olduğu çalışmasında yetiştiricilerin % 59.9'unun keçilere kesif yem verirken, % 39.4'ü kesif yem vermediklerini, kesif yem verenlerin ise % 18.8'inin yemi kendisi hazırladığını % 81.2'sinin hazır yem kullandığını tespit etmiştir. Aydın (2017), Muğla koyunculuk işletmelerinde erkek ve dişi hayvanlara kesif yem veren işletmelerin oranını % 41 olarak tespit etmiş olup keçicilik işletmelerinde kesif yemin % 2 oranında başka işletmelerden sağlandığı, bu işletmelerin % 72'sinin kesif yemi fabrikalardan satın aldığı, % 2'sının kendi hazırladığı, % 24'ünün ise kesif yem kullanmadığını saptamıştır. Yapmış olduğumuz çalışma Behrem (2011) ve Aydın (2017)'nin bulguları ile hemen hemen benzerlik içerisindedir.

4.6.3. Keçi İşletmelerinde Kaba Yem Kullanımı

Anket çalışmasını yürütmüş olduğumuz Gaziantep ilindeki Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliğine üye olan keçi yetiştiricilerinin % 46.1 'i kaba yem olarak samanı tercih etmektedirler (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Keçilerin beslemesinde kullanılan kaba yem çeşitleri

Kaba Yem çeşidi	**f**	**%**
Saman	42	65.6
Fiğ-Saman	3	4.7
Fiğ-Mısır silajı	3	4.7
Yonca-Saman	5	7.8
Yonca-Mısır silajı	2	3.1
Saman-Mısır silajı	3	4.7
Arpa-Mısır Silajı	1	1.6
Fiğ-Yonca-Mısır silajı	1	1.6
Fiğ-Saman-Mısır silajı	1	1.6
Yonca-Saman-Mısır silajı	2	3.1
Fiğ-Yonca-Saman-Mısır silajı	1	1.6
Cevapsız	27	42.2
Toplam	**64**	**100.0**

Bunun yanı sıra tercih edilen diğer kaba yemin yonca-saman (% 7.8), fiğ-saman (% 4.7), fiğ-mısır silajı (% 4.7) en az tercih edilen kaba yemlerin ise mısır silajı-arpa (% 1.6), fiğ-yonca-mısır silajı (% 1.6) olduğunu bildirmişlerdir.

4.6.4. Koyun İşletmelerinde Kaba Yem Kullanımı

Koyun yetiştiricilerine en çok kullandıkları kaba sorulduğunda 39 yetiştiricinin (% 41.3) saman kullandığı yanıtı alınmıştır. Diğer kaba yem çeşitlerini (Fiğ, Saman, Mısır silajı vb.) kullanan üreticilerin sayısı ise birbirlerine yakın olarak tespit edilmiştir. En az kullanılan kaba yemin çiğit (% 1.1) olduğunu bildirmişlerdir. Üreticiler tek bir kaba yem çeşidini tercih etmelerinin yanı sıra farklı kaba yem karışımlarını da verdikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Koyunların beslemesinde kullanılan kaba yem çeşitleri

Kaba Yem çeşidi	f	%
Fiğ	5	5.4
Saman	38	41.3
Çiğit	1	1.1
Fiğ-yonca	2	2.2
Fiğ-saman	2	2.2
Fiğ-mısır silajı	5	5.4
Yonca-saman	4	4.3
Yonca-mısır silajı	8	8.7
Saman-mısır silajı	10	10.9
Fiğ-yonca-saman	1	1.1
Fiğ-yonca-saman-mısır silajı	2	2.2
Cevapsız	14	15.2
Toplam	**92**	**100.0**

Koyun ve keçi işletimlerinde yetiştiricilerin kullanmış oldukları kaba yem çeşitleri ve oranları çizelge 4.19'da verilmiştir.

Çizelge 4.19. Koyun keçilerde kullanılan kaba yem çeşidi

Koyun			Keçi		
Yem çeşidi	**f**	**%**	**Yem çeşidi**	**f**	**%**
Saman	38	41.3	Saman	42	46.1
Fiğ-Saman	5	5.4	Fiğ	3	3.3
Fiğ-Mısır silajı	2	2.2	Fiğ-Saman	3	3.3
Yonca-Saman	4	4.3	Yonca-Saman	5	5.5
Yonca-Mısır silajı	8	8.7	Yonca-Mısır silajı	2	2.2
Saman-Mısır silajı	10	10.9	Saman-Mısır Silajı	3	3.3
Mısır silajı-Diğer	1	1.1	Diğer	1	1.1
Fiğ-Yonca-Mısır Silajı	2	2.2	Fiğ-Yonca	1	1.1
Fiğ-Saman-Mısır Silajı	5	5.4	Fiğ- Mısır Silajı	1	1.1
Yonca-Saman-Mısır silajı	1	1.1	Fiğ-Yonca-Saman	2	2.2
Fiğ-Yonca-Saman-Mısır Silaj	2	2.2	Fiğ-Yonca-Saman-Mısır silajı	1	1.1
Cevapsız	14	15.2	Cevapsız	27	29.7
Toplam	**92**	**100.0**		**91**	**100.0**

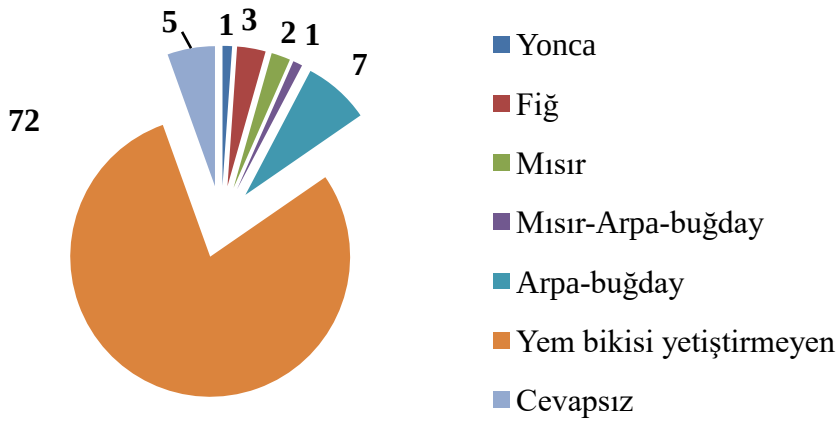
Çizelge 4.19'u incelediğimizde koyun ve keçicilik işletmelerinin en fazla tercih ettiği kaba yemin saman (koyun% 41.3- keçi % 46.1) olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra koyunculuk işletmelerinde saman-mısır silajı ve yonca-mısır silajı(% 8.7) kullanımı keçicilik işletmelerinden(% 2.2) daha fazladır.

Hozman ve Akçay (2016), Sivas ilinde yapmış oldukları çalışmada yetiştiriciler birinci öncelikli tercih ettikleri ve aradıkları kaba yemi % 62.40 ile buğday samanı olarak bildirmişlerdir. Samanı takip eden kaba yem ise % 24.10 ile yonca kuru otu olduğunu saptamışlardır. Aydın (2017), Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında kaba yemleri incelediğinde verilen kaba yemlerin saman, silaj, yonca kuru otu, kuru ot ve samanın sırasıyla % 17, % 26, % 27, % 30 oranında verildiğini tespit etmiştir. Turan ve ark. (2015), tarafından Siirt ilinde yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre hayvancılık işletmelerinin ihtiyacı olan kaba yemin sadece % 13'ünün tarla tarımı içerisinde yetiştirilen yem bitkilerinden karşılandığı ve yem bitkilerine ayrılan üreticinin sahip olduğu toplam alanın % 7.7'si olduğunu tespit etmişlerdir. Yetiştiricilerin, kaba yemin eksikliğini anız artıkları, kesif yemlerle ve besleme değeri düşük sap ve saman kullanarak tamamlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yörede üretilen temel yem bitkilerinin fiğ, korunga, yonca ve mısır, en fazla ekilen yem bitkisinin 41.422 dekar alan ile fiğ olduğunu ve bunu 25.744 da ile korunga, 11.125 da ile yonca ve 919 da ile silajlık mısırın takip ettiğini bildirmişlerdir. Araştırmacılar en çok tercih edilen kaba yemin saman olduğunu tespit etmiş olup yapmış olduğumuz çalışma ile benzerlik göstermektedir. Dellal ve ark. (2002), GAP bölgesinde yapmış oldukları çalışmada yem kaynaklarını sırasıyla tane yem (% 100), saman (% 100), anız (% 80.5), fabrika yemi (% 100) ve silaj (% 0.4) olarak tespit etmişlerdir. Araştırmacıların bildirişleri ile bulgularımız en çok tercih edilen kaba yem bakımından benzerlik arz etmektedir.

4.6.5. Kaba Yem Üretimi

4.6.6. Keçi İşletmelerinde Kaba Yem Üretimi

Keçi yetiştiricilerine "yem bitkisi yetiştiriyor musunuz?" sorusu sorulduğunda % 69.2'si "hayır", 24.2'si ise "evet" cevabını vermiştir. Yetiştiricilerin 6.6'sı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

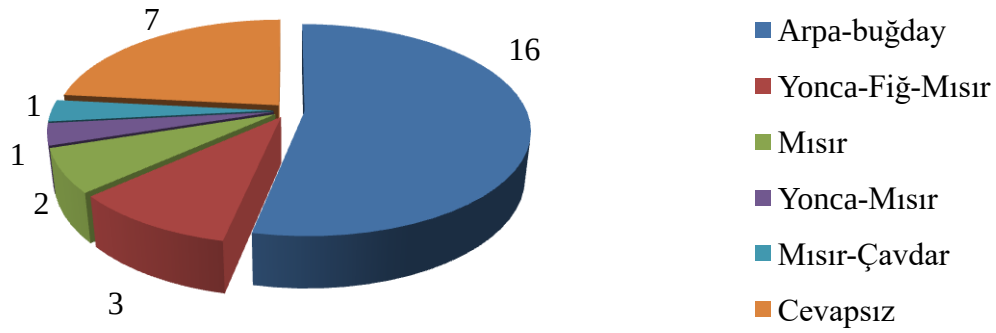

Şekil 4.15. Keçi yetiştiricilerinin kaba yem üretimi (üretici sayısı)

Şekil 4.15'ten de görüleceği üzere 72 yetiştirici yem bitkisi yetiştirmediğini belirtmiştir. Yem bitkisi yetiştiren yetiştiricilerin 7'si arpa-buğday 3'ü fiğ, 2'si mısır, 1'i mısır-arpa-buğday cevabını vermiş olup 5'i ise yanıt vermemiştir.

4.6.7. Koyun İşletmelerinde Kaba Yem Üretimi

Koyunculuk yapan işletme sahiplerinin yetiştirmiş oldukları yem bitkisi çeşitleri Şekil 4.16'da verilmiştir.

Şekil 4.16. Koyun yetiştiricilerinin kaba yem üretimi (üretici sayısı)

Şekil 4.16'da görüldüğü gibi 3 işletme sahibi yonca-fiğ-mısır bitkisini bir arada yetiştirdiğini 2 işletme sahibi sadece mısır yetiştirdiğini, 1 işletme sahibi mısır-çavdar,

1'inin yonca-mısır, 16 işletme sahibinin ise arpa-buğday ekimini yaptığını bildirmişlerdir. 7 yetiştirici ise bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Koyun ve keçi yetiştiricilerimizin her ikisinin de kaba yem olarak en fazla arpa-buğday (keçi 7, koyun 16 kişi) ürettiği görülmektedir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Koyun ve keçi yetiştiricilerinin ürettikleri kaba yem çeşitleri

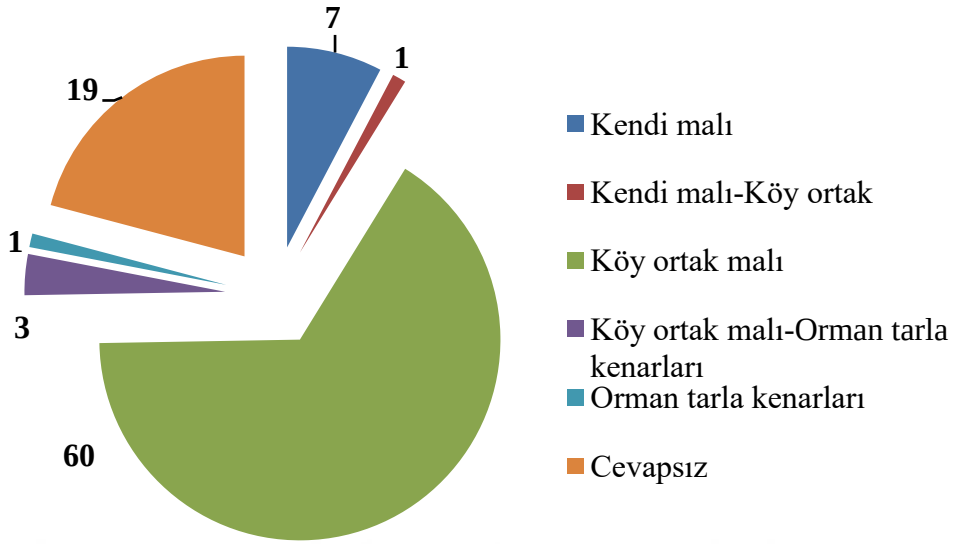
Yem hammaddesi	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Yonca	---	---	1	7.1
Fiğ	---	---	3	21.4
Mısır	2	6.7	2	14.3
Mısır-Arpa-Buğday	---	---	1	7.1
Yonca-Fiğ-Mısır	3	10.0	---	---
Yonca-Mısır	1	3.3	---	---
Mısır-Çavdar	1	3.3	---	---
Arpa-buğday	16	53.3	7	50.0
Cevapsız	7	23.3	---	---
Toplam	**30**	**100.0**	**14**	**100.0**

Her iki yetiştiricilerimizde mısır kullanma oranı (keçi-koyun 2 kişi) yakınlık göstermiş olup fiğ (3 kişi), yonca (1 kişi) ve mısır + diğer (1 kişi) yem bitkilerini sadece keçi yetiştiricilerimizin kullandığı tespit edilmiştir.

4.7. İşletmelerin Meralardan Yararlanma Durumu

4.7.1. Keçi İşletmelerinde Meralardan Yararlanma Durumu

Gaziantep ilinde yapılan çalışmada keçi yetiştiricilerinde % 77.8'i mera imkânlarına sahip olduğunu, % 22.2'sinin ise kendilerine ait meralarının olmadığını bildirmişlerdir. Mera imkânlarının olduğunu belirten yetiştiricilerin büyük çoğunluğu (% 81.9) mera olarak orman ve tarla kenarlarını kullandıklarını ve hayvanlarını bu alanlarda otlattıklarını söylemişlerdir.

Şekil 4.17. Keçi işletmelerinde meraların mülkiyeti (kişi sayısı)

Şekil 4.17'de görüleceği üzere yetiştiricilerin kullandıkları meraların büyük bir kısmını (% 65.9-60 kişi) köyün ortak malı olan meralar en az kullanılan (% 1.1-1 kişi) mera alanının ise orman ve tarla kenarları olduğu tespit edilmiştir.

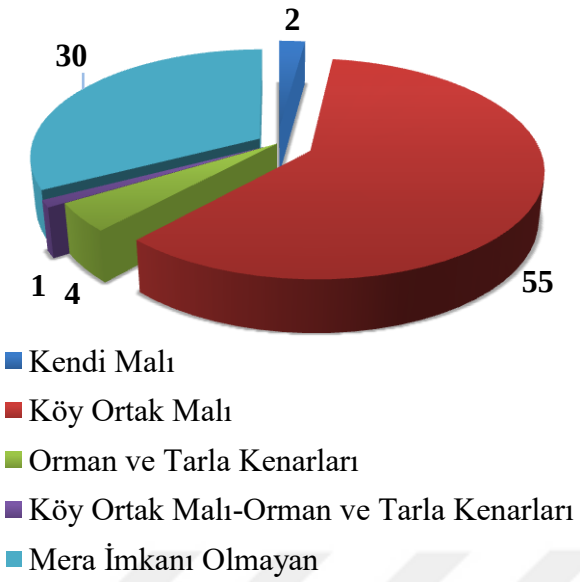
4.7.2. Koyun İşletmelerinde Meralardan Yararlanma Durumu

Gaziantep ilinde yapılan çalışmada keçi yetiştiricilerinde % 67'si mera imkânlarına sahip olduğunu, % 29.7'sinin ise kendilerine ait meralarının olmadığını bildirmişlerdir. Yetiştiricilerin % 3.3'ü ise bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Mera imkânlarına sahip olan yetiştiricilerin mera mülkiyet şekilleri ve kullandıkları mera alanlarına ait bilgiler Şekil 4.18'de verilmiştir.

Şekil 4.18.'de görüleceği üzere 55 koyun yetiştiricisi mera mülkiyetinin köy ortak malı olduğunu; 4 yetiştirici orman ve tarla kenarları olduğunu; 2 yetiştirici kendi malı olduğunu ve 1 yetiştirici ise hem köy ortak malı hem de orman ve tarla kenarları olduğunu bildirmiştir.

Koyun ve keçi yetiştiricilerinin mera mülkiyetlerine dair elde edilen sonuçlar Çizelge 4.21'de karşılaştırılmıştır.

Şekil 4.18. Koyun İşletmelerinde meraların mülkiyeti

Çizelge 4.21. Koyun ve keçilerde meraların mülkiyeti

Mera mülkiyeti	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Kendi merası	2	3.2	7	9.7
Köy ortak merası	55	88.7	60	83.3
Kendi merası-Köy ortak merası	1	1.6	1	1.4
Köy ortak merası-Orman ve tarla kenarları	---	--	3	4.2
Orman ve tarla kenarları	4	6.5	1	1.4
Toplam	**62**	**100.0**	**72**	**100.0**

Çizelge 4.21'de görüldüğü üzere her iki tür üreticileri de (koyun % 88.7-keçi% 83.3) genellikle köy ortak merası olan meralardan faydalanmaktadırlar.

Aydın (2017),'ın Muğla ilinde yapmış olduğu çalışmada mera imkânına sahip işletmelerde mera mülkiyetinin % 24'ünün kendi malı, % 32'sinin köy ortak malı, % 36'sının orman ve tarla kenarları olduğunu, % 8'inin ise mera imkânına sahip olmadığını tespit etmiştir.

Hozman ve Akçay (2016) Sivas ilinde yapmış olduğu çalışma sonuçlarına göre yetiştiricilerin % 80'inin hayvanlarının merada otlandığını, % 19'unun kısmen meradan yararlandığını ve % 1'inin ise meradan hiç yararlanmadıklarını bildirmişlerdir. Şahin ve Yılmaz 2014), mera imkânına sahip işletmelerde mera mülkiyetinin % 24'ünün kendi

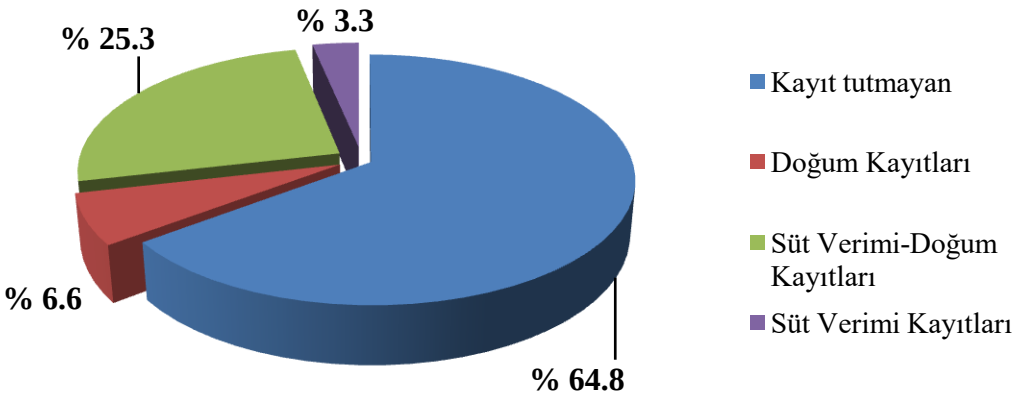
malı, % 32'sinin köy ortak malı, % 36'sının orman ve tarla kenarları olduğunu, % 8'inin ise mera imkânına sahip olmadığını saptamıştır. Bostancı (2006), hayvanların köy orta malı olan meralarda otlatıldığı ve meraların genellikle köy çevresinde bulunduğunu tespit etmiştir. Yapmış olduğumuz çalışma diğer araştırmacıların bildirişleri ile farklılık içerisindedir. Bu farklılık bölgelerin coğrafi şartlarından kaynaklandığı söylenebilir.

4.8. Kayıt Tutma

Hayvan yetiştiriciliğinde sürdürülebilirlik ve istenilen verim düzeylerinin elde edilmesi başarılı bir sürü yönetimine bağlıdır. Bunun için, bir işletmede hayvan sayısı dikkate alınmadan, hayvanlara ait tüm verilerin toplanması, değerlendirilmesi, uygun ve yerinde kararların alınması gerekmektedir. Doğru kararların alınması ve işletmede bulunan hayvanlara ait bilgiye sahip olunması damızlık seçiminin isabetli yapılmasını sağlayacaktır. Bu da ancak üreticilerin doğru bir şekilde kayıt tutmasıyla mümkün olacaktır. Genellikle ekstansif şartlarda yetiştiricilik yapan çiftçilerimiz kayıt tutmamakta ya da bu işi gereksiz olarak düşünmektedirler.

4.8.1. Keçilerde Kayıt Tutma

Keçi yetiştiricileri "'herhangi bir kayıt tutuyor musunuz?" sorusuna, % 68.5'i oranında "Hayır'', % 31.5 oranında ise "Evet" cevabını vermişlerdir. "Evet" diyenlerin % 25.3'ü hem doğum hem süt verim kayıtlarını % 6.6'sı doğum kayıtlarını % 3.3'ü ise sadece süt verim kayıtlarını tuttuklarını beyan etmişlerdir (Şekil 4.19).

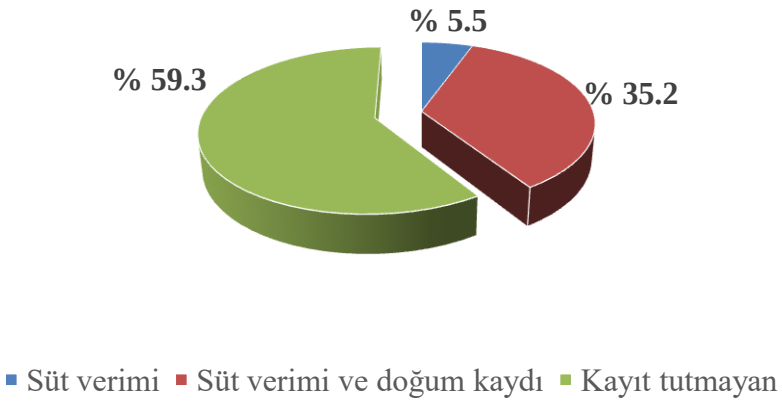

Şekil 4.19. Keçilerde kayıt tutma oranı (%)

Yetiştiricilerin yaklaşık olarak 5 yıldır kayıt tuttukları tespit edilmiştir.

4.8.2. Koyunlarda Kayıt Tutma

Yaptığımız anket çalışması kapsamında Gaziantep ili Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı koyun yetiştiricilerimizin % 59.3'inin kayıt tutmadığını % 40.7'sinin ise kayıt tuttuğunu bildirmiştir. Kayıt tutan yetiştiricilerin % 35.2'si süt verimi kaydı tuttuklarını % 5.5'i ise hem doğum hem de süt verim kaydını tuttuklarını beyan etmişlerdir (Şekil 4.20).

Şekil 4.20. Koyunlarda kayıt tutma oranı (%)

Kayıt tutanların, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü tarafında desteklenen, "Halk Elinde Ülkesel Küçükbaş Hayvan Islahı Projesi" kapsamında yer aldıklarını ve proje başladıktan sonra (yaklaşık olarak 5 yıl) kayıt tuttuklarını dile getirilmiştir.

İşletmelerinde kayıt tutan koyun ve keçi yetiştiricilerine ait frekans tablosu Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Çizelge 4.22. Koyun ve keçi yetiştiricilerinde kayıt tutma

Kayıt tutma durumu	**Koyun**		**Keçi**	
	f	%	f	%
Süt verimi	5	5.5	6	6.6
Doğum kaydı	---	---	3	3.3
Süt verimi ve doğum kaydı	32	35.2	23	25.3
Kayıt tutmayan	55	59.3	59	64.8
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.22'te görüleceği gibi koyun işletmelerinin doğum ve süt verimi kaydını birlikte tutma oranı % 35.2, keçi işletmelerinde % 25.3'tür. Koyun işletmelerinde sadece doğum kaydı tutan yetiştirici olmamakla birlikte, keçi işletmelerinde de bu oran düşük seviyededir (% 3.3). Yalnız süt verim kaydı tutan üretici sayısı koyun işletmelerin de 5 kişi, keçi işletmelerinde ise 6 kişi olarak belirlenmiştir.

Bilgituran ve Ayhan (2009), Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştirici Birliği'ne kayıtlı koyunculuk işletmelerinin % 86.6'sının verim kaydı tutmadığını, sadece % 13.4'ünün verim kaydı tuttuğunu bildirmişlerdir.

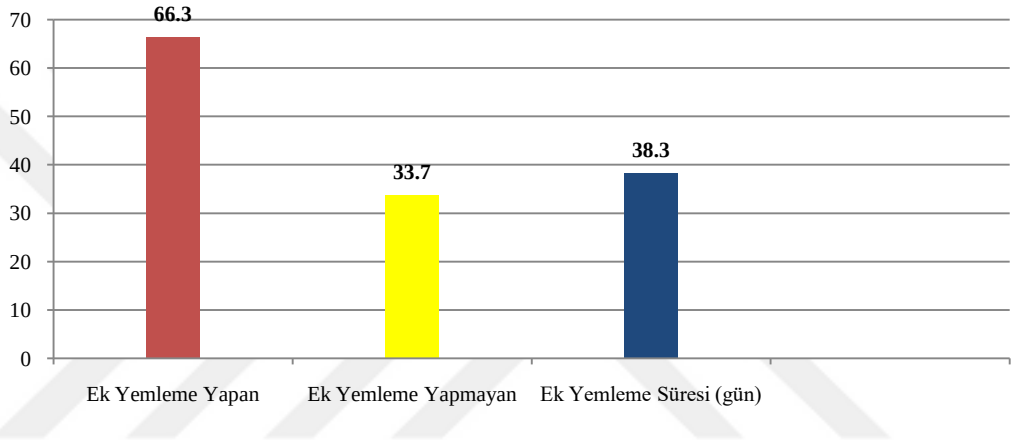
Yapmış olduğumuz çalışma, araştırmacının bildirişinden yüksek elde edilmiştir. Bunun sebebi Gaziantep ilinde yürütülen ülkesel ıslah projesi kapsamında bulunan üreticilerin kayıt tutma zorunluluğundan kaynaklandığı söylenebilir.

4.9. Koç/Teke Katımı

Hayvan yetiştiriciliğinde generasyonların devamı ve üretim ancak döl verimi ile sağlanabilmektedir. Bu ise işletmelerde iyi planlanmış ve başarılı geçen bir aşım sezonuna bağlıdır. Çiftleşme döneminde, öncesinde ve sonrasında dişi ve erkek bireylerin sağlıklı ve iyi bir kondüsyona sahip olması gerekmektedir.

4.9.1. Teke Katımı

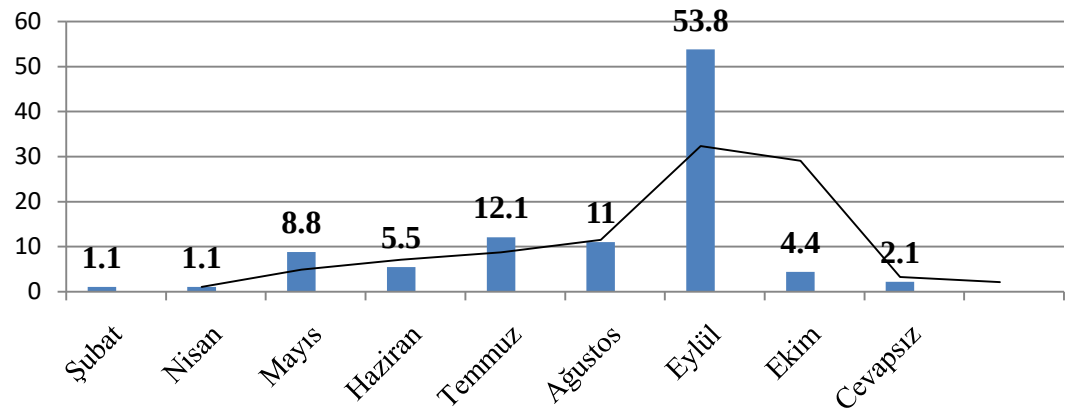
Keçi yetiştiriciliği yapan işletme sahipleri çepiçlerini ilk kez 15 aylık yaşta çiftleştirildiklerini bildirmişlerdir. Yetiştiricilerin % 86.7'si çiftleşme döneminde damızlık materyalini kendi sürüsünden, % 7.8'i dışarıdan satın alarak, % 5.6'sı ise hem kendi sürüsünden hem de dışarıdan satın alarak temin ettiğini bildirmişlerdir. Keçi yetiştiricilerin % 66.3'ü teke katımından önce keçilerde ek yemleme yaptığını % 33.7'sinin ise yapmadığını belirtmişlerdir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. Teke katım döneminde ek yemleme yapma oranı (%) ve süresi

Ek yemleme yapan yetiştiriciler ortalama ek yemleme süresini 38.3 gün olarak bildirmişlerdir. Yetiştiricilere teke katımından önce tekeleri sürüden ayırıyor musunuz sorusuna yetiştiricilerin % 51.7'si "hayır" % 48.3'ü ise "evet" yanıtını vermiş olup, sürüden tekeyi ayırma süresi ise yetiştiricilerin beyanlarına esas olarak ortalama 77.5 gün hesaplanmıştır.

Keçi yetiştiricilerinin teke katım dönemleri aylık olarak Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Şekil 4.22. Teke katımı zaman (%)

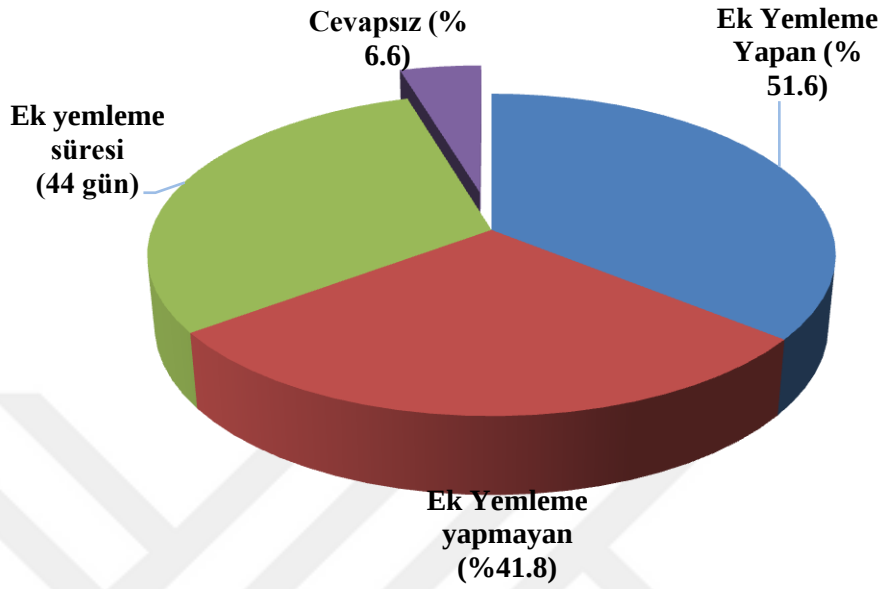
Şekil 4.22'de görüleceği üzere Gaziantep ilinde en fazla tercih edilen teke katım ayı Eylül (49 kişi-% 53.8) ayı olup en az tercih edilen ayın ise Şubat (1 kişi-% 1.1) ve Nisan (1 kişi-%1.1) ayı olduğu görülmektedir. Yetiştiriciler çepiçlerini 13 ve 15 aylık yaşta iken çiftleştirdiklerini bildirmişlerdir.

4.9.2. Koç Katımı

Koyun yetiştiricileri toklularını ilk olarak 15 aylık iken çiftleştirdiklerini bildirmişlerdir. Yapmış olduğumuz çalışmada üreticilerin damızlık materyalini ihtiyaçlarının % 86.7'sini kendi sürüsünden, % 7.8'inin dışarıdan satın alarak, % 5.6'sının ise hem kendi sürüsünden hem de dışarıdan satın alarak temin ettiği saptanmıştır. Koyun işletmelerinde yetiştiricilerin koç katımı öncesinde 47'si ek yemleme yaptığını 38'i ise ek yemleme yapmadığını bildirmiş olup 7 yetiştirici ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Ek yemleme yapan yetiştiricileri ortalama ek yemleme süresini 44 gün olarak belirtmişlerdir. İşletme sahiplerine "koç katımı döneminden önce koçları sürüden ayırıyor musunuz?" sorusuna 83 yetiştiriciden 47'si "evet" 36'sı "hayır" yanıtını vermiş olup koçlarını çiftleştirmeden önce sürüden ayırma süresini yetiştirici beyanına istinaden ortalama 74 gün olarak hesaplanmıştır.

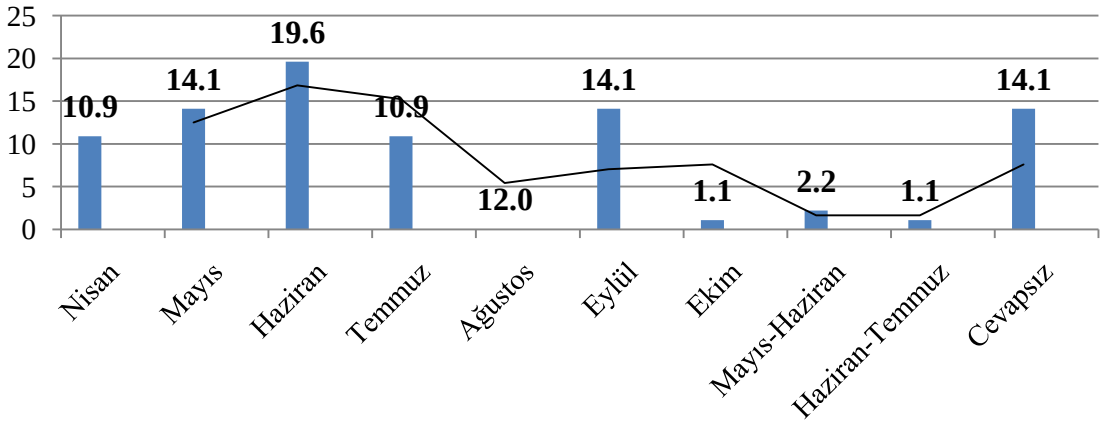
Koyun işletmelerinde, % 51.6 oranındaki yetiştirici aşım öncesinde koyunlara ek yemleme yapmakta olup % 41.8'i ek yemleme yapmadığını bildirmişlerdir. Ek yemleme

yapan yetiştiricilerin ortalama ek yemleme yapma süresi 44 gün olarak tespit edilmiştir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23. Koç katım döneminde ek yemleme oranı ve süresi

Gaziantep ilinde yapmış olduğumuz anket çalışmasında koyun yetiştiricilerimizin koç katımını genellikle Haziran ayında yaptıkları tespit edilmiştir (Şekil 4.24).

Şekil 4.24. Koç katım zamanı

Şekil 4.24 incelendiğinde koyun yetiştiricilerinin koç katımlarını genellikle Haziran (% 19.6), Mayıs (% 14.1), Ağustos (% 12) ve Eylül (% 14.1) aylarında

yaptıkları tercih ettikleri görülmektedir. Yetiştiricilerin en az tercih ettikleri çiftleştirme dönemi ise % 1.1 ile Ekim ayı olmuştur. Yetiştiricilerin % 14.1'i bu soruyu yanıtlamamıştır.

Koyun ve keçi işletmelerinde ek yemleme yapma durumu ve süresi Çizelge 4.23'te karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Çizelge 4.23. Koyun ve keçilerde ek yemleme

Ek yemleme durumu	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Ek yemleme yapan	47	50.6	59	64.8
Ek yemleme yapmayan	38	41.8	30	33.0
Cevap vermeyen	7	7.6	2	2.2
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**
		Ortalama (gün)		
Ek yemleme süresi	44		38.3	

Çizelge 4.23'e göre, çiftleşme döneminde ek yemleme yapan üretici sayının keçi yetiştiriciliğinde koyunculuk yapanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak ek yemleme süresine bakıldığında koyun üreticilerinin keçi üreticilerine göre daha uzun süre yem verdiği görülmektedir.

Gül ve ark. (2009), Adana'nın Feke ilçesinde keçi işletmelerinde yapmış oldukları çalışmada yetiştiricilerin % 93.3'ünün aşımdan önce erkekleri dişilerden ayırmadığını tespit etmişlerdir. Aydın (2017),'ın Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışma sonucuna göre bölgede koçları sürüden ayırmayı işletmelerin % 42'sinin yaptığı, % 58'sinin ise tüm yıl boyunca sürü içerisinde bulundurduğunu tespit etmiştir. Muğla ilinde koç katım dönemi öncesinde koçun koyunlardan ayrılma durumu göz önüne alındığında 45 gün ve üzeri bu uygulamayı yapanların oran % 34 olarak saptanmış olup bu durum bölgede kızgınlık toplulaştırma amaçlı koç ve koyun ayırma işleminin bölgede % 34 oranında uygulandığını belirtmiştir. Aynı çalışmada, koyun işletmelerinin % 32'sinin koç katımı öncesi ek yemleme yapmadığı, % 68'inin de katım öncesi ek yemleme yaptığını saptamıştır. Bu çalışma bizim çalışmamızla benzerlik göstermekte olup çalışmamızı desteklemektedir.

Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin koç/teke katım dönemlerinin karşılaştırmalı tablosu Çizelge 4.24'te verilmiştir.

Çizelge 4.24. Koç ve Teke katım zamanı

Koç/teke katım zamanı	Koyun işletmeleri		Keçi işletmeleri	
	f	%	f	%
Şubat	-	-	1	1.1
Nisan	10	10.9	1	1.1
Mayıs	13	14.1	8	8.8
Haziran	18	19.6	5	5.5
Temmuz	10	10.9	11	12.1
Ağustos	11	12.0	10	11.0
Eylül	13	14.1	49	53.8
Ekim	1	1.1	4	4.4
Mayıs-Haziran	2	2.2	-	-
Haziran-Temmuz	1	1.1	-	-
Cevapsız	13	14.1	2	2.2
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.24'te görüleceği üzere keçi yetiştiricileri teke katımında genellikle Eylül ayını tercih ederken, koyun üreticileri ise daha çok Haziran ayında koç katımı yaptıkları tespit edilmiştir. Genel hatları itibariyle, koyun üreticilerinin daha dağınık bir çiftleşme sezonu geçirdiği (Nisan-Eylül), keçi yetiştiricilerinin ise hayvanlarını daha dar bir sürede (Temmuz-Eylül) çiftleştirdikleri belirlenmiştir.

Bostancı (2006), Kırıkkale ilinde koyun yetiştiriciliği yapan işletmelerinde yapmış olduğu çalışmasında koç katım zamanı başlangıcının Haziran-Ekim ayları arasında değiştiğini, Haziran ayında koç katımına başlayan işletmeler yalnızca Delice ilçesinde (% 17.24), Ağustos ayında koç katımına başlayan işletmeler ise Keskin (% 3.33) ve Balışeyh (% 3.33) ilçelerinde görüldüğü ve incelenen tüm işletmelerde koç katım zamanı başlangıcı yoğunluklu olarak Eylül (% 40.45) ve Ekim (% 51.69) aylarında gerçekleştiğini belirtmiştir. Dellal (2000), Antalya ili genelinde teke katım zamanı % 18 oranında ağustos, % 73 oranında eylül ve % 0.9 oranında da ekim ayında başladığını tespit etmiştir. Araştırmacıların elde etmiş oldukları bildirişler hemen hemen bizim çalışmamızla benzerlik göstermekle birlikte farklılıklar coğrafi koşullar, ırk, yetiştirme şekli mevsim gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

4.10. Keçi/Koyunlarda Gebelik ve Sağım

4.10.1. Keçilerde Gebelik ve Sağım

Gaziantep ilinde keçicilik yapan işletme sahiplerine gebelik döneminde "Gebe keçileri sürüden ayırıyor musunuz?" sorusuna 90 yetiştiriciden 46'sı "Hayır", 4'ü ise "Evet" yanıtını vermiş, 1 yetiştirici ise yanıt vermemiştir. İşletme sahiplerine "sağımı nasıl yapıyorsunuz?" sorusu sorulduğunda 83 yetiştirici "elle" 7 yetiştirici ise "makine ile "cevabını vermiştir. Üreticiler keçilerini günde sabah ve akşam olmak üzere iki defa sağdıklarını bildirişlerdir. Çiftçilere keçileri ne kadar süre sağıyorsunuz sorusuna aldığımız cevaplara istinaden oğlakları sütten kestikten sonra ortalama 163 gün sağdıkları hesaplanmıştır. Keçileri kuruya çıkarmayı ise 47 yetiştirici doğumdan 2 ay önce 8 yetiştirici 1 ay önce, 3 yetiştirici 3 ay önce 4 yetiştirici 3 ay önce ve 1 yetiştirici ise 1.5 ay kala yaptıklarını beyan etmişlerdir.

4.10.2. Koyunlarda Gebelik ve Sağım

Koyun yetiştiricilerine de gebelik döneminde "Gebe keçileri sürüden ayırıyor musunuz?" sorusuna 47 yetiştirici bu dönemde gebe hayvanlarını doğuma yakın zamanda sürüden ayırdıklarını 36 yetiştirici ise hayvanlarını gebelik döneminde sürüden ayırmadıklarını beyan etmişlerdir. İşletmelerinde koyunların ortalama 97.4 gün sağıldığı ve koyunların genel olarak doğuma iki ay kala kuruya çıkarıldığı tespit edilmiştir. Yetiştiricilere sağımın nasıl yapıldığı sorulduğunda, 80 yetiştiricinin sağımı elle 4'nün ise makine ile yaptığı tespit edilmiştir. Koyun üreticileri, analardan sütü sağmadıklarını genellikle kuzuya emdirdiklerini bildirmişlerdir. Kuzular sütten kesildikten sonrada sadece tek öğün sağdıklarını söylemişlerdir.

4.11. Koyun ve Keçilerde Süt Üretimi ve İşleme

Gaziantep ilinde Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı üyelerden anket yoluyla elde edilen bilgilere göre koyun ve keçilere ait pazarlanabilir süt verimi değerleri Çizelge 4.25'te verilmiştir.

Çizelge 4.25. Keçi ve koyunlara ait pazarlanabilir süt verimleri

Türler	Süt verimi (litre)	Minimum	Maksimum

Koyun	155.26 ± 15.04	10	280
Keçi	288.62 ± 19.78	50	500

Çizelge 4.25'i incelediğimizde pazarlanabilir koyun sütü ortalama 155.26 ± 15.04 litre, keçi sütü ise 288.62 ± 19.78 litre olarak hesaplanmıştır.

Sönmez ve ark. (2009), Türkiye genelinde yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre ivesi ırkı koyunların kırsal koşullarda 100-150 kg, ıslah edilmiş sürülerde ise 250-300 kg kadar süt verebildiğini saptamışlardır. Atlıoğlu (2007)'nun, Adana'nın Tufanbeyli ilçesinde koyun işletmelerinde yürüttüğü çalışmada koyunların Koyunlarda günlük ortalama süt verimi, laktasyon süresi, laktasyon süt verimi ve sağılan süt verimini sırayla 888.3 ± 26.6 g, 166.9 ± 1.5 gün, 151.2 ± 5.3 kg ve 72.1 ± 3.1 kg olarak saptamıştır. Behrem (2011), Kilis İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan 142 yetiştirici ile yapmış olduğu anket çalışmasında laktasyon süresini ortalama 239.8 ± 3.24 gün, süt verimini ise ortalama 390.6 ± 27.12 kg olarak bildirmiştir.

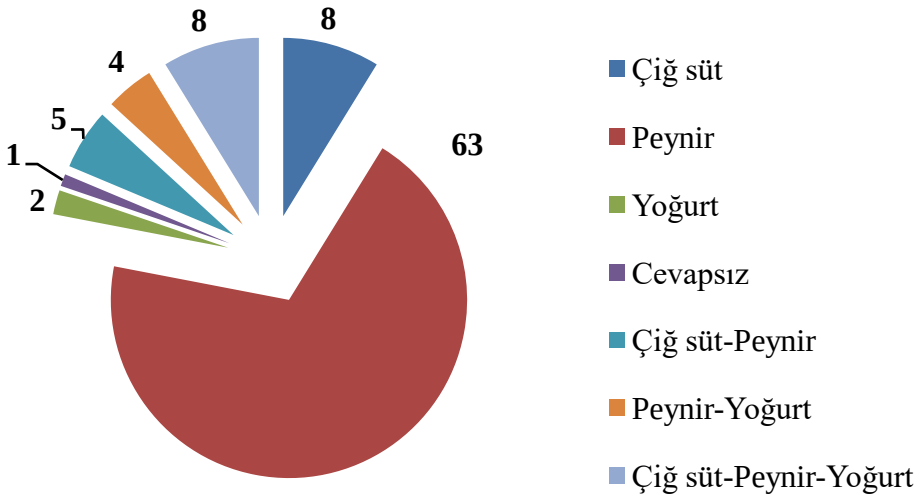
Üstüner ve Oğan (2002), İvesi koyunlarında ortalama laktasyon süresi 184.5 gün, laktasyon süt verimlerini ise 196.5 litre olarak bildirmişlerdir.

Gül ve ark. (2013), Pazarlanabilir süt verim 2012'de 214.1 ± 4.93 l ve 225.2 ± 3.81 l olarak hesaplanmıştır.

Gül ve ark. (2016) Kilis keçilerinde yapmış oldukları çalışmada, kontrol grubunda süt verimini 293.7 litre, laktasyon süresini ise 212.5 gün; ek yemleme yapılan grupta ise aynı değerleri sırasıyla 408.3 litre ve 256.5 gün olarak tespit etmiştir.

Keçi işletmelerinden elde etmiş olduğumuz sonuçlar Gül ve ark. (2016)'nın kontrol grubu keçilerinin süt verimine yakın çıkmıştır. Koyunlar işletmelerinin ürettikleri süt miktarı ise araştırmacıların bildirişlerinden düşük bulunmuştur. Bulguların farklılıkları, yetiştirme farklılıklarından kaynaklandığı söylenebilir.

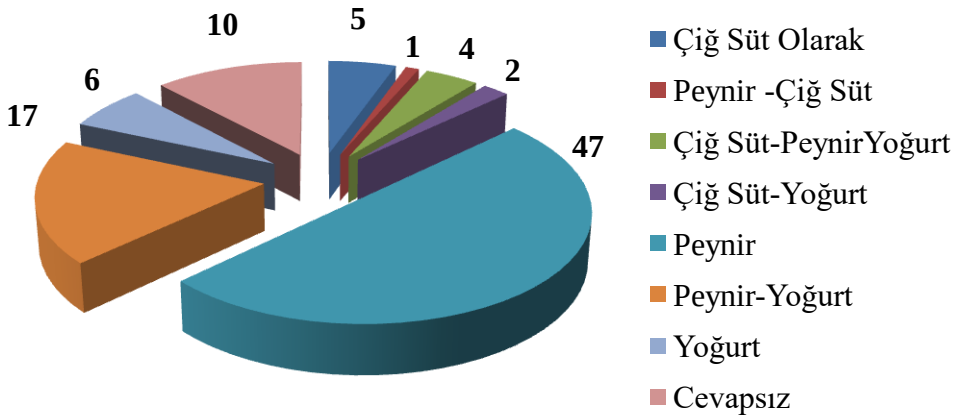
Keçi yetiştiricileri oğlakları sütten kestikten sonra sağıma başladıklarını bu döneme kadar sadece memede kalan fazla sütü aldıklarını belirtmişlerdir. Sağıma başladıktan sonra elde ettikleri sütü nasıl değerlendirdikleri üreticilere sorulmuş ve alınan yanıtlar Şekil 4.25'te verilmiştir.

Şekil 4.25. Keçi sütünün değerlendirilmesi (Kişi sayısı)

Üreticilerin elde ettikleri sütü genellikle peynire işlediklerini (63 kişi) söylemişlerdir. Şekilden de görüleceği üzere keçi sütünün çiğ süt olarak satanların sayısı (8 kişi), yoğurt yapımında kullananların sayısı ise 2 kişi (% 2.2) olarak belirlenmiştir.

Kuzuları sütten kestikten sonra süt sağımı yapan üreticilerin elde ettikleri sütü nasıl değerlendirdikleri sorulmuş ve alınan cevaplar Şekil 4.26'da verilmiştir.

Şekil 4.26. Koyun sütünün değerlendirilmesi (%)

Şekil 4.26'da görüleceği üzere koyunlardan elde edilen sütü, 5 yetiştirici çiğ süt, 47 üretici peynir, 17 üretici peynir-yoğurt, 6 yetiştirici ise yoğurt olarak değerlendiklerini belirtmişlerdir.

Koyun ve keçi yetiştiricilerinin elde ettikleri sütleri değerlendirme şekilleri karşılaştırmalı olarak Çizelge 4.26'da verilmiştir.

Çizelge 4.26. Koyun ve keçi sütünün değerlendirilmesi

Sütün Değerlendirilmesi	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Çiğ Süt	5	5.5	8	8.8
Peynir	47	50.5	63	69.2
Yoğurt	6	6.6	2	2.2
Peynir-Yoğurt	17	18.7	4	4.4
Yoğurt-Çiğ süt	2	2.2	-	-
Peynir- Çiğ süt	1	1.1	5	5.5
Çiğ süt-Peynir-Yoğurt	4	4.4	8	8.8
Cevapsız	10	11.0	1	1.1
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.26'ya baktığımızda her iki türde de elde edilen sütlerin daha çok peynir üretiminde kullanıldığı görülme ve bunu ikinci sırada, sütlerini peynir ve yoğurt olarak işleyen üreticiler yer almaktadır.

Aydın (2017), Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında bölgede üretilen koyun sütünün % 16 oranında çiğ süt olarak satıldığı, % 26 oranında peynir yapıldığı sonucuna varmıştır. Paksoy (2007), Kahramanmaraş ili keçicilik işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada keçilerden elde edilen sütün % 32.43'ü peynir, % 16.07'si içme sütü % 12.97'si yoğurt, % 3.81'i tereyağı olarak pazarlandığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmalarda olduğu gibi bizim yapmış olduğumuz çalışmada da koyun ve keçi sütü en fazla peynir olarak değerlendirilmektedir. Gül (2009), Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine yapmış olduğu çalışmasında elde edilen ürünlerin (% 71.9) çökelek ve peynir olarak değerlendirildiğini tespit etmiştir. Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde yapmış oldukları çalışmada koyunculuk işletmelerinin sütün % 55.2'sini peynir yapımında kullandığını, geriye kalan kısmının ise yoğurt yapımında ve kendi ailesinin ihtiyaçlarını (süt, yoğurt ve peynir) karşılamada

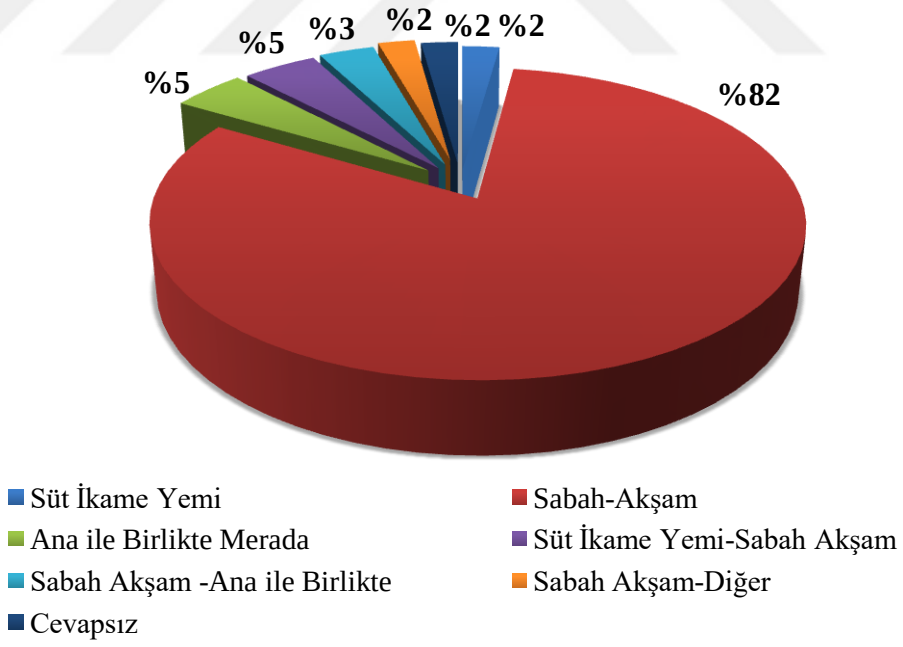
kullandıklarını tespit etmişlerdir. Araştırmacıların bildirişleri ile elde etmiş olduğumuz bulgular büyük oranlarda yapmış olduğumuz çalışma ile uyum içerisindedir.

Hozman ve Akçay (2016) Sivas ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı toplam 1034 işletmede yaptıkları çalışmada İşletmelerin % 23.3'ünün elle, % 60.9'unun seyyar süt sağım makinesi ile % 15.8'inin ise otomatik sağım ünitesi ile sağım yaptıklarını tespit etmişlerdir.

4.12. Oğlakların/Kuzuların Bakım ve Beslemesi

4.12.1. Oğlakların Bakım Beslemesi

Keçi üreticileri ile yapmış olduğumuz bu çalışmada yetiştiricilerden alınan cevaplara istinaden emiştirme süresi minimum 15 gün, maksimum 90 gün olarak belirlenmiştir. Yetiştiricilere "yavrulara sütün haricinde yem veriyor musunuz?" sorusuna 57 yetiştirici hayır 32 yetiştirici ise evet yanıtını vermiştir (Şekil 4.27).

Şekil 4.27. Oğlaklarda besleme

Şekil 4.27'de görüleceği üzere yetiştiricilerin en fazla (% 82) uyguladığı besleme şekli sabah-akşam emiştirme olarak tespit edilmiştir. Şekilde süt ikame yemi ve

mama yemlerin kullanım oranı oldukça düşük olup bunu % 5 oranıyla ana ile birlikte merada emiştirme takip etmektedir. Keçi yetiştiricilerinin % 81.3'ü kuzu beslemesini sabah-akşam emiştirme % 2.2'si ise süt ikame yemi ile yapmakta 4.4'ü ana ile merada ve kuzuları yavaş yavaş yeme alıştırarak sütten kesmektedir. Yetiştiriciler oğlaklarını sütten kesmeyi tedricen yaptıklarını belirtmişler ve bu süreçte yavrulara yem de verdiklerini ifade etmişlerdir.

4.12.2. Kuzuların Bakım Beslemesi

Koyun yetiştiricilerinden emiştirme süresi üzerine sorulan alınan yanıt neticesinde kuzularda genel bir sütten kesim uygulamamakla birlikte bu sürenin minimum 15 gün, maksimum 100 gün olarak hesaplanmıştır. Kuzulara süt haricinde yem veren yetiştiricilerin sayısı 32 kişi olup vermeyenlerin sayısı ise 57'dir. Koyun yetiştiricilerinin % 50.5'i kuzu beslemesini sabah-akşam emiştirme % 20.2'si ise süt ikame yemi ile yapmakta ve kuzuları yavaş yavaş yeme alıştırarak sütten kesmektedir. Behrem (2011), Kilis İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan 142 yetiştirici ile yapmış olduğu anket çalışmasında ve oğlaklarda 90 günlük yaşta (% 72.3) sütten kesim yapıldığını belirtmiştir. Şahinli (2014), Karaman ili koyunculuk işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada kuzuların doğumdan sonra yaklaşık olarak 3 ay anasını emmekte ve bu sürede yoğunlukla (% 78.89) sağım yapılmamaktadır. Yapmış olduğumuz çalışma araştırmacıların bildirişleri ile uyum sağlamaktadır.

4.13. Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri

4.13.1. Keçi İşletmelerinin Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri

Küçükbaş hayvancılık işletmelerinde sağlıklı hayvanların yetiştirilmesi, dolayısıyla sağlıklı ürünlerin üretilebilmesi için etkili bir sağlık koruma programının uygulanması kaçınılmazdır. Keçi yetiştiriciliği ile uğraşan yetiştiricilerin 48'i doğumda oğlaklara göbek bakımı yaptığını 34'ü ise göbek bakımı yapmadığı bildirmişlerdir. 9 yetiştirici ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Keçi işletmelerinde görülen sağlık problemleri 4.27'de verilmiştir.

Çizelge 4.27. Keçi işletmelerinde karşılaşılan sağlık problemleri

Sağlık problemleri	f	%
Ayak problemi	3	3.3
Mastitis	20	22.0
Yavru atma	34	37.4
Güç doğum	1	1.1
Keçi ciğer hastalığı	2	2.2
Ayak problemi -mastitis	4	4.4
Ayak problemi -Yavru atma	3	3.3
Ayak problemi - Keçi ciğer hastalığı	1	1.1
Mastitis-Güç doğum	2	2.2
Yavru atma-Mastitis-Güç doğum	1	1.1
Mastitis-Yavru atma	18	19.8
Cevapsız	2	2.2
Toplam	**91**	**100.0**

Keçi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde üreticiler, en çok yavru atma sorunu (% 37.4) ve Mastitis (% 22.0) ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Her iki problemi birlikte yaşayan üreticilerin oranı % 19.8 olduğu görülmekle birlikte bu iki hastalık problemini yaşayan üreticilerin oranı toplamda % 79.8 olarak belirlenmiştir.

Yetiştiricilere "yıllık hangi aşıları yaptırıyorsunuz?" sorusuna alınan cevaplar Çizelge 4.28'de verilmiştir.

Çizelge 4.28. Keçi işletmelerinde sağlık koruma uygulamaları

Uygulanan Aşılar	f	%
Şap	4	4.4
Çiçek	9	9.9
Brucella	1	1.1
Şap-Brucella	8	8.8
Şap-Enterotoksemi	1	1.1
Şap-Çiçek	27	29.7
Çiçek-Brucella	4	4.4
Şap-Çiçek-Brucella	22	24.2
Şap-Çiçek- Enterotoksemi	1	1.1
Şap-Çiçek-Keçi ciğer ağrısı	2	2.2
Şap-Enterotoksemi-Veba	1	1.1
Çiçek- Enterotoksemi -Veba	1	1.1
Şap-Çiçek-Brucella -Veba	2	2.2
Cevapsız	8	8.8
Toplam	**91**	**100.0**

Yetiştiriciler içerisinde aşı yaptıran kişilerden 27'si şap-çiçek, 27'si şap-çiçek-brucella, 9'u sadece çiçek, 8'ıı ise şap-brucella aşısı yaptırdıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca çiftçiler, ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde parazit mücadelesi uyguladıklarını ve ihtiyaç duyulduğunda veteriner hekime başvurduklarını beyan etmişlerdir.

4.13.2. Koyunculuk İşletmelerinin Sağlık Koruma Uygulamaları ve Problemleri

Koyun yetiştiricilerine doğumda yavrulara göbek bakımı yapıyor musunuz?" sorusu sorulduğunda 40 yetiştirici "evet", 48 yetiştirici "hayır" cevabını vermiş, 4 yetiştirici ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Koyun işletmelerinde üreticilerin karşılaşmış oldukları sağlık problemler Çizelge 4.29'da verilmiştir.

Çizelge 4.29. Koyun işletmelerinde karşılaşılan sağlık problemleri

Sağlık problemleri	**f**	**%**
Mastitis	12	13.0
Ayak problemi	4	4.3
Yavru atma	29	31.5
Güç doğum	1	1.1
Keçi ciğer hastalığı	4	4.3
Ayak problemi-mastitis	4	4.3
Ayak problemi-Yavru atma	9	9.8
Ayak problemi-Mastitis-Yavru atma	2	2.2
Mastitis-Yavru atma	5	5.4
Cevapsız	22	23.9
Toplam	**92**	**100.0**

Çizelge 4.29'dan da gördüğümüz gibi 92 koyun yetiştiricisinin 29'u hayvanlarda en fazla yavru atma, 12 üreticinin mastitis, 9 üreticinin ayak problemi, 5 üreticinin ise mastitis ve yavru atma sorunlarını yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Yetiştiricilere "yıllık hangi aşıları yaptırıyorsunuz?" sorusu yöneltildiğinde 92 yetiştiriciden 15'i şap-brucella, 13''ü çiçek-brucella, 7'si sadece şap, 6'sı ise sadece Enterotoksemi aşısı yaptıklarını söylemiş, 22 yetiştirici bu soruyu yanıtlamamıştır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Koyun işletmelerinde uygulanan aşılar

Uygulanan Aşılar	f	%
Şap	7	7.6
Brucella	3	3.3
Enterotoksemi	6	6.5
Çiçek	4	4.3
Brucella-Çiçek	13	14.1
Brucella-Şap	15	16.3
Çiçek-Enterotoksemi	2	2.2
Şap -Veba	3	3.3
Şap-Çiçek	2	2.2
Şap -Enterotoksemi	1	1.1
Şap-Çiçek-Brucella	11	12.0
Enterotoksemi-Veba	1	1.1
Şap-Çiçek-Veba	1	1.1
Şap-Enterotoksemi-Veba	1	1.1
Çiçek-Brucella-Enterotoksemi	1	1.1
Şap- Brucella -Veba	1	1.1
Enterotoksemi- Keçi ciğer ağrısı	2	2.2
Şap-Çiçek-Brucella -Keçi ciğer ağrısı	3	3.3
Cevapsız	15	16.3
Toplam	**92**	**100.0**

Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin yaşadıkları sağlık problemleri karşılaştırmalı olarak Çizelge 4.31'de verilmiştir.

Çizelge 4.31. Koyun ve keçilerde sağlık problemleri ve koruma uygulamaları (%)

Sağlık problemleri	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Mastitis	12	13.0	20	22.0
Ayak problemi	4	4.3	3	3.3
Yavru atma	29	31.5	34	37.4
Güç doğum	1	1.1	1	1.1
Keçi ciğer hastalığı	4	4.3	2	2.2
Ayak problemi -Mastitis	4	4.3	4	4.4
Ayak problemi -Yavru atma	9	9.8	3	3.3
Ayak problemi - Keçi ciğer hastalığı	---	---	1	1.1
Ayak problemi -Mastitis-Yavru atma	2	2.2	---	---
Mastitis-Güç doğum	---	---	2	2.2
Yavru atma-Mastitis-Güç doğum	---	---	1	1.1
Mastitis-Yavru atma	5	5.4	18	19.8
Cevapsız	22	23.9	2	2.2
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

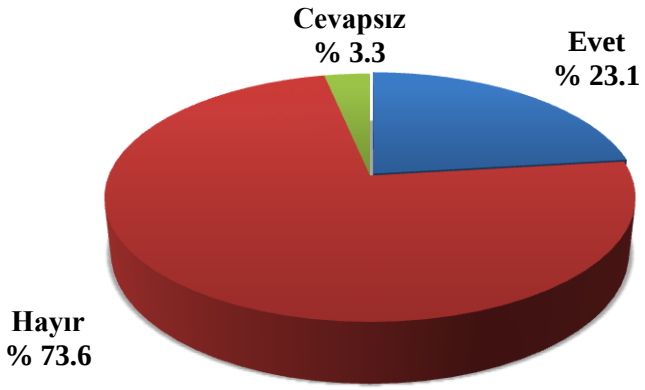
Çizelge 4.31'de görüldüğü üzere koyun ve keçi işletmelerinde en fazla karşılaşılan problem yavru atmadır. Bu oran koyun işletmelerinde % 31.5 iken keçi işletmelerinde % 37.4 olarak tespit edilmiştir. Mastitis hastalığı yaşayan üretici sayısı koyun işletmelerinde (12 kişi) keçi işletmelerine (20 kişi) nazaran daha az olduğu belirlenmiştir.

Bostancı (2006), Kırıkkale ilinde koyunculuk işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada incelenen sürülerde en sık karşılaşılan hastalıklar Delice ilçesinde; Şap ve Çiçek, Keskin ilçesinde; çiçek, Brucella, Şap ve ayak hastalıkları, Başlışeyh ilçesinde; Şap, Çiçek ve Brucella gibi sağlık sorunları yaşandığını tespit etmiştir. Karakuş ve Akkol (2009), Van ili küçükbaş hayvan işletmelerinde yapmış oldukları çalışmada en yaygın görülen sağlık problemlerinin, dış parazitler (% 65.36) ve solunum yolu hastalıkları (% 52.19) olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacıların farklı bölgelerdeki yapmış oldukları çalışmalarda da görüldüğü üzere bölgemizdeki küçükbaş hayvanlarda da benzer problemler yaşanmaktadır.

4.14. Keçi ve Koyun İşletmelerinde Besi ve Karşılaşılan Sorunlar

4.14.1. Keçi İşletmelerinde Besi Şekli ve Karşılaşılan Sorunlar

Keçi işletmelerinde et üretim amaçlı besi yapılıp yapılmadığı sorulmuş ve alınan cevaplar Şekil 4.28'de verilmiştir.

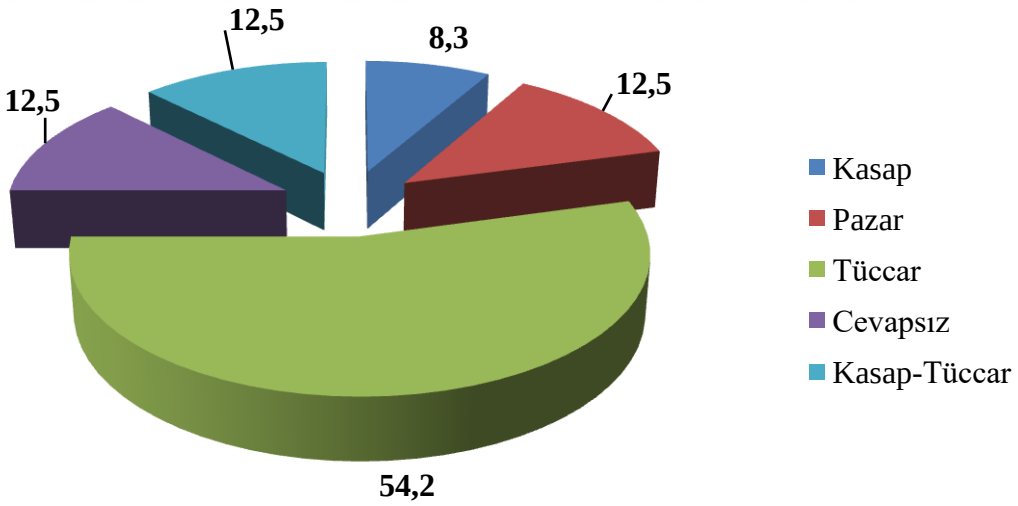
Şekil 4.28. Keçi işletmelerinde besi durumu

Şekil 4.28'de görüleceği üzere keçicilik işletmelerinin % 73.6'sında besi yapılmamakta olup sadece % 23.1'lik kısmında besi yapılmaktadır. Yetiştiricilerin % 3.3'ü yanıt vermemiştir. Besi yapan yetiştiricilerin 10'unun çepiç besisi 7'sının oğlak besisi, 4'ünün hem oğlak-çepiç besisi yaptığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Keçi işletmelerinde tercih edilen besi şekli

Besi Şekli	**f**	**%**
Oğlak besisi	7	33.4
Çepiç besisi	10	47.6
Oğlak ve Çepiç besisi	4	19.0
Toplam	**21**	**100.0**

Keçi besisi yapan yetiştiricilere "besi sonunda elde ettiğiniz hayvanları nereye satıyorsunuz?" sorusuna % 12.5'i hayvan pazarında, % 54.2'si tüccara, % 12.5'ü kasaplara ve % 12.5'i ise kasap-tüccar kurumuna sattıklarını beyan etmişlerdir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Keçilerin besi sonu pazarlanması (%)

Üreticilerin her üretim sezonunda damızlık fazlası dişi ve erkek hayvanları nereye sattıkları sorulmuş ve alınan yanıtlar Çizelge 4.33'te verilmiştir.

Yaptığımız çalışmada keçi yetiştiricilerinin % 38.4'ü damızlık dışı hayvanlarını kasaba, % 39.6'sı tüccara, % 11'i ise hem tüccar hem de kasaba sattıklarını beyan etmişlerdir.

Çizelge 4.33. Doğum sezonu damızlık fazlası hayvanların satış yerleri

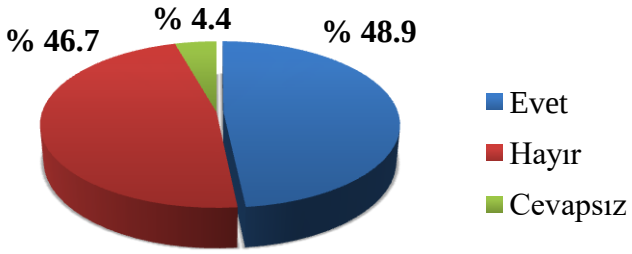
Pazarlama yeri	**f**	**%**
Kasap	35	38.4
Tüccar	36	39.6
Damızlık olarak	4	4.4
Kasap-Tüccar	10	11.0
Tüccar- Damızlık olarak	2	2.2
Kasap-Tüccar-Damızlık Olarak	1	1.1
Cevapsız	3	3.3
Toplam	**91**	**100.0**

Keçi işletmeleri içerisinde 4 üretici ihtiyaç fazlası hayvanlarını damızlık olarak sattıklarını beyan ederken, 2 yetiştirici ise hem damızlık olarak hem de tüccara sattıklarını bildirmişlerdir.

Besi işletmelerinde 35 yetiştiricinin yem hammaddelerinin pahalı olmasından 19 yetiştiricinin ise pazar yetersizliğinden dolayı sıkıntı yaşadığı ortaya çıkmıştır. Keçi yetiştiricilerine "devletten öncelikli beklentiniz nedir?" sorusu yöneltildiğinde yetiştiricilerin çoğunluğu "kredi ve pazarlama desteği" cevabını vermiştir.

4.14.2. Koyun İşletmelerinde Besi Şekli

Koyun üreticilerine "erkek hayvanlarda besi yapıyor musunuz?" sorusuna alınan yanıtlardan, üreticilerin % 48.9'unun besi yaptığı, % 46.7'sinin ise besi yapmadığı tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin % 4.4'ü ise bu soruya yanıt vermemiştir (Şekil 4.30).

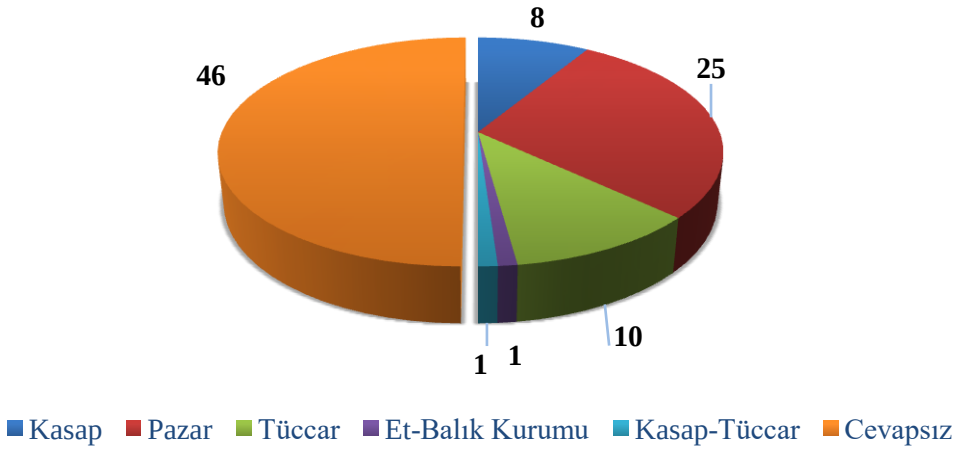
Şekil 4.30. Koyun işletmelerinde besi durumu

Besi yapan yetiştiricilerin büyük çoğunluğu (% 72.7-32 kişi) toklu besisi yaptığını 10 kişinin (% 22.7-10) kuzu besisi yaptığı, 2 kişinin (% 4.6) ise toklu ve kuzu besisini bir arada yaptığı belirlenmiştir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.34. Koyun işletmelerinde tercih edilen besi şekli

Besi Şekli	**f**	**%**
Kuzu Besisi	10	22.7
Toklu Besisi	32	72.7
Kuzu-Toklu Besisi	2	4.6
Toplam	**44**	**100.0**

Koyun işletmelerinde besi yapan yetiştiricilerden 26'sının besi sonunda hayvanlarını pazarda, 10'unun tüccara, 8'inin kasaplara, 1'inin kasap ve tüccarlara, 1 kişinin ise et-balık kurumuna sattığı tespit edilmiştir (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Koyunların besi sonu pazarlanması (kişi sayısı)

Keçi yetiştiricilerinde olduğu gibi koyun üreticileri de sezon sonunda damızlık fazlası hayvanlarını farklı yöntemler ile elden çıkarmaktadırlar.

Koyunlarda doğum sezonu sonunda damızlık dışı hayvanların satışına ilişkin veriler Çizelge 4.35'te verilmiştir.

Çizelge 4.35. Doğum sezonu damızlık fazlası hayvanların satış yerleri

Pazarlama şekli	**f**	**%**
Kasap	53	57.6
Tüccar	15	16.3
Damızlık	1	1.1
Kasap-Tüccar	16	17.4
Tüccar-Damızlık	1	1.1
Cevapsız	6	6.5
Toplam	**92**	**100.0**

Çizelge 4.35'ten de görüleceği üzere yetiştiriciler içerisinde damızlık fazlası hayvanlarını tüccara satanların oranı % 57.6, kasaplara satanların oranı % 16.3, kasap ve tüccarlara satanların oranını ise % 17.4 olarak belirlenmiştir.

Yetiştiricilere "işletmenizde yaşadığınız en büyük sıkıntınız nedir?" sorusu sorulduğunda "yem ve yem hammaddelerinin pahalı oluşu" ile "pazar yetersizliği"

cevabını vermiş, devletten öncelikli beklentilerinin ise kredi ve pazarlama desteği olduğunu bildirmişlerdir.

Çizelge 4.36'da koyun ve keçilerde besi durumu karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Çizelge 4.36. Koyun ve keçilerde besi durumu (%)

Besi durumu	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Evet	45	48.9	21	23.1
Hayır	43	46.7	67	73.6
Cevapsız	4	4.4	3	3.3
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.36'yı incelendiğimizde koyun üreticilerinin % 48.9'u besi yaparken bu değer keçi işletmelerinde % 23.1 olarak elde edilmiştir. Yine besi yapmayanların oranı aynı tür sıralamasına göre % 46.7 ve % 73.6 olarak tespit edilmiştir. Aradaki farklılık koyun besisin bölgede daha çok tercih edilmesi şeklinde yorumlanabilir.

Türler arasında yapılan besi şekli karşılaştırmalı olarak Çizelge 4.37'de verilmiştir.

Çizelge 4.37. Koyun ve keçilerde besi şekli

Besi şekli	**Koyun**		**Keçi**	
	f	**%**	**f**	**%**
Kuzu/Oğlak besisi	10	22.7	7	29.1
Toklu/Çepiç besisi	32	72.7	10	41.7
Kuzu/Oğlak Toklu/Çepiç	2	4.6	4	16.7
Cevapsız	---	---	3	12.5
Toplam	**44**	**100.0**	**24**	**100.0**

Çizelge 4.37'de görüleceği üzere koyun üreticileri genellikle toklu besisini (% 72.7) tercih ederken keçi üreticileri aynı yaş grubunda olan çepiç besisini (% 41.7) tercih ettikleri belirlenmiştir.

Gaziantep ilinde yürütmüş olduğumuz bu çalışmada, üreticilerin besi ve damızlık dışı hayvanlarını pazarlama şekilleri tür bazında Çizelge 4.38'de verilmiştir.

Çizelge 4.38. Koyun ve keçilerin besi sonu pazarlama şekli

Besi Sonu Pazarlama	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Kasap	8	17.8	2	8.3
Pazar	25	55.6	3	12.5
Tüccar	10	22.2	13	54.2
Et-Balık Kurumu	1	2.2	-	-
Kasap-Tüccar	1	2.2	3	12.5
Cevapsız	---	---	3	12.5
Toplam	**45**	**100.0**	**24**	**100.0**

Koyun üreticileri besi sonunda hayvanlarını genellikle hayvan pazarına (% 55.6) ve tüccara satarken, keçi üreticileri tüccara (% 54.2) sattıklarını beyan etmişlerdir. Satışların türler arasında ki farklılıklar bölgede et tüketim tercihlerinin de bir göstergesi sayılabilir.

Her doğum sezonu sonunda üreticiler ihtiyaçları kadar hayvanları ellerinde tutmaktadırlar. Gerek maliyet gerekse barınak ve çoban sıkıntısından dolayı yetiştiriciler ellerindeki damızlık fazlası hayvanlarını farklı şekillerde satmaktadırlar. Çizelge 4.39'da çiftçilerin damızlık fazlası hayvanlarını sattıkları yerler verilmiştir.

Çizelge 4.39. Koyun ve keçilerde doğum sezonu damızlık dışı satışı

Hayvanların satışı	Koyun		Keçi	
	f	%	f	%
Kasap	53	57.6	35	38.4
Tüccar	15	16.3	36	39.6
Damızlık olarak	1	1.1	4	4.4
Kasap- tüccar	16	17.4	10	11.0
Tüccar-damızlık	1	1.1	2	2.2
Kasap-Tüccar-Damızlık	---	---	1	1.1
Cevapsız	6	6.5	32	3.3
Toplam	**92**	**100.0**	**91**	**100.0**

Çizelge 4.39'dan da görüleceği üzere damızlık dışı hayvanlarını koyun üreticileri genellikle kasaba (%57.6) satarken, keçi yetiştiricileri daha çok tüccara (% 39.6) sattıkları tespit edilmiştir. Keçicilikle uğraşan çiftçiler içerisinde tüccara hayvanını satanların oranı % 38.4'tür. Koyun üreticileri içerisinde sadece 1 yetiştirici hayvanlarını damızlık olarak sattığını beyan ederken, keçi yetiştiricileri içerisinde 4 üretici hayvanlarını damızlık olarak sattıklarını beyan etmiştir.

Dellal ve ark. (2002) tarafından Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yapmış oldukları çalışmada Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin % 76.5'inde damızlık fazlası erkek ve dişi hayvanları besiye alarak değerlendirdiklerini işletmelerin büyük çoğunluğunun düzenli olarak kuzu-oğlak ve/veya toklu-çepiç besisi yapmadıkları bildirilmiştir. İşletmeler damızlık fazlası kuzu ve oğlaklarını besiye almadan besicilere veya kasaplara pazarlayabildikleri gibi kendileri de besiye aldıktan sonra canlı olarak satabildiklerini bildirmişlerdir. Ceyhan ve Şekeroğlu (2015), Niğde ilinde koyunculuk işletmelerinde yapmış oldukları çalışmada hayvanlarının % 58.3'ünü sütten kesim sonrasında tüccara, % 15.6'sını işletmede besiye, % 15.6'sı damızlık olarak ayırmakta ve % 10.5'i ise tüccara satış, damızlık satışı ya da kendi işletmesinde besi yaparak değerlendirdiğini bildirmişlerdir. Elde etmiş olduğumuz bulgular araştırmacıların bildirişleri ile örtüşmektedir.

4.15. Koyun ve Keçilerde Göç

Gaziantep ilinde yapmış olduğumuz çalışma sonucunda keçi yetiştiricilerinin başka illere göç etmediği, 92 koyun yetiştiricisinden sadece ikisinin hayvanlarıyla birlikte başka ile göç ettiği tespit edilmiştir. Göç eden yetiştiricilerin Haziran ayında Kayseri ve Kahramanmaraş'a göç ettikleri, Kayseri'ye göçün kamyonetle Kahramanmaraş'a ise yaya olarak gerçekleştirildiği saptanmıştır. Göç eden yetiştiricilerin gittikleri yaylalarda elde ettikleri sütü peynir olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Kayseri iline göç eden yetiştirici, hayvanlara ek yemleme yaptığını, Kahramanmaraş iline göç eden yetiştiricinin ise hayvanlara ek yemleme yapmadığını belirtmiştir. Kayseri iline göç eden yetiştirici çadırda, Kahramanmaraş iline göç eden üreticinin ise evde yaşadığını bildirmiştir. Göç edilen Kayseri yöresinde yetiştiricilerin hayvan barınağı olarak açık, Kahramanmaraş ilinde ise kapalı barınak tercih ettiği tespit edilmiştir. Kayseri'ye göç eden yetiştiriciler su ihtiyaçlarını kuyudan, Kahramanmaraş ilindeki yetiştiriciler ise abonelikten yararlanarak temin ettiklerini beyan etmişlerdir.

Behrem (2011), Kilis ilinde yapmış olduğu çalışmasında keçi yetiştiricilerinin % 54.2'sinin Haziran ayı başından itibaren Çukurova Bölgesi'ne göç ettiklerini bildirmiştir. Ceyhan ve Şekeroğlu (2015), Niğde ilinde yürütmüş oldukları çalışma sonucuna göre işletmelerinin önemli bir kısmının (% 40.6) yayla koyunculuğu, diğerlerinin yerleşik ve yayla (% 19.8), yerleşik (% 38.6) ve sadece göçer koyunculuk (% 1.0) yaptıklarını tespit etmişlerdir.

Elde etmiş olduğumuz bulgular araştırmacıların bildirişlerinden düşük çıkmıştır. Bu farklılığın bölgelerdeki mera imkânlarının kaynaklandığı söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Koyun ve keçi yetiştiricileri ortalama 5 kişilik aile fert sayısına sahiptir ve koyun yetiştiricilerinin % 86.5'i ilkokul % 10.1'i ortaokul % 2.2'si lise mezunu olup sadece 1 kişi yükseköğrenim mezunudur. Keçi yetiştiricilerinin ise % 70.1'i ilkokul, % 14.9'u ortaokul % 9.2'si lise ve % 5.7'si yükseköğrenim mezunu olup koyun yetiştiricilerinin eğitim seviyesi keçi yetiştiricilerine göre daha yüksektir. Yetiştiricilerin eğitim düzeyi düşük olup eğitimli insanların keçi ve koyun yetiştiriciliğine teşvik edilmesi gerekmektedir.

Keçi yetiştiricilerinin % 50.5'si, koyun yetiştiricilerinin ise % 52.3'ü tarla tarımı ve hayvancılık yapmakta olup koyun yetiştiricilerinin tarla tarımı ve hayvancılık yapma oranı keçi yetiştiricilerine göre daha fazladır.

Yörede en fazla yetiştiriciliği yapılan keçi ırkı Kilis keçisi, en fazla yetiştiriciliği yapılan koyun ırkı ise İvesidir. İşletmelerin ırk seçiminde koyun yetiştiricilerinin % 36.3'ü keçi yetiştiricilerinin ise % 35.3'ü yüksek verim etkili olduğu tespit edilmiştir. Keçiciliğin yapılma süresi ortalama 15.5 yıl koyunculuğun yapılma süresi ise 17.3 yıl olup koyunculuğun daha uzun süre yapıldığı tespit edilmiştir.

Keçi yetiştiricilerinin üretim amaçlarının süt, koyun yetiştiricilerinin ise et-süt olduğu saptanmıştır.

Her iki tür sahipleri de barınak tipi olarak daha çok briketten yapılmış ve evlerinin altındaki kapalı ağılı tercih ettiklerini belirtmişler.

Mera ve elden besleme oranı keçiler için % 62.6, koyunlar için % 85.2 olarak belirlenmiştir. Keçilere kesif yem verilme oranı koyunlara göre daha yüksek olup kesif yemi yemciden alan keçi yetiştiricilerinin oranı koyun yetiştiricilerine göre daha yüksektir. Kesif yemi kendisi hazırlayan yetiştiricilerin yem hammaddesi olarak en fazla arpa ve buğday kullandıkları tespit edilmiştir.

Yetiştiricilerin yararlandığı meraların mülkiyetinin köyün ortak malı olduğu ve keçi yetiştiricilerinin koyun yetiştiricilerine göre daha fazla mera imkânına sahip olduğu saptanmıştır.

Kayıt tutan yetiştiriciler arasından keçi yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin koyun yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerine göre oranı daha yüksektir.

Üreticilerin teke/koç katım döneminde keçi yetiştiricilerinin koyun yetiştiricilerine göre daha fazla ek yemleme yaptığı ortaya çıkmıştır. Keçi yetiştiricileri teke katımını Eylül ayında koyun yetiştiricileri ise koç katımını Haziran ayında yapmaktadır. Gaziantep yöresinde keçi ve koyunlar ilk olarak 15 aylık yaşta çiftleştirilmektedir.

Kuzu ve oğlaklarda emiştirme süresi maksimum 90 gün olup, koyun ve keçilerde sabah akşam emiştirme yapılmaktadır. Peynir yapımında keçi sütü koyun sütüne göre daha fazla tercih edilmektedir. Hayvanlara uygulanan sağlık koruma keçilerde koyunlara göre daha fazla yapılmaktadır. Hayvanları besiye alma oranı koyunlarda keçiye göre daha fazladır. Bunun temel sebebi yörede sütçü keçi ırklarının tercih edilmesi ve süt üretimini amaçlayan işletmelerin keçi yetiştirmeyi tercih etmesidir.

Koyunlarda pazarlanabilir süt verimi yetiştiricilerin verdiği bilgiler doğrultusunda 155.26 ± 15.04 litre, keçilerde ise 288.62 ± 19.78 olarak hesaplanmıştır. Her iki türde de elde edilen sütler genellikle peynir olarak işlenmektedir.

Sürülerde en çok karşılaşılan sağlık problemlerinin mastitis ve yavru atma olduğu bildirilmiştir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma sonunda, koyun ve keçi üreticilerinin sürü yönetimi işlerini genellikle aile bireyleri arasından sağladıkları ve çoban sıkıntısı çektikleri belirlenmiştir. Her ne kadar ülkemizde hâlihazırda çobanlık için destek olsa da küçük aile işletmeleri bu desteklemenin dışında kalmaktadır. Mevcut yasaların daha az sayıda hayvanı olan üreticileri de kapsaması konusunda gerekli adımların atılması gerekmektedir.

Koyun ve keçi üreticilerinin hayvan besleme açısından mera sorunu yaşadıkları görülmektedir. Özellikle meraların imara açılması, yetersiz ve eksik olması, yem ve yem ham maddelerinin pahalı olması, üreticilerin üretimde yeterli seviyeye ulaşmalarına engel teşkil etmektedir. Bu kapsamda ülkesel tarım politikaları özellikle de mera kanunu yeniden gözden geçirilmeli ve yem konusunda üreticilere gerekli destekler sağlanmalıdır. Kaba yem olarak üreticilerin çoğunlukla saman kullanmalarının yerine hemen hemen aynı maliyette ve besin değeri yüksek kaba yemlerin kullanılması konusunda üreticiler bilgilendirilmelidir. Hayvanların yem ihtiyaçlarının

karşılanabilmesi ve kaliteli yemleme yapılabilmesi için yem bitkisi ekimi teşvik edilmelidir.

Yetiştiriciler hayvanlarını besiye alırken geleneksel yöntemleri tercih etmektedirler. Bunun yerine daha bilimsel yöntemler ile besi yapılması konusunda üreticiler bilgilendirilmeli, özellikle ülkemizde keçi etinin de et üretimine katkı sağlaması amacıyla uygun çalışmalar yapılmalıdır.

Üreticiler, elde ettikleri sütü ve ürünlerini pazarlama konusunda ciddi sorunlar yaşmaktadırlar. Bu kapsamda, hayvanların makine ile sağımı teşvik edilmeli ve elde edilecek hijyenik sütün daha modern yöntemler ile ürünlere dönüştürülmesi sağlanmalı ve kooperatifleşme konusunda adımlar atılmalıdır.

Çiftçilere sağlık koruma ve barınak konusunda yeteri bilgi verilmeli, korunmanın tedaviden daha az masraflı olduğu anlatılmalı ve bu konuda bilgilendirilmelidir.

KAYNAKLAR

Acar, M. ve Ayhan, Veysel., 2012. Isparta ili damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinin mevcut durumu ve teknik sorunları üzerine bir araştırma. **Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi,** 5(2):98-101.

Anonim, 2017. http://www.tuik.gov.tr

Anonim, 2017. http://www.cografya.gen.tr/tr/gaziantep/. Erişim tarihi: 13.02.2017

Anonim, 2017. https://tr.wikipedia.org/wiki/Gaziantep#Co.C4.9Frafya. Erişim tarihi: 15.02.2017

Anonim, 2013. Bingöl İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Araç, B. ve Daşkıran İ., 2010. Diyarbakır ili keçicilik işletmelerinin yapısal özellikleri. **Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi,** 7(3):173.

Aydın, K., 2017. **Muğla ilinde ruminant hayvancılığın mevcut durumu, bazı verim ve yapısal özellikleri**. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Behrem, S., 2011. **Kilis ilinde keçi yetiştiriciliğinin mevcut durumu**. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Bilgituran, S. ve Ayhan V., 2009. Burdur ili damızlık koyun ve keçi yetiştiriciler birliği üyesi koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. **Hayvansal Üretim,** 50(1):1.

Bostancı, M., 2006. **Kırıkkale ilinde koyun yetiştiriciliğinin yapısal ve yetiştiricilik özellikleri**. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ceyhan, A., Şekeroğlu, A., Ünalan, A., Çınar, M., Serbester, U., Akyol, E., ve Yılmaz, E., 2015. Niğde ili koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma**. KSÜ Doğa Bil. Dergisi,** 18(2):60-65.

Çetinkaya, H., Kendal, E., ve Sayar, M.S., 2013. Ekolojik tarım açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi. **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi** 6(1):195.

Dellal, G., 2000. Antalya ilinde kıl keçisi yetiştiriciliğinin bazı yapısal özellikleri, bazı üreme özellikleri, sağım ve kırkım dönemi uygulamaları. **Tarım Bilimleri Dergisi,** 6(4):124.

Dellal, G., Eliçin, A., Tekel, N., Dellal, İ. 2002. GAP bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. **Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü**, Yayın no:82. Ankara.

Elmaz, Ö., Ağaoğlu, Ö.K., Akbaş, A.A., Saatçi, M., Çolak, M., Metin, M.Ö., 2014. Burdur ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu. **Eurasian J. Vet Sci**., 30(2):95.

Gül, S., Görgülü, Ö. ve Keskin, M., 2009. Adana İli Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli İlçelerinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Durumu. **MKU Ziraat Fakültesi Dergisi** 14 (1):29-33.

Gül, S., Keskin, M., Göçmez, Z. ve Gündüz, Z., 2016. Evaluation of Awassi sheep genotypes for growth, milk production and milk composition. **Italıan Journal Of Anımal Scıence,** 15(1):1-11.

Günlü, A., Atasever, M. ve Karakaya, Y., 2006. Erzurum ili hayvancılığının yapısal özellikleri ve yakın gelecekteki durumu üzerine genel değerlendirme**. Atatürk Üniversitesi Vet. Bil. Derg.** 1(3-4):55-63.

Hozman., B. S. ve Akçay, H., 2014. **Sivas ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinde hayvan besleme uygulamaları**. Adnan

Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı, Aydın

Karakuş, F. ve Akkol, S., 2013. Van ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu ve verimliliği etkileyen sorunların tespiti üzerine bir araştırma. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,** 18(1-2):9 Van

Kaymakçı, M., Eliçin, A., Tuncel, E., Pekel, E., Karaca, O., Işın, F., Taşkın, T., Aşkın, Y., Emsen, H., Özder, E., Selçuk, E. ve Sönmez, R., 2002. Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği.

Kızıloğlu, S. ve Karakaya, E., 2014. **Bingöl ilinde küçükbaş hayvan işletmelerinin yapısal durumu, sorunları ve çözüm önerileri**. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı, Erzurum

Koyuncu, M., Kara-Uzun, Ş. ve Tuncel, E., 2005. Güney Marmara Bölgesi keçicilik işletmelerinin genel durumu ve verim özelliklerinin belirlenmesi üzerine araştırmalar, I. Keçicilik işletmelerinin genel durumu. **Tarım Bilimleri Dergisi**, 11(4):373.

Ocaklı, I., 2012. http://investinedirne.org.tr/uploads/docs/06112013MLHBom.pdf Edirne ili çeltik sektörü raporu. **Trakya kalkınma ajansı**.

Özdemir, G., Daş, Nursoy, H. ve Ildız, S., 2014. Bingöl ili küçükbaş hayvan yetiştiriciliği koç/teke katım dönemi uygulamalarının değerlendirilmesi. **Van Veterinary Journal**, 26(1):13.

Özkan, İ., 2008. Viranşehir ilçesinde geleneksel üretim yapan koyunculuk işletmelerinden elde edilen verilerin değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana

Paksoy, S., Atılgan, A., Akyüz, A. ve Kumova, Y., 2006. Kahramanmaraş yöresi koyunculuk işletmelerinin yapısal yönden mevcut durumları ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma. **Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,** 1(2):17-22.

Paksoy, M. ve Özçelik, A., 2008. Kahramanmaraş ilinde süt üretimine yönelik keçi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi**. Tarım Bilimleri Dergisi,** 14(4):4-20

Sarıyel, V., 2013. **Konya ilinde entansif koşullarda yetiştirilen Saanen keçilerinin adaptasyonu ve bazı verim özellikleri.** Doktora Tezi (yayınlanmamış), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Sönmez, R., Kaymakçı, M., Eliçin, A., Tuncel, E., Wassmuth R. ve Taşkın, T., 2009. Türkiye koyun ıslahı çalışmaları. **U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi,** 23(2):45

Şahinli, M.A., 2014. Koyunculuk sürü yönetimi: karaman ili örneği. **Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi,** 29(2):113.

Şahin, K., Yılmaz, İ., 2014. Iğdır ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü

Şişman, C.B., Yılmaz, F. ve Gezer, E., 2009. Bolu yöresindeki küçükbaş hayvan barınaklarının yapısal durumu ve geliştirme olanakları. **Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi,** 6(2):179.

Şireli, H.D., Tekel, N., 2013. İvesi erkek kuzularının besi performansı ve karkas özelliklerine süt emme döneminde farklı büyütme sistemlerinin etkisi. **Tarım Bilimleri Dergisi** 19(1):63.

Turan, N., Özyazıcı, M.A. ve Tantekin, G., 2015. Siirt ilinde çayır mera alanlarından ve yem bitkilerinden elde edilen kaba yem üretim potansiyeli. **Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi,** 2 (69):1-7.

Tüfekçi, H. ve Oflaz, M., 2015. Kastamonu ili küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin sorunları ve çözüm önerileri. **Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi**, 3(7):577.

Üstüner., H. ve Oğan., M. M., 2013. Main productive performance of Awassi sheep in the Central Anatolian Region of Turkey. **Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences**) 37: 271-276.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar 1992 yılında Adana'nın Karataş ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Karataş'ta tamamladı. 2011 yılında Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümünü kazandı. Üniversiteden 2015 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ziraat Fakültesi Zootekni Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek lisans eğitimi 2015-2017 yılları arasında gerçekleşti.

EK-1

Koyun/Keçi Yetiştiriciliği Anket Formu

1. Adı Soyadı :
2. Adres :
3. Telefon no :
4. Eğitim Düzeyi :
5. Aile fert sayısı :

6. Geçim Kaynağı
   a) Tarla tarımı ve Hayvancılık b) Sadece Hayvancılık c) Diğer
7. Arazi durumunuz nedir?
   a) Bahçe (……..dönüm)
   b) Tarla (……..dönüm)
   c) Sulu tarım (……dönüm)
   d) Bahçe ve tarla (……dönüm)
8. Hangi tür/ırk hayvan yetiştiriyorsunuz?
   * Kilis keçisi ……..… baş *Kıl keçi……..baş
   * İvesi koyun…....….baş *……... koyunu……..baş
   * …….. ırkı inek ……..... baş
   *Diğer……..baş
9. Bu ırkları tercih etme sebebiniz? (önem sırasına göre birden fazla seçenek işaretlenebilir)
a) Verimi yüksek olduğu için tercih ediyorum.
b) Elde edilen ürünlerin pazarlaması kolay olduğu için tercih ediyorum.
c) Yetiştirme şartları uygun olduğu için tercih ediyorum.
d) Bakımı kolay olduğu için tercih ediyorum.
e) Alışkanlık olduğu için tercih ediyorum.
f) Alış fiyatı ucuz olduğu için tercih ediyorum.

10. Kaç yıldır koyun/keçicilikle uğraşıyorsunuz? …….. yıl
11. Koyun/Keçi yetiştiriciliğinde amacınız nedir?
a) Et b) Süt c) Et-Süt d) Et-Süt-Yapağı/Kıl
12. Kullandığınız barınak tipi nasıldır?
   a) Kapalı ağıl b)Yarı açık ağıl c) Yazın açık kışın kapalı ağıl d) Diğer
13. Ağılınızın konumu aşağıdakilerden hangisidir?
a) Müstakil b) Ev altı c) Diğer ……
14. Ağılınızda kullandığınız yapı malzemesi nedir?
a) Kerpiç b) Briket c) Taş d) Diğer ……
15. Ağıl tabanında kullandığınız yapı malzemesi nedir?
a) Beton b) Toprak c) Tahta d) Taş
16. Ağılınızda hayvanlarınız için kullandığınız altlık çeşidi nedir?
a) Talaş b) Saman c) Kuru Gübre d) Kullanmıyorum e) Diğer …….
17. Hayvanlarda beslemeyi nasıl yapıyorsunuz?
   a) Meraya dayalı olarak b) Mera ve elden besleme c) Sürekli ağılda (Elden besleme)
18. Hayvanlara kesif (sunni) yem veriyor musunuz?
   a) Evet b) Hayır (21. Soruya geçiniz).

19. Kesif yemi nerden alıyorsunuz?
a) Kendim hazırlıyorum b) Yemciden alıyorum (21. Soruya geçiniz).
20. Hangi yem hammaddelerini kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).
a) Arpa b) Buğday c) Küspe d) Kepek f) Diğer…….
21. Kaba yem (ot) veriyor musunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).
a. Fiğ b) Yonca c) Saman d) Mısır silajı e) Diğer…..

22. Mer'a imkânına sahip misiniz?
a) Evet b) Hayır (24. Soruya geçiniz).

23. Mer'anın mülkiyeti kime aittir?
a) Kendi malı b) Köy ortak malı c) Orman ve tarla kenarlarında

24.Yem bitkisi yetiştiriyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (26. Soruya geçiniz).

25. Ne tür yem bitkisi yetiştiriyorsunuz?
a) Yonca b) Fiğ c) Mısır d) Yulaf e) Çavdar f) Diğer

26. Hayvanlarda her hangi bir kayıt yapıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (29. Soruya geçiniz).

27. Ne tür kayıtlar tutuyorsunuz?
a) Doğum kayıtları b) Süt verimi kayıtları
28. Ne kadar süredir kayıt tutuyorsunuz? Süreyi belirtiniz …….

29. Teke/Koç katımı döneminde ek yemleme yapıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (31. Soruya geçiniz).

30. a) Ne kadar süre veriyorsunuz? Belirtiniz……..
b) Ne kadar miktarda veriyorsunuz? Belirtiniz……
31. Teke/koç katımından önce tekeleri/koçları sürüden ayırıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (33. Soruya geçiniz).

32. Teke/koç katımından kaç gün önce tekeleri/koçları sürüden ayırıyorsunuz?
…… gün
33. Teke/Koç katımını hangi ayda yapıyorsunuz? Belirtiniz ……..

34. Toklu/Çebiçlerinizi ilk ne zaman çiftleştiriyorsunuz? Belirtiniz ……..

35. Gebelik döneminde keçilere/koyunlara yem veriyor musunuz?
a) Evet Kuru ot:……. kg, Kesif yem ……. kg.
b) Hayır
36. Yavrularda göbek bakımı yapıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
37. Yavrularda emiştirme süresini ne kadar yapıyorsunuz? Belirtiniz ……. gün
38.Yavrulara sütün haricinde yem veriyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (40. Soruya geçiniz)

39. Yavrulara ek yem olarak ne veriyorsunuz?
a) Kesif yem b) Kuru ot c) Diğer. Belirtiniz……
40. Kuzu/Oğlak beslemeyi nasıl yapıyorsunuz?
a) Süt ikame yemi ile b) Sabah-akşam emiştiriliyor c) Ana ile birlikte meraya gidiyor
d) Diğer…….
41. Kuzuları/Oğlakları sütten kesmeyi nasıl yapıyorsunuz?
42. Keçileri/Koyunları kaç gün sağıyorsunuz? Belirtiniz……
43. Keçileri/Koyunları kuruya çıkarmayı (süt sağımının sona ermesi) ne zaman yapıyorsunuz? Belirtiniz……
44. Hayvanlarda sağımı nasıl yapıyorsunuz?
a) Elle b) Makine ile
45. Süt üretiminiz ne kadar?
a) İnek sütü……..….kg b) Keçi sütü……..…kg c) Koyun sütü……kg
46. Keçi/Koyun sütünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
a. Çiğ süt olarak b) Peynir olarak c) Yoğurt olarak d) Diğer Belirtiniz……
47. Elde ettiğiniz ürünü nasıl satıyorsunuz?
a) Perakende olarak b) Mandıraya vererek c) Özel kuruluşa
48. Hayvanlarda sağlık koruma yapıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (50. Soruya geçiniz)
49. Hayvanlarda sağlık korumayı nasıl yapıyorsunuz? (birden fazla seçenek işaretlenebilir)
a) Yılda bir kez iç-dış parazit mücadelesi yapıyorum.
b) İlkbahar ve sonbaharda iç-dış parazit mücadelesi yapıyorum.
c) Vitamin takviyesi yapıyorum.
d) İhtiyaç durumunda veteriner hekime başvuruyorum.
e) Diğer……..
50. Hayvanlara yıllık hangi aşıları yaptırıyorsunuz? Belirtiniz……..
51. İşletmenizde genellikle hangi tür sağlık problemleri ile karşılaşıyorsunuz?
a) Ayak ve tırnak b) Mastitis c) Yavru atma d) Güç doğum e) Diğer……
52. Hayvanlarda besi yapıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (56. Soruya geçiniz)
53. Hayvanlarda besiyi nasıl yapıyorsunuz?
a) Kuzu/Oğlak besisi
b) Toklu/Çebiç besisi
c) Mera besisi
d) Ağılda besi

54. Beside hangi yemleri kullanıyorsunuz?
a) Kesif yem
b) Kendim hazırlıyorum. Belirtiniz ( ) Arpa ( ) Buğday ( ) Küspe ( ) Saman ( ) Diğer

55. Besi sonunda elde ettiğiniz hayvanları nereye satıyorsunuz? Belirtiniz…….

56. Damızlık materyali nereden karşılıyorsunuz?

a) Kendi sürümden b) Dışarıdan satın alıyorum.
57. Doğum sezonu damızlık dışı hayvanları nereye satıyorsunuz?
a) Kasaba b)Tüccara c) Damızlık olarak satıyorum d) Diğer……

58. İşletmenizde yaşadığınız en büyük sıkıntı hangisidir?
a) Yem/Yem hammaddelerinin pahalı oluşu b) Koyunculuğun/Keçiciliğin karlı bir iş olmaması
c) Hayvanların bakımının zor oluşu d) Pazar yetersizliği g) Diğer…….

59. Devletten öncelikli beklentiniz nedir?
a) Kredi desteği b) Veteriner Hekim Desteği c)Damızlık Temini d) Bilgi Desteği
e) Pazarlama Konusunda Destek f) Barınak desteği g) Diğer…….

60. Hayvanlarla göç ediyor musunuz?
a) Evet b) Hayır (Anket bitti)

61. Hangi ayda nereye göç ediyorsunuz?

62. Hayvanları taşımayı nasıl yapıyorsunuz?
a) Kamyonetler ile b) Traktörle c) Yaya olarak d) Diğer….

63…….ilinde sütü nasıl değerlendiriyorsunuz?

64.…….ilinde ek yemleme yapıyor musunuz? a) Evet b) Hayır

65…….ilinde nerede barınıyorsunuz?

66…….ilinde barınak tipi nasıl?

67…….ilinde hayvan barınağı nasıl?

68…….ilinden geri dönüş tarihiniz okul dönemine denk geliyor mu?

69…….ilinde elektrik, su gibi ihtiyaçlarınız nasıl karşılıyorsunuz?

ÜRÜNÜNÜZ BEREKETLİ OLSUN…